

Slovenščina v šoli

[illegible]

2

XV letnik

Knizevnost Šeina v šol KRALJ NA BETAJNOVI

01	Za uvod	Introduction
	Mirjam Podsedensek	Mirjam Podsedensek
02	Razprave	Proceedings
	Ada Čakš:	Ada Čakš, Reading literacy with fiction and non-fiction school-book texts in primary school and gymnasium
13	Marija Žveglič:	Marija Žveglič, Putting information and communication technology in place as an integral part of teaching Slovenian
	Umeščanje informacijsko-komunikacijskih tehnologij v osnovni šoli in gimnaziji	
	Didaktični iz(od)zivi	Didactical challenges/ responses
24	Marijana Klemenčič Glavica, Mojca Osvald:	Marijana Klemenčič Glavica, Mojca Osvald, On the usefulness of ICT tools with Slovenian
	O uporabnosti IKT – orodij pri slovenščini	
32	Mojca Osvald:	Mojca Osvald, The potential offered to the teaching of Slovenian in an Internet Classroom (Moodle)
38	Monika Kovačič:	Monika Kovačič, An Internet magazine
	Spletni časopis	
44	Bojana Modrič Reščič:	Bojana Modrič Reščič, Speaking presentations by students in secondary professional school
	Govorni nastopi dijakov v srednji šoli	
50	Zdenka Holsedl:	Zdenka Holsedl, Teaching Slovenian in primary school for adults
	Pouk slovenščine v osnovni šoli za odrasle	
58	Lea Lehner:	Lea Lehner, Slovenia, get to know it through Slovenian
	Slovenija, spoznaj jo s slovenščino	
66	Marija Jerše:	Marija Jerše, Cooperative learning
	Sodelovalno učenje	
69	Povzetki	Abstracts

↙ Slovenščina v šoli 2
XV. letnik leto 2012 ISSN 1318-864X

Izdajatelj in založnik: Zavod RS za šolstvo, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana, tel. 01/300 51 00, faks 01/300 51 99 **Predstavniki:** mag. Gregor Mohorčič **Uredništvo:** mag. Mirjam Podsedensek (odgovorna urednica), Lara Godec Soršak (Pedagoška fakulteta Ljubljana), mag. Mojca Honzak (OŠ Riharda Jakopiča v Ljubljani), Mira Hedžet Krkač (Zavod RS za šolstvo), dr. Boža Krakar Vogel (Filozofska fakulteta v Ljubljani), Vlado Pirc (Zavod RS za šolstvo), dr. Igor Saksida (Pedagoška fakulteta Ljubljana), mag. Adrijana Špacapan (Tehniški šolski center Nova Gorica) **Urednica založbe:** Simona Vozelj **Jezikovni pregled:** Katja Križnik Jeraj **Prevod povzetkov:** mag. Mirko Zorman **Naslov uredništva:** Zavod RS za šolstvo, OE Nova Gorica (za revijo Slovenščina v šoli), Erjavčeva ulica 2, 5000 Nova Gorica; tel. 05/330 80 79; mirjam.podsedensek@zrss.si **Naročila:** Nataša Bokan, ZRSS – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; založba@zrss.si **Letna naročnina** (4 številke): je 23,80 € za posameznike, 19,61 € za dijakke, študente, upokojeince in člane Slavističnega društva, 40,89 € za šole in ustanove, 49,24 € za tujino. Cena posamezne številke v prosti prodaji je 10,80 €.

Naklada: 700 izvodov.

Oblikovanje: Anže Škerjanec.

Prelom in tisk: Littera picta d.o.o., Ljubljana.

Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 574.

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2012

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja ni dovoljeno nobenega dela te revije na kakršenkoli način reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske oblike reprodukcije (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršenkoli pomnilniški medij).

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

Ada Čakš, Šmarje pri Jelšah

BRALNA PISMENOST OB LITERARNIH IN NELITERARNIH UČBENIŠKIH BESEDILIH V OSNOVNI ŠOLI IN GIMNAZIJI

▾ Ker slovenski osnovnošolci in srednješolci v mednarodnih raziskavah bralne pismenosti niso dosegli zavidljivih uspehov, je na mestu vprašanje, kateri dejavniki šolskega procesa spodbujajo razvijanje bralne pismenosti. Rezultati raziskave so pokazali, da bralna pismenost mladostnikov pada in da je učenik kot sredstvo za razvijanje bralne pismenosti v osnovni šoli in gimnaziji premalo izkoriščen.

Uvod

V času razcveta informacijske tehnologije nas vsak dan zasuje množica podatkov, besedil, sporočil, ki jih moramo znati prebrati, interpretirati, presojati, se nanje odzivati in jih uporabljati. Pri tem so zelo pomembne razvite sposobnosti branja in pisanja (pismenost), s katerimi posameznik uspešno obvladuje različne življenjske situacije in zna svoje usvojeno znanje uporabljati. Bralna pismenost je v poplavi vsakodnevnih besedil nujno potrebna, da znamo razbrati pomen besedila in k besedilu kritično pristopiti ter se izogibati manipulacijam v sporočilih. Uspešnost pri branju, osvojena tehnika branja in sposobnost razumevanja vedno večje količine besedil, s katerimi se posameznik vsakodnevno srečuje, so pomembna podlaga za uspešno delovanje v našem življenju. V tem primeru je bralna pismenost »zmožnost razumeti, uporabljati in razmišljati o pisnih besedilih, da bi dosegli lastne cilje, razvili svoje znanje ter potenciale in učinkovito sodelovali v družbi.« (Grosman 2006: 9)

Bolj ko bomo razvijali svojo lastno pismenost, uspešnejši bomo v življenju. Pismenost je pomembna in potrebna za vsakdanje delovanje posameznika v družbi ter za osebni in družbeni napredek.

Branje in pisanje sta dejavnosti, ki predstavljata podlago vsem ostalim vrstam pismenosti. Po mnenju mnogih strokovnjakov je krovni pojem vseh vrst pismenosti bralna pismenost, s temeljno sposobnostjo učinkovitega branja z razumevanjem.

Definicije pismenosti se delijo na tri sklope: prvi sklop so definicije, ki pri pismenosti poudarjajo spretnost branja, drugi sklop so definicije, ki opredeljujejo pismenosti kot osnovno ali primarno spretnost branja in pisanja, tretji

sklop pa so definicije, ki, poleg spretnosti branja in pisanja, vključujejo še spretnosti računanja. Temeljni element vseh pismenosti je bralna pismenost (Pečjak 2010: 13). V zadnjih letih se na področju branja in bralnih sposobnosti najpogosteje pojavlja termin funkcionalna bralna pismenost. Ta pojem, ki hkrati predstavlja najvišjo stopnjo v razvoju bralnih sposobnosti, označuje sposobnost hitrega branja z razumevanjem in sposobnost fleksibilnega pristopa k bralnemu gradivu (Pečjak 1996: 5).

Strokovnjaki že nekaj časa zaznavajo upad zanimanja za branje, kar je velika škoda za mladostnika, ki se ne zaveda, kako lahko branje razvija pogled na svet in krepí osebnostno rast. Vzroki so med drugim tudi v miselno manj napornih pristočasnih dejavnostih (medmrežje, televizija, poslušanje glasbe ipd.). Z zapostavljanjem branja sčasoma oslabi tudi bralna zmožnost mladostnika, z leti pa tedaj odrasli posameznik išče strategijo, kako se branju izogniti.

Delež odgovornosti za razvijanje bralne pismenosti nosi tudi šolski proces, ki opravlja sistematično opismenjevanje po predpisih učnega načrta. Trenutno je pouk slovenščine tisti, pri katerem se učenci in dijaki hkrati srečujejo z literarnimi in neliterarnimi učbeniški besedili. Najsodobnejši učni načrti za slovenščino v osnovnih šolah in gimnazijah tudi že poudarjajo pomen bralne pismenosti oziroma spodbujajo k razvijanju zmožnosti kritičnega sprejemanja zapisanih besedil raznih vrst. To pa je najzahtevnejša raven bralnega razumevanja oziroma raven, pri kateri sodeluje največ miselnih procesov. Sonja Pečjak ga poimenuje uporabno, kritično in ustvarjalno razumevanje, pri PISA 2009 pa mu pravijo razmišljanje o obliki in vsebini ter vrednotenje oblike in vsebine besedila. Naloge te ravni bralnega razumevanja so slovenski učenci in učenke ter dijaki in dijakinje v mednarodni raziskavi bralne pismenosti PISA 2009 slabo reševali, kar pomeni, da jim miselni procesi, kot so: utemeljevanje, sklepanje, vrednotenje ter tvorjenje daljših besedil, povzročajo težave oziroma za reševanje nalog višje ravni razumevanja potrebujejo več časa.

1 Raziskava

V raziskavo sem zajela ciljno skupino srednjega mladostništva (od pribl. 14. do pribl. 17./18. leta). V raziskavi je sodelovalo 31 dijakov in dijakinj 3. letnika Gimnazije Novo mesto in 27 učencev in učenk 9. razreda Osnovne šole Polje v Ljubljani. Vzorec raziskave – 58 anketirancev – ni reprezentativen in ga ne moremo posplošiti na celotno populacijo slovenskih osnovnošolcev in gimnazijcev. Lahko pa z rezultati raziskave opozorim na nekatere probleme in nakažem možne rešitve.

Anketiranci so reševali dva vprašalnika: s stališčnim vprašalnikom sem preverjala, v kolikšni meri anketiranci uporabljajo učbenike in kakšno je njihovo stališče oziroma odnos do njih, s testnim vprašalnikom pa sem s tremi različnimi ravni nalog preverjala bralno razumevanje osnovnošolcev in gimnazijcev ob literarnem in neliterarnem učbeniškem besedilu.

Bralna pismenost posameznika je opredeljena kot zmožnost, ki jo vedno merimo s stopnjo njegovega razumevanja prebranega (Pečjak 2010: 87). Preverjanje bralnega razumevanja se deli na tri ravni, pri kateri višja raven zahteva aktivnost višjih miselnih procesov in obratno. Ravni razumevanja preverjamo z različnimi vprašanji (Pečjak 1995: 15). Vprašanja nižjih ravni zahtevajo preproste, vprašanja višjih ravni pa zahtevnejše miselne procese.

¹ Imena udeležencev so spremenjena. Udeleženci in udeleženke so poimenovani z nevtrarno moško spolno obliko.

² Pogovor med prijatelji, zakonci se pravzaprav nikoli ne konča.

Prva, najnižja raven razumevanja oziroma zahtevnosti nalog se imenuje besedno razumevanje (Pečjak) oziroma iskanje in priklic informacij (PISA 2009), druga raven je interpretativno razumevanje (Pečjak) oziroma povzemanje in interpretiranje (PISA 2009), tretja raven pa je kritično in ustvarjalno razumevanje (Pečjak) oziroma razmišljanje o prebranem in ovrednotenje prebranega (PISA 2009). V nadaljevanju predstavljam primere nalog teh treh ravni bralnega razumevanja.

a) Primer naloge 1. ravni

– naloga literarnega besedila za OŠ

IZ BESEDILA IZPIŠI TRI PRIDEVNIKE, KI OPISUJEJO URŠKIN ZNAČAJ.

*Je znala obljubit', je znala odreči
in biti priljudna in biti prevzetna,
mladen' če vnemat' bit' staršim prijetna;
modrij in zvijač je bila vseh umetna;
možake je dolgo vodila za nos,
ga stakne nazadnje, ki bil ji je kos.*

Rešitev: priljudna, prevzetna, prijetna

b) Primer naloge 2. ravni

– neliterarno besedilo za OŠ

KAKO BI NASLOVILI BESEDILO?

Srednja Evropa, raznolikost, prehodnost

Slovenija leži na jugu Srednje Evrope, na njenem stiku z Južno in Jugovzhodno Evropo. Popotniki jo najdejo na zemljevidu med Avstrijo, Madžarsko, Hrvaško in Italijo. Leži ob Jadranskem morju. Predstavljamo jo tudi kot »Deželo na sončni strani Alp«.

Slovenija sodi med manjše evropske in svetovne države, tako po velikosti kot po številu prebivalcev. Njeno ozemlje meri 20 256 km², in na njem živi približno dva milijona ljudi (1 990 094, dne 31. 12. 2000).

Slovenija je tudi ena izmed mlajših evropskih držav. Skozi zgodovino je bilo njeno ozemlje priključeno različnim državam. Svojo samostojnost je razglasila leta 1991, leto kasneje pa je postala polnopravna članica OZN.

Državni simboli so: zastava, grb, himna in denar.

Slovenska zastava je sestavljena iz belega, modrega in rdečega polja. V levem zgornjem kotu je grb v obliki štita. V sredini grba je na modri podlagi bel lik Triglava, pod njim sta dve modri, vijugasti črti, ki predstavljata morje in reke. Nad njim so v narobe obrnjenem trikotniku razporejene tri zlatorumene, šesterokrake zvezde. Grb je ob straneh rdeče obrobljen.

da je prednica današnje zastave deželna zastava Kranjske? Belo, modro in rdečo barvo je določil cesar Ferdinand leta 1836.

Rešitev: Slovenija, Predstavitev Slovenije, Opis Slovenije ipd.

c) Primer naloge 3. ravni

– literarno besedilo za GIM (odlomek Romeo in Julija)

ZA TRAGEDIJE JE ZNAČILEN ŽALOSTEN, USODEN KONEC.

4. a) Ali lahko iz odlomka predvidevate, da bo konec tragičen?
4. b) Utemeljite v eni povedi.
4. c) Izpišite en primer iz besedila, ki dokazuje vašo odločitev.

Rešitev: vsaka argumentirana odločitev

Skozi sito štirih spremenljivk (spol, stopnja izobraževanja, vrsta učbeniškega besedila in raven bralnega razumevanja) sem sklepala o bolj ali manj razviti bralni pismenosti anketirancev. Zanimala me bo tudi povezava med rezultati stališčnega in testnega vprašalnika: ali odnos do učbenikov in raba učbenikov vpliva na razvijanje bralne pismenosti pri anketirancih.

Stališčni vprašalnik je za vse anketirance enak, drugi del vprašalnika pa je sestavljen posebej za osnovnošolce in posebej za gimnazijce ter vsebuje naloge preverjanja razumevanja učbeniškega literarnega in neliterarnega besedila.¹

2 Rezultati stališčnega vprašalnika

Anketiranci so podali zelo podobne odgovore pri stališčnem vprašalniku, zato jih lahko povzamem v naslednje kategorije odgovorov:

- a) Odnos do učbenikov: Gimnazijcem učbenik predstavlja knjigo z učno snovjo oziroma knjigo, ki se uporablja tako v šoli kot tudi doma. Pomembno se jim zdi, da so učbeniki pregledni, dobro razloženi, preprosti in pregledni za domače učenje, saj jih po koncu šolskega leta še kdaj uporabijo, a se iz njih neradi učijo. Osnovnošolcem učbenik predstavlja knjigo z učno snovjo oziroma knjigo, ki uporabnika z besedili vodi skozi učenje. Pomembno se jim zdi, da so učbeniki pregledni za učenje, dobro razloženi, zanimivi in slikoviti. Vseeno se iz učbenikov neradi učijo in jih po koncu šolskega leta vrnejo v učbeniški sklad.
- b) Raba učbenikov: Gimnazijci in osnovnošolci največ učbenikov uporabljajo hkrati doma in pri pouku. Učbenike po koncu leta vrnejo v učbeniški sklad, a jih gimnazijci po koncu šolskega leta še redko kdaj uporabijo, osnovnošolci pa želijo na njih čim prej pozabiti.
- c) Učiteljev/profesorjev odnos do učbenika: Gimnazijci in osnovnošolci enotno menijo, da jim profesorji ne svetujejo, kako se učiti iz učbenika pri njihovem predmetu oziroma uporabljajo učbenik samo v primeru, ko morajo gimnazijci rešiti domačo nalogo s pomočjo učbenika ali ko določijo obseg snovi v učbeniku za preverjanje znanja.
- č) Odnos do učbenikov pri slovenščini: Gimnazijci poznajo točne naslove učbenikov pri pouku slovenščine, z njimi so v celoti zadovoljni in jih tudi največkrat uporabljajo hkrati doma in pri pouku. V učbeniku za književnost raje berejo literarna besedila, od neliterarnih pa življenjepise avtorjev in povzetke zgodb. Osnovnošolci učbeniških naslovov niso najbolje priklicali v spomin, a so z njimi zadovoljni. Raje berejo literarna besedila, od neliterarnih pa razlage in vprašanja.

¹ Literarno besedilo za osnovnošolce je odlomek Povodnega moža Franceta Prešerna iz Svet iz besed 8, neliterarno besedilo za osnovnošolce je odlomek o Sloveniji iz učbenika za geografijo Živim v Sloveniji.

Literarno besedilo za gimnazijce je odlomek Romea in Julije W. Shakespearja iz Branja 1, neliterarno besedilo za gimnazijce je odlomek iz poglavja Prst iz učbenika Obča geografija.

3 Razrešitev hipotez in interpretacija rezultatov

3.1 Hipoteza: Gimnazijci bodo uspešnejši pri reševanju nalog bralnega razumevanja kot osnovnošolci. Hipoteza potrjena.

Gimnazijci so pri vprašalniku bralnega razumevanja (literarnega in neliterarnega besedila) dosegli 74 %, osnovnošolci pa 67 %. Tak rezultat ni presenečenje. Gimnazijci so v 3. letniku stari 17 oziroma 18 let, učenci 9. razreda pa so stari 14 oziroma 15 let. Ciljna skupina spada v srednje mladostništvo (od približno 14. do približno 17. ali 18. leta) oziroma po Appleyardovih bralnih stopnjah v stopnjo razmišljujočega bralca (od 13. do 17. leta). Obdobje je sicer kratko, a polno sprememb. Ob koncu osnovne šole učenci izbirajo različno stopnjo formalnega izobraževanja in načeloma se na vseh ravneh uspešnejši in sposobnejši učenci odločajo za nadaljevanje izobraževanja na gimnaziji, drugi pa na strokovnih poklicnih šolah. Sonja Pečjak (1996: 20) meni, da je inteligentnost bralca eden od dejavnikov bralnega razumevanja. Bolj ko je bralec inteligen, večje so možnosti, da bo prebrano razumel in bo uspešen. Razlogi za razlike so tudi v učnih načrtih, ki različno spodbujajo razvijanje bralne pismenosti pri osnovnošolcih in gimnazijcih. Različno velike pa so tudi bralne sposobnosti, ki jih imajo osnovnošolci in gimnazijci. Kropp npr. meni, da se med 14. in 16. letom zgodi osip bralcev. V srednješolske programe nato prihajajo dijaki z velikimi razlikami v bralnih sposobnostih in z različnimi bralnimi navadami (po mnenju Burnika (2007: 102) so bralne sposobnosti vse bolj skromne). Očitno so gimnazijci še vedno boljši in pogostejši bralci kot osnovnošolci in so zato kontinuirano razvijali bralne sposobnosti, zaradi katerih se bralne sposobnosti počasneje izgubljajo.

3.2 Hipoteza: Dekleta bodo pri nalogah bralnega razumevanja uspešnejša od fantov. Hipoteza je potrjena.

Dekleta iz gimnazije in osnovne šole so bila pri obeh vrstah besedila in pri vseh treh tipih nalog uspešnejša od svojih sošolcev. Skupaj so dekleta iz gimnazije in osnovne šole dosegla 74 %, fantje iz gimnazije in osnovne šole pa 66,5 %. Gimnazijke so bile v raziskavi 77 % uspešne, gimnazijci 70,5 %. Osnovnošolke so bile 72 % uspešne, osnovnošolci pa 62 %. »Absolutne zmagovalke« v raziskavi pa so gimnazijke, ki so dosegle najvišji odstotek uspešnosti pri raziskavi: 81 % pri neliterarnem besedilu. Dekleta so v raznih mednarodnih raziskavah (PIRLS 2001, PIRLS 2006, PISA 2006, PISA 2009) dosegala boljše rezultate od fantov in višjo bralno raven od fantov. Razlogi so po mnenju Sonje Pečjak (2011: 86) čustvenomotivacijske razlike (dekleta so bolj motivirana za branje, kažejo večji interes za branje, imajo bolj avtomatizirano tehniko od fantov itd.), kar ima v našem primeru za posledico boljše bralno razumevanje.

3.3 Hipoteza: Anketiranci bolje rešujejo naloge neliterarnega kot naloge literarnega besedila. Hipoteza je potrjena.

Anketiranci so bili uspešnejši pri nalogah z neliterarnim besedilom, saj so dosegli 73 % uspešnost, pri nalogah z literarnim besedilom pa 63 %. Pri

pouku slovenščine se učenci srečujejo z literarnimi in neliterarnimi besedili. Strokovnjaki menijo, da se v šolski praksi obravnava več literarnih besedil, pa tudi raziskave kažejo, da osnovnošolci bolje rešujejo naloge literarnih besedil. Vendar v raziskavi ni tako. Anketiranci navajajo, da raje berejo literarna besedila, ker se jim zdijo zanimivejša. Pri vprašalniku o razumevanju besedila pa so bili uspešnejši pri nalogah z neliterarnim besedilom. Zakaj so uspešnejši pri neliterarnih besedilih? Morda zato, ker smo ljudje vsakodnevno v nenehnem stiku z njimi. Beremo jih, ker želimo pridobiti določene informacije ali razširiti svoje znanje. Neliterarna besedila so tudi funkcijsko raznovrstna, prav zato smo z njimi obdani praktično povsod in vedno: v šoli, pri študiju in v službi s strokovno literaturo, v prostem času s poljudnoznanstveno in publicistično literaturo itd. Neliterarna besedila so tudi po naravi življenjska, enoumna, enoznačna, ekonomična z dodatnimi pomeni, z realnimi dejstvi in uporabna. Literarna besedila pa imajo estetsko, spoznavno in etično noto. Dandanes ljudje malo posegamo po leposlovju, saj zaradi svoje narave vzame veliko več časa in zahteva več miselnih procesov.

Sklepam lahko, da so anketiranci v leposlovnih delih (kolikor so jih imeli priložnost spoznati in brati) uživali in so leposlovna dela radi brali (in jih še berejo), vendar se v življenju pogostejše srečujejo z neliterarnimi besedili ali pa so primorani s podatki in dejstvi, ki jih vsebujejo neliterarna besedila, večkrat operirati, da so v družbi uspešni. Pri tem se lahko zamislimo nad tistimi stvarmi, ki našim mladostnikom odtegujejo prosti čas, da manj posegajo po leposlovju oziroma, da si za leposlovje vzamejo manj časa. To so televizija, internet, glasba itd. Bolj bi se morali zavedati, kako (tudi) leposlovje vsakega posameznika notranje bogati, mladostniku pa v njegovem obdobju zorenja pomaga vzpostaviti vrednostni sistem.

3.4 Hipoteza: Anketiranci bodo najuspešnejši pri nalogah 1. ravni, srednje uspešni pri nalogah 2. ravni in najmanj uspešni pri nalogah 3. ravni ne glede na vrsto besedila. Hipoteza ni potrjena.

Rezultati raziskave so pokazali, da uspešnost anketirancev pri različno težkih nalogah ni odvisna od sposobnosti aktiviranja višjih miselnih procesov, ki so jih zahtevale naloge. Različno uspešno so se anketiranci odrezali tudi glede na vrsto besedila.

Osnovnošolci so pri literarnem besedilu najbolje reševali naloge 1. in 2. ravni (dosežek je bil precej enoten: 64,5 % in 63 %), pri nalogah 3. ravni pa so dosegli samo 33,5 %. Pri neliterarnem besedilu so osnovnošolci dosegli višje odstotke: najbolje naloge 2. ravni (74 %), potem naloge 1. ravni (68 %) in najslabše naloge 3. ravni (61 %).

Gimnazijci so pri literarnem besedilu najbolje reševali naloge 1. ravni (78% uspešnost), srednje uspešno naloge 3. ravni (69,5 %) in najslabše naloge 2. ravni (57 %). Pri neliterarnem besedilu so najbolje reševali naloge 3. ravni (89% uspešnost), srednje uspešno naloge 2. ravni (78 %) in najslabše naloge 1. ravni (74 %).

Kot kaže, so osnovnošolci reševali naloge 3. ravni oziroma naloge uporabnega, kritičnega in ustvarjalnega razumevanja s težavo oziroma jih celo niso. Podoben rezultat je bil tudi v raziskavi PISA 2009, saj sta bila dosežka 1. in

2. ravni precej izenačena, naloge 3. ravni pa so učenci in učenke reševali precej slabše. Vzrok za to so v raziskavi PISA 2009 pojasnili s tem, da so »slovenski učenci v povprečju manj navajeni prebrano kritično ovrednotiti in povezati nove informacije z lastnim znanjem in izkušnjami.« (Prvi rezultati 2009, 18). Osnovnošolci tudi v moji raziskavi dokazujejo boljše sposobnosti besednega razumevanja in razumevanja s sklepanjem, težave pa se pojavijo predvsem pri tvorjenju in samostojnem razlaganju besedil oziroma pri utemeljevanju, sklepanju, analiziranju ... V vprašalniku so slabo odgovarjali na vprašanja o razpletu literarnega dela na podlagi odlomka (kjer bi morali sami tvoriti besedilo) in komentirati preneseni rabi v besedilu, ki je mnogi niso niti prepoznali.

Medtem ko imajo osnovnošolci težave s kritičnim mišljenjem in tvorjenjem besedila, pa gimnazijci veliko bolje odgovarjajo na to raven vprašanj. Gimnazijci so pri literarnem besedilu najboljše odgovarjali na vprašanja besednega razumevanja (poiskati informacije iz besedila in v svojem spominu), najslabše pa na vprašanja interpretacije ali razumevanja s sklepanjem (poiskati temo besedila in tvoriti besedilo s sklepanjem). Pri neliterarnem besedilu pa so najboljše reševali naloge uporabnega, kritičnega in ustvarjalnega razumevanja, kjer so morali tvoriti besedilo s predhodnim primerjanjem besedila in slike ter tvoriti besedilo z argumentiranjem, najslabše pa naloge ravni besednega razumevanja, kjer bodisi niso izpisali primerov iz besedila bodisi so površno izpolnjevali razpredelnico.

Najslabši dosežek obeh ciljnih skupin se je pojavil pri literarnem besedilu: osnovnošolci so pri nalogah 3. ravni dosegli 33,5 %, gimnazijci pa so pri nalogah 2. ravni dosegli 57 %. Razloge za tak rezultat osnovnošolcev gre verjetno iskati v starosti, stopnji izobraževanja in učnih načrtih, saj se pri osnovnošolcih na tej starostni in bralni stopnji pričakuje manj kritičnega mišljenja in več poznavanja teoretičnih in enciklopedičnih podatkov.

Razloge za tak rezultat pri gimnazijcih pa bi lahko pojasnila kakšna druga, podrobnejša raziskava. Menim, da so gimnazijci usvojili literarnoteoretične pojme pri urah književnosti, zato naloge 1. ravni niso problem, pa tudi svoje mnenje znajo izraziti, utemeljevati in argumentirati. Očitno pa so malokdaj v situaciji, ko morajo npr. literarnoteoretične pojme pri uri tudi razložiti, opisati lik, pripovedovati o tem, kar so prebrali itd. So to aktivnosti, ki pri uri književnosti vzamejo preveč časa?

Kar pa se tiče jezika, sta o tem zanimivo mnenje podali Martina Križaj Ortar in Marja Bešter: »V naši šoli se malo govori o rabi jezika, precej več pa o sistemu jezika. Zato imajo učenci pri tvorjenju besedil velike težave (saj je pouk usmerjen v opisovanje sistema), njihova besedila so pogosto neustrezna (saj se pri pouku ne opozarja na vlogo okoliščin pri izboru govornega dejanja in teme ter poimenovanj zanju) in nerazumljiva (saj pouk ne opozarja na urejenost misli kot temeljnega pogoja za razumljivo besedilo), čeprav so lahko jezikovno (slovnično in pravopisno/pravorečno) pravilna.« (1995/1996: 7)

Tudi sama sem opazila, da so anketiranci na nek način odpovedali pri reševanju nalog, ki zahtevajo tvorjenje daljšega besedila. Časovni pogoj za reševanje je bil izpolnjen, pa vendar so vrstice za odgovor ostale prazne, kar sem seveda štela kot nepravilen odgovor, a žal nisem pridobila informacije

o tem, kako posamezni anketiranci razmišljajo. Ne vem, kako se dandanes učitelji/profesorji soočajo s podobnimi težavami, ko gre za tvorjenje daljših besedil pisnega ali pa govornega prenosnika. Znano je, da posodobljeni učni načrti za slovenščino v osnovnih šolah in gimnazijah navajajo k razvijanju zmožnosti branja oziroma k razvijanju zmožnost kritičnega sprejemanja zapisanih besedil raznih vrst. Morda bodo take vrste ukrepi dolgoročno pomagali odpraviti težave na področju tvorjenja besedil učencev in dijakov.

3.5 Hipoteza: Raven bralne pismenosti je premo sorazmerna z odnosom, ki ga imajo anketiranci do učbenikov, in s tem, koliko učbenike uporabljajo bodisi doma bodisi pri pouku. Hipoteza ni potrjena.

Učbenik spada med temeljne učne vire oziroma učna sredstva, s katerim se srečujeta učitelj in učenec in s pomočjo vsebin iz učbenika dosežata postavljene cilje pouka, ki so predpisani v učnem načrtu (najsodobnejši težijo k razvijanju zmožnosti kritičnega sprejemanja pri jezikovnem in književnem pouku). Na bralno pismenost v šolskem procesu pa ne vplivajo samo učbeniki oziroma učno gradivo, ampak tudi drugi dejavniki formalnega izobraževanja. Bralna pismenost se v šolski praksi po mnenju slovenskih strokovnjakov krepi z/s: smernicami učnega načrta, usposobljenimi učitelji in njegovo akcijo, rednim izpostavljanjem različnim bralnim dražljajem, pestrim naborem bralnega gradiva, problemskim poukom vseh predmetov (in ne samo slovenščine), ki je usmerjen k razvijanju bralne zmožnosti, in poukom branja, ki ima za cilj pozitivno izkušnjo oziroma naredi na učenca pozitivni vtis, konec koncev pa tudi s pripravljenostjo učencev. Vsi naštetih raznovrstni dejavniki morajo v praksi učinkovito delovati.

S pomočjo stališčnega vprašalnika se mnenja gimnazijcev in osnovnošolcev o tem, kakšen je njihov odnos do učbenikov in koliko jih uporabljajo, niso veliko razhajala. Povzamem lahko naslednja skupna stališča oziroma stališča večine anketirancev: po njihovem mnenju je učbenik knjiga z učno snovjo, ki mora biti pregledna za domače učenje; učbenike uporabljajo v zgolj najnужnejših primerih kot vir oziroma sredstvo za reševanju domače naloge in učenje za preverjanje znanja; profesorji/učitelji anketirancem ne svetujejo, kako uporabljati učbenik pri njihovem predmetu; z učbeniki za slovenščino pa so po večini zadovoljni, najpogosteje jih uporabljajo tako doma kot pri pouku, bolj kot neliterarna so jim zanimiva literarna besedila. Redki anketiranci svoje znanje pri pouku oplemenitijo z branjem in učenjem iz učbenika, še manj pa je takih, ki učbenike obdržijo za nadaljnjo uporabo kot npr. neke vrste priročnik, v katerem poiščejo določeno informacijo ali obnovijo snov. Učbenik bi torej brez učiteljeve/profesorjeve pobude ne imel posebnega pomena ali vloge pri učenju za anketirance.

Gimnazijci so pri reševanju celotnega vprašalnika razumevanja besedila dosegli 74 %, osnovnošolci pa 67 %. V raziskavi PISA 2009 so slovenski anketiranci dosegli 79 % nad ravno temeljnih kompetenc, povprečje držav OECD pa je bilo še višje – 81 %.

Ne gre sklepati, da sta zgolj odnos in raba učbenikov glavna pokazatelja tega rezultata, saj bi bilo za realen rezultat treba zbrati podatke tudi ostalih

dejavnikov pouka, na podlagi katerih bi lahko trdili, ali je uspešnost premo sorazmerna z učinkovitostjo vseh dejavnikov pouka. Lahko pa glede na odgovore, ki so jih v moji raziskavi podali anketiranci, opozorim na dve dejstvi:

- bralna pismenost med slovenskimi mladostniki glede na raziskavo PISA 2009 pada;
- učbeniki so kot sredstvo za razvijanje bralne pismenosti pri pouku premalo izkoriščeni.

Učbeniki so učencem/dijakom bolj v breme kot v korist. S takim odnosom, nerabo, predvsem pa brez spodbude učitelja/profesorja pa učbeniki ne morejo biti sredstvo za doseganje višjih ravni bralne pismenosti, ki je, kot je pokazala moja raziskava, pri obravnavani ciljni skupini osnovnošolcev slabo razvita in slabša od gimnazijcev. Učbeniki so lahko učinkovito sredstvo za dvigovanje bralne pismenosti, če so ustrezno obravnavani in izkoriščeni: če sledijo sodobnim učnim načrtom, ki spodbujajo k razvijanju bralne pismenosti, če vsebujejo po vrsti in vsebini raznolika literarna in neliterarna besedila, če ga ustrezno uporablja učitelj/profesor in če ga v roke čim večkrat vzame učenec/dijak. Po mojem mnenju bi bilo smiselno v kakšni drugi raziskavi preveriti tudi, v kolikšni meri so v učbenikih zastopana npr. vprašanja (bodisi za domačo nalogo bodisi za utrjevanje snovi) tretje ravni bralnega razumevanja (kritično razumevanje), ki ga spodbujajo sodobni učni načrti.

4 Sklep

O pomenu bralne pismenosti se vse več govori. V medijih smo pred časom lahko zasledili objave o slabih rezultatih naših učencev/dijakov v mednarodnih raziskavah bralne pismenosti. Raziskave kažejo tudi na to, da z bralnim interesom in nizko bralno kulturo bralna pismenost po koncu rednega šolanja upade. K raziskavi me je spodbudilo vprašanje, kako otroke pripraviti za uspešno vključitev v družbo, kako jih opremiti s čim višjo stopnjo bralne pismenosti, da bodo z njo učinkoviti in uspešni v življenju, na delovnem mestu ipd.

Za stopnjo bralne pismenosti je odgovornih več dejavnikov šolskega procesa: učitelji/profesorji, učni načrt, učenec/dijak sam in učna sredstva (učbeniki). Sklep, da so za stopnjo bralne pismenosti učenca/dijaka odgovorni zgolj učbeniki z literarnimi in neliterarnimi besedili, je preuranjen in optimističen. Vsekakor morajo delovati vsi zgoraj naštetih dejavniki. Učbenik je lahko sredstvo za spodbujanje bralne pismenosti, vendar je ne razvija sam po sebi. Treba bi ga bilo pogosteje uporabljati, vendar je raziskava pokazala, da so učbeniki kot sredstvo za razvijanje bralne pismenosti pri pouku premalo izkoriščeni.

Bralna pismenost ni nikoli končan proces, je vseživljenjski proces. Branje je osnova vsakega izobraževanja, z njim se srečujemo na vsakem koraku našega življenja, saj posega na vsa področja našega delovanja. Zato se moramo zavedati moči, ki nam jo nudi branje.

POVZETEK

Razvijanju bralne pismenosti se pripisuje vse večji pomen. Bralna pismenost je namreč osnova za pridobivanje novega znanja. Ker slovenski osnovnošolci in srednješolci v mednarodnih raziskavah bralne pismenosti (PISA, PIRLS) niso dosegli zavidljivih uspehov, je na mestu vprašanje, kateri so tisti dejavniki, ki v šolskem procesu spodbujajo razvijanje bralne pismenosti. Rezultati raziskave v pričujoči nalogi so pokazali, da je učbenik kot sredstvo za razvijanje bralne pismenosti v osnovni šoli in gimnaziji, sodeč po odgovorih anketiranih učencev devetega razreda osnovne šole in dijakov tretjega letnika gimnazije glede samega odnosa do učbenika in dejanske rabe, premalo izkoriščen. Učbeniki so lahko učinkovito sredstvo za dvigovanje bralne pismenosti, če so ustrezno obravnavani in izkoriščeni: če sledijo sodobnim učnim načrtom, ki spodbujajo k razvijanju bralne pismenosti, če vsebujejo po vrsti in vsebini raznolika literarna in neliterarna besedila, če jih ustrezno uporablja učitelj oziroma profesor in če jih v roke čim večkrat vzame učenec oziroma dijak. Skozi sito štirih spremenljivk (vrsta učbeniškega besedila, spol, stopnja izobraževanja in naloge različne ravni bralnega razumevanja) pa so rezultati raziskave pri dveh ciljnih skupinah pokazali na boljše bralne sposobnosti deklet od fantov oziroma gimnazijcev od osnovnošolcev. Tako gimnazijci kot tudi osnovnošolci so bili uspešnejši pri nalogah neliterarnega učbeniškega besedila. Osnovnošolci so v povprečju najbolje reševali naloge nižje, slabše pa naloge višje ravni bralnega razumevanja. Gimnazijci pa so različno težke naloge reševali odvisno od vrste besedila: pri literarnem besedilu so jim najbolje šle naloge nižje, pri neliterarnem besedilu pa naloge višje ravni bralnega razumevanja.

Viri in literatura

- Appleyard, J. A., 1994: *Becoming a reader*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge university press.
- Burnik, Vid, 2007: Pomen načrtnega razvijanja bralne zmožnosti v programih srednjega poklicnega izobraževanja. Stopenjskost pri usvajanju pismenosti. Postopen pouk bralne pismenosti na vseh ravneh šolanja. Zbornik Bralnega društva Slovenije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 102–108.
- Grosman, Meta, 2004: Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju. Ljubljana: Sophia.
- Krakar Vogel, Boža, 2004: Poglavlja iz didaktike književnosti. DZS: Ljubljana.
- Križaj Ortar, Martina: Učni načrt in pouk slovenščine. Povzetek. Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi. Zbornik konference. 89–98.

- Križaj Ortar, Martina in Bešter, Marja, 1995-1996: Prenova jezikovnega pouka pri predmetu slovenski jezik. *Jezik in slovstvo* 41/1-2 5-16.
- Pečjak, Sonja, Bucik, Nataša, Peštaj, Martina, Podlesek, Anja, Pirc, Tina, 2010: Bralna pismenost ob koncu osnovne šole – ali fantje berejo drugače kot dekleta? *Sodobna pedagogika*. 61/1 (2010). 86-102.
- Pečjak, Sonja, 1993: Kako do boljšega branja. Tehnike in metode za izboljšanje bralne učinkovitosti. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Pečjak, Sonja, 1999: Osnove psihologije branja. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Pečjak, Sonja, 2010: Psihološki vidiki bralne pismenosti. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Pečjak Sonja, 1995: Ravni razumevanja in strategije branja. Priročnik za učitelje na razredni in predmetni stopnji osnovne šole. Trzin: Different.
- Pečjak, Sonja, 2001: Zakaj uporaba bralnih strategij povečuje bralno/učno učinkovitost? Različne vrste branja terjajo razvijanje različnih bralnih strategij. *Zbornik Bralnega društva Slovenije*. 33-40.
- PISA 2009: Prvi rezultati. http://193.2.222.157/UserFilesUpload/file/raziskovalna_dejavnost/PISA/PISA2009/PISA2009_prviRezultati.pdf. Pridobljeno 3. 5. 2012.
- Ljubica Marjanovič Umek in Maja Zupančič (ur.), 2001: Razvojna psihologija. Ljubljana: Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete.
- Toporišič, Jože, 1992: Enciklopedija slovenskega jezika. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Zwitter, Savina, 2001: Bralne navade slovenskih gimnazijcev. Magistrsko delo. Filozofska fakulteta. Univerza v Ljubljani.
- Žilavec Nemec, Sonja, 2007: Razlike v bralnem razvoju med dijaki 1. letnika gimnazije. Stopenjskost pri usvajanju pismenosti. Postopen pouk bralne pismenosti na vseh ravneh šolanja. *Zbornik Bralnega društva Slovenije*. 77-91.

Marija Žveglič, Zavod RS za šolstvo

UMEŠČANJE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ KOT INTEGRALNEGA DELA POUKA SLOVENŠČINE

1 Uvod

Pri sistematičnem didaktičnem umeščanju informacijsko-komunikacijskih tehnologij (v nadaljevanju IKT) v pouk slovenščine izhajamo iz predpostavke, da nobena specialna didaktika, niti didaktika književnosti, ni samozadostna veda oziroma znanstvena disciplina, ampak da je interdisciplinarna veda, ker pri raziskovanju in definiranju svojih interesnih področij (ciljev, vsebin, metod, okoliščin in udeležencev, tj. pojmov, kot so npr. književnost, učenec, branje, učitelj, pouk, znanje ...) izhaja iz več disciplin, zlasti tistih, ki so za določene pojme matične, in se z njimi s svojega vidika ukvarja tudi sama (Krakar Vogel 2004:11).

Enako je mogoče ugotoviti tudi za didaktiko jezika. Pri svojih znanstveno-raziskovalnih dejavnostih se opira na različne jezikovne in pedagoške vede, za doseganje njenih ciljev pa je treba poznati tudi izsledke razvojne psihologije in drugih ved, ki se ukvarjajo z otrokom v obdobju osnovnega šolanja.

Poleg navedenega so za učinkovito doseganje ciljev didaktike jezika in književnosti zaradi izjemno hitrih in velikih sprememb v družbi in tehnološkega razvoja vsekakor potrebna tudi znanja o rabi IKT v splošnem smislu, tj. o računalništvu in informatiki v izobraževanju.

Zavedajoč se, da je didaktična umestitev eden od prvih pogojev rabe IKT, je naloga slovenske didaktike jezika in književnosti, da IKT umesti kot integralni, tj. sestavni del pouka slovenščine v osnovni (in srednji) šoli, ne zgolj kot dodatek ali orodje za tehnično, administrativno pomoč, ki je namenjeno predvsem hrambi ter izmenjavi različnih vsebin oziroma gradiv ipd.¹

¹ Prispevek je nastal na podlagi izsledkov doktorske disertacije *Raba informacijsko-komunikacijskih tehnologij za doseganje ciljev pri pouku slovenščine v osnovni šoli* (Žveglič 2010).

2 Umeščanje IKT v pouk slovenščine

Strokovnjaki so si enotni, da je za učinkovito rabo IKT v izobraževanju potrebna sprememba paradigme izobraževanja, vendar pa del didaktične stroke vidi spremembo zgolj v transformaciji posameznih sestavin klasičnega izobraževanja v e-izobraževanje, drugi del pa vidi IKT kot generator spremenjenega pouka z drugačno vlogo učenja, učitelja, učenca, šole in staršev. Predvideva se, da bo pouk v prihodnje v precejšnjem deležu vključeval IKT, ne bo pa se celotno izobraževanje spremenilo v e-izobraževanje.

3 Načela rabe IKT pri pouku slovenščine v osnovni šoli

Če upoštevamo ugotovitve pedagogike, psihologije učenja, literarnih in jezikovnih ved, didaktike jezika in književnosti, didaktike računalništva in informatike ter strateške in operativne dokumente na nacionalni in nadnacionalni ravni, je mogoče izpeljati naslednja načela rabe IKT pri pouku slovenščine v osnovni šoli:

1. načelo: Vključevanje IKT kot integralnega dela pouka slovenščine

Med oblike pismenosti, ki naj bi jih razvijal posameznik v sodobni družbi, poleg tradicionalnih oblik pismenosti (branje, pisanje idr.) sodijo tudi t. i. nove pismenosti, med njimi medijska in digitalna pismenost. Nove pismenosti, tj. pismenosti, povezane z rabo IKT, v slovenski osnovni šoli sistematično poučujemo pri posebnem izbirnem predmetu, razvijamo pa jih pri pouku vseh predmetov, tudi slovenščine. V zahodni in severni Evropi, Združenih državah Amerike in Avstraliji v zadnjem desetletju zasledimo številne strokovne prispevke o sistematični in osmišljeni rabi IKT pri pouku, v slovenski strokovni javnosti pa IKT večinoma razumemo kot dodatno orodje za tehnično in administrativno pomoč, kot orodje za popestritev pouka ali nagrado učencem po opravljeni učni dejavnosti.

Slovenski učitelji in učenci IKT uporabljajo predvsem na način, da nova tehnologija zamenja staro (npr. e-prosojnice namesto klasičnih) ali izboljša obstoječo (npr. učno gradivo v e-obliki). Da bi povečali učinek rabe IKT pri pouku posameznih predmetov, je potrebna sprememba paradigme učenja in poučevanja od vključitve v obstoječi pouk k uporabi IKT za spremembo pouka (Bender 2003; Stone Wiske 2005; McVay Lynch in Roecker 2007; Beetham in Sharpe 2007). Pri takšnem pouku, tudi pri predmetu slovenščina, IKT podpira predvsem učne metode in oblike, ki postavljajo v ospredje učenca, problemski pristop, sodelovalno učenje in druge učne metode in oblike, ki omogočajo (samo)učenje.² Naslednja faza umeščanja IKT v pouk slovenščine je izgradnja mreže med šolami, ki omogoča sodelovanje učencev v različnih skupnih projektih, pri vrednotenju in samovrednotenju znanja idr.

2. načelo: Razvijanje zmožnosti

Spremeniti paradigmo poučevanja in učenja z IKT pomeni prevrednotiti vlogo vseh dejavnikov pouka – učenca, učitelja in učnih vsebin, predpostavlja pa

² Maggie Mc Lynch in John Roecker (2007) glede na dinamiko razvoja tehnologij in trende v šolstvu napovedujeta, da se bo koncept IKT kot sestavnega dela izobraževanja uveljavil v naslednjih 10–15 letih, uporabljala pa se bodo nova IKT-orodja, ki bodo omogočala večjo stopnjo interaktivnosti in delovanja v učnih skupnostih. Zunanji znak integracije bo gotovo umik črke e-.

tudi spremenjeno opredelitev znanja. Enoznačne definicije znanja, ki bi zajela vsa področja in vidike, v teoriji ni, mogoče pa je zaznati temeljne razvojne poudarke v pojmovanju in opredeljevanju znanja, učenja in poučevanja. Med psihološkimi opredelitvami učenja se osredinjamo na sodobnejše teorije, in sicer na kognitivno-konstruktivistični pogled na učenje. Zora Rutar Ilc (2003: 7) znanja ne pojmuje le kot zbirko vsebin (dejstev in izdelanih razlag), ampak »kot razumevanje, uporabo in povezovanje teh vsebin, kot zmožnost njihovega kritičnega nadgrajevanja in tudi kot repertoar veščin in spretnosti, ki jih pri tem uporabljamo, npr. raziskovalnih, komunikacijskih, sodelovalnih, spretnosti za delo z viri in tehnologijami, spretnosti za predstavljanje idej na različne načine itn.«

Opredelitve in razvrstitve znanj imajo neposredno uporabno vrednost pri načrtovanju in izvajanju pouka slovenščine. Raba IKT je lahko povezana z vsemi taksonomskimi stopnjami, npr. po Bloomu poznavanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza in vrednotenje. Odgovor na vprašanje, s kakšnimi nalogami pri učencih učinkovito razvijamo npr. razumevanje neume-tnostnega besedila, vsekakor ni preprost, res pa je, da klasifikacije znanj nudijo učinkovita orodja za oblikovanje nalog in dejavnosti za razvijanje (in vrednotenje) posameznih vrst znanj. Marcano in drugi poudarjajo pomen procesov kompleksnega mišljenja, kamor uvrščajo predvsem primerjanje, sklepanje, utemeljevanje, abstrahiranje, analiziranje perspektiv, odločanje, reševanje problemov idr.; delo z viri, kamor sodijo npr. zbiranje, izbiranje, analiza podatkov; predstavljanje idej na različne načine, npr. jasnost izražanja, učinkovitost komuniciranja in ustvarjanje kakovostnih izdelkov; ter sodelovanje, npr. prizadevanje za skupne cilje, privzemanje različnih vlog v skupini (Rutar Ilc 2003: 20). Razvijanje t. i. procesnih spretnosti pri pouku slovenščine je mogoče še posebej tesno povezati z rabo IKT, npr. kritično presojanje obnov književnih del na internetu ali geselskih člankov v prosti spletni enciklopediji, npr. Wikipediji.

3. načelo: Koordiniranje učnih dejavnosti

Za novo generacijo učiteljev, ki IKT pri pouku uporablja kot integralni del, se uveljavljajo različna poimenovanja: e-moderatorji, tutorji, specialni tutorji, instruktorji ipd. Izrazi so nadpomenski, in sicer se nanašajo na učitelja, ki s svojimi učenci IKT vključuje v znatnem deležu ali v celoti deluje v e-učnem okolju. E-moderator v e-okolju e-moderira (Salmon 2004: 9) in zagotavlja učno okolje, v katerem je omogočeno individualno učenje, sodelovanje in reševanje problemov, raziskovanje v avtentičnem okolju in pridobivanje uporabnih znanj. Da bi e-moderator lahko uspešno dosegel takšne cilje, mora v prvi vrsti razumeti vlogo IKT v izobraževanju, imeti mora dobro razvito tehnološko zmožnost (raba strojne in programske računalniške opreme), strokovno znanje, pozitiven odnos do rabe IKT, predvsem pa mora imeti dobro razvito didaktično zmožnost (učne oblike in metode)³.

Tudi sodobni učitelj slovenščine ni več le prenašalec znanja v transmisijem smislu, ampak je predvsem moderator učnih dejavnosti in pomočnik ter svetovalec učencu pri njegovem učenju, kar je še posebej značilno za rabo IKT. Učitelj naj potemtakem organizira takšne učne situacije, ki bodo učencu omogočile optimalno razvijanje sporazumevalne, kulturne in medkulturne

³ Mnenja o tem, katere e-kompetence naj učitelj razvija, so v pedagoški stroki različna, nenazadnje tudi zato, ker je tehnološki razvoj izjemno težko predvideti, predvsem tisti del orodij IKT, ki bo uporaben v izobraževanju. Glede na pedagoško in specialnodidaktično vlogo učitelja slovenščine je mogoče izpeljati njegovo okvirno e-kompetenco:

- tehnološka kompetenca vključuje rabo strojne in programske računalniške opreme (didaktična programska oprema, e-gradiva, internet, komunikacijska/družabna programska oprema, profesionalna programska oprema),
- didaktična kompetenca pa zajema rabo strojne in programske opreme pri izvedbi pouka slovenščine (uporaba avtentičnih nalog, nudenje uporabniške podpore, motiviranje, pomoč in svetovanje pri uporabi interneta, uporaba računalniških programov, uporaba e-gradiv, uporaba IKT pri preverjanju in ocenjevanju, organiziranje učnih dejavnosti v e-okolju, raba raznolikih učnih metod in oblik, sodelovanje s starši, sodelovanje z drugimi učitelji slovenščine in univerzitetnimi strokovnjaki).

zmožnosti. Glede na to, da je med zmožnostmi, ki jih razvija učenec pri pouku slovenščine, tudi digitalna zmožnost, je pri načrtovanju razvijanja učenčeve digitalne zmožnosti treba predpostavljati, da mora učitelj najprej razviti lastno digitalno kompetenco, če hoče uspešno opravljati vlogo pomočnika pri razvijanju take učenčeve zmožnosti.

Primerov učinkovite rabe IKT pri poučevanju slovenščine ni mogoče preprosto prenesti kot izročka ali recepta, ampak je smiselna poglobljena refleksija o uresničenih pedagoški praksi. Refleksija lahko poteka na individualni ravni, še večji učinek pa je pričakovati v skupnostih za načrtovanje in izvajanje pouka, kjer se učitelji vodeno posvečajo razpravi o uporabnosti, kontekstualizaciji in drugim vidikom učinkovitega pouka slovenščine.

4. načelo: Dejaven učenec

Izhajajoč iz izsledkov razvojne psihologije, ki se danes ukvarja predvsem z »razlago razvoja«, vzroki ter načini človekovega/otrokovega spreminjanja in dejavniki, ki vplivajo na te spremembe (Zupančič 2004: 13), se je smiselno osrediniti predvsem na mladostnikov spoznavni razvoj, ne da bi seveda zanemarili čustveno-osebni, socialni in telesni razvoj. Učenec v zgodnjem delu mladostništva, tj. od začetka pubertete (približno od 12. leta starosti) in v delu srednjega mladostništva (približno od 14. leta starosti), razvija logično mišljenje, tj. razume abstraktne pojme, razlikuje med empirično razvidnostjo in logično nujnostjo, zmožen je hipotetične dedukcije (Zupančič 2004: 11).

Učenec naj pri pouku slovenščine sodeluje tako, da lahko privzema aktivno vlogo in dejavno razvija zmožnosti na uveljavljene načine pa tudi na do sedaj nepoznane načine, kar omogoča ravno uporaba sodobnih tehnologij. Dejavnosti v učnem okolju, tudi v e-učnem okolju, naj bodo organizirane tako, da bo učenec lahko izgrajeval celovito znanje, poleg tega tudi sintetično mišljenje in vrednotenje ter kritično mišljenje. To je še posebej pomembno pri pouku v e-okolju, npr. na internetu, ki je po naravi eklektičen in kjer so na voljo tudi vsebine, ki glede na starost učencev in njihov psihofizični razvoj niso vedno ustrezne in primerne. Učitelj je dolžan učencu zagotoviti varno in tudi zanesljivo⁴ rabo podatkov in informacij, pri pouku slovenščine pa predvsem besedil.

Pomemben element pri razvijanju učenčevih zmožnosti, posebno v e-okolju ali kombiniranem klasičnem in učenju v e-okolju, je interaktivnost tako med učencem in učiteljem kot tudi med učencem in učnim gradivom, predvsem pa teorija poudarja pomen vrstniškega učenja (Juwah 2006). Sklepati je mogoče, da učenci pri opravljanju šolskih dejavnosti in domačih nalog v precejšnji meri uporabljajo to učinkovito obliko učenja, zato bi veljalo razmisliti o učinkovitejših načinih in oblikah organiziranja vrstniškega učenja tudi pri rednem pouku slovenščine v razredu, prav tako v virtualnem razredu.

5. načelo: Učne oblike in metode za dejavno sodelovanje

Glede na predpostavko, da učenci živijo v »multimedijski kiberkulturi« (Kellner 2000), se zastavlja pomembno vprašanje, katere učne oblike in metode naj učitelj uporablja, da bodo učenci v formalnem učnem okolju optimalno

⁴ Učenec velikokrat potrebuje neposredno pomoč pri usmerjanju v dejavnosti, ki so povezane s cilji pouka slovenščine, vprašanje pa je, ali to prej dosežemo na avtoritativen ali neavtoritativen način. Res je, da z avtoriteto učence hitreje ciljno usmerimo, npr. k iskanju podatkov in informacij o poljubno izbranem pisatelju, toda v dolgoročnem smislu je bolje izbrati neavtoritativen način, kajti učenec je v prijetnem učnem okolju za učno dejavnost bolj notranje motiviran. V praksi je najbolje kombinirati oba načina, sicer učenec izgublja preveč časa in učne energije za dejavnosti, ki niso povezane s cilji učnega sklopa oziroma je na drugi strani preveč ozko usmerjen. Konkretno to pomeni, da učitelj določi npr. časovni in vsebinski okvir, znotraj katerega je učenec samostojen.

razvili svoje zmožnosti. Samo tradicionalni načini in oblike ne zadoščajo več, v ospredje je treba postavljati nove, učinkovitejše oblike in metode, in sicer takšne, kjer so poudarjeni sodelovanje, skupinsko delo ter dialoškost. Nove, predvsem pa raznolike načine in oblike učenja in poučevanja predpostavljajo tudi strateški dokumenti, ki urejajo rabo IKT v izobraževanju (UNESCO, Evropska unija, Svet Evrope, Ministrstvo za šolstvo RS, Zavod RS za šolstvo). Med najpomembnejšimi vzroki za zastoj informatizacije v šolstvu je prenizka stopnja usposobljenosti učiteljev na tehnološkem (na ravni računalniških tehnologij), predvsem pa na didaktičnem področju.

Med učnimi metodami so za pouk slovenščine najprimernejše t. i. verbalno-tekstualne, in sicer metoda dela z besedilom, tj. branje z razumevanjem in obnavljanjem določenega besedila; za uresničevanje problemsko-ustvarjalnega pouka književnosti pa predvsem metoda ustvarjalnega branja, metoda reševanja književnih problemov, metoda razlage, metoda pogovora, metoda diskusije in druge dialoške metode (Žbogar 2008). Sodobna specialnopedagoška stroka priporoča dialoško metodo v povezavi z rabo vprašanj višje ravni, in sicer tistih, ki pri učencu spodbujajo razumevanje, razmišljanje, primerjanje, sklepanje idr. Raba IKT se lahko povezuje z implementacijo najučinkovitejših oblik in metod⁵ za doseganje učnih ciljev, kamor nedvomno sodijo problemski pouk, projektno učno delo in sodelovalno učenje.

6. načelo: Uporaba e-učnih gradiv

Pomembna sestavina pouka so tudi kakovostna e-učna gradiva. Zavedati se je treba, da enotne opredelitve e-gradiva ni, tako da se opiramo na opredelitev, da je e-učno gradivo »digitalno gradivo z določenim učnim ciljem in namenom ali vidnim oziroma razvidnim učnim ciljem«, še več »e-učno gradivo je vsak (uporaben) digitalni vir, ki je sestavni del lekcije, zbira lekcij, enot, modelov, tečajev in celo programov.« (Mc Greal 2004: 13)

V slovenskem šolskem prostoru e-učna gradiva nastajajo na različne načine, kot učiteljev individualni izdelek (kar glede na dostopnost številnih individualnih e-orodij za pripravo e-gradiv ne preseneča) ali kot izdelek skupin avtorjev na različnih razpisih, v zasebnih založbah idr. Učitelji takšna e-učna gradiva, tako brezplačna kot tudi plačljiva, lahko v pouk vključujejo v celoti (npr. e-učbenik za pouk slovenščine) ali pa deloma (npr. interaktivni vprašalnik o književnem ustvarjalcu pri posamezni učni uri).

E-učno gradivo so v praksi seveda tudi različni drugi digitalni viri, gradiva, programi, pripomočki in orodja. Za pouk slovenščine obstaja sorazmerno skromna ponudba namenskih gradiv, tako da so nenamenska gradiva (npr. avtentična besedila oziroma besedilna gradiva, slike, skice, zvočni zapisi, referenčni viri, virtualne knjižnice, raznovrstne zbirke podatkov) dejansko uporabnejša (Pisanski 2003). Smiselno je, da so gradiva urejena in dostopna na spletni strani predmeta ali v posebni spletni učilnici. Navedeno ne velja samo za celoletni pouk slovenščine na daljavo za slovenske učence po svetu, ampak tudi za klasični pouk⁶.

Z vidika avtorskega prava je na tem mestu treba opozoriti, da 49. člen Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (ZASP) določa, da je za pouk prosto javno izvajanje objavljenih del pri neposrednem pouku, javno izvajanje objavljenih

⁵ Če ne želimo ostati v t. i. razvojni fazi, ko se uporaba računalnika obravnava kot didaktična inovacija (Gerlič 2000:108), je potrebno sistematično načrtovanje ciljnih dejavnosti in njihovo uresničevanje z ustreznimi vsebinami in na domišljen način. Podatek je torej na učnih metodah in oblikah.

⁶ Spletna učilnica je, podobno kot v Učnem načrtu za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu (2008: 57), priporočena tudi v posodobljenem Učnem načrtu za predmet slovenščina v osnovni šoli (2011: 111).

del na brezplačnih šolskih slovesnostih, seveda pod pogojem, da izvajalci ne prejmejo plačila, poleg tega tudi sekundarno radiodifuzno oddajanje šolskih oddaj RTV. Tudi v omenjenih primerih pa je treba navesti vir in avtorstvo dela, če je le-to navedeno v uporabljenem delu. Tako pri ustvarjanju kot tudi pri uporabljanju e-gradiv je osnovno načelo glede avtorskih pravic enako kot pri izdelavi in uporabi klasičnih gradiv. Za uporabo izbrane vsebine, ki je zaščitena s pravicami tretjih na spletni strani oziroma v e-učbeniku, je treba dobiti soglasje imetnikov avtorskih pravic.

7. načelo: Ciljna naravnost rabe IKT

Glavni pogoj za uspešno integracijo IKT v pouk je načrtovanje osmišljene rabe v povezavi s cilji pouka posameznega predmeta ali predmetnega področja.

Digitalna zmožnost kot kroskurikularna zmožnost je v sodobnih kurikularnih dokumentih in učnih načrtih opredeljena kot ena od ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja, tako je tudi v učnem načrtu za pouk slovenščine v osnovni šoli. Temeljni cilj pouka slovenščine – razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, tj. zmožnosti sprejemanja (poslušanja/gledanja in branja) in tvorjenja (govorjenja in pisanja) raznih besedil – se povezuje z uporabo IKT. Na ta način se pri predmetu slovenščina razvija digitalna zmožnost. Učni načrt za pouk slovenščine v osnovni šoli eksplicitno poudarja razvijanje digitalne zmožnosti ob dejavnem stiku z neumetnostnim in umetnostnim besedilom, ustvarjalno, kritično, predvsem pa varno uporabo podatkov in informacij.

Učinkovitost rabe IKT je odvisna tudi od načina in kvalitete učiteljevega načrtovanja na letni in sprotni ravni. Učitelj slovenščine na podlagi učnega načrta in ostalih kurikularnih gradiv najprej oblikuje načrt rabe v letni pripravi (makroraven). Po splošnih ciljih učnega načrta za pouk slovenščine izbere in opredeli operativne cilje in določi delež rabe IKT. Posebno pozornost je treba nameniti pregledu e-gradiv, predvsem e-besedil, ki so izhodišče za sprejemanje, razčlemba in tvorbo pri pouku. Pri načrtovanju dejavnosti v povezavi z neumetnostnimi besedili je treba pregledati zastopanost in ustreznost besedilnih vrst, zastopanost razčlemb v nalogah ob neumetnostnem besedilu idr., pri obravnavi umetnostnih besedil pa so v ospredju kvaliteta besedila (tudi obvezna besedila), ustreznost izbire odlomka idr., pri obeh vrstah besedil tudi možnosti za doseganje izobraževalnih ciljev.

Pri sprotnem načrtovanju (mikroraven) učitelj taksonomsko opredeli cilje. Če je na letni ravni izbral e-gradiva oziroma e-besedila, potem je na sprotni ravni njegova prva naloga pozorno preučiti izbrana neumetnostna in umetnostna besedila in pripraviti učne dejavnosti in naloge na različnih taksonomskih ravneh.

8. načelo: Motiviranje za učenje

Glede na dejstvo, da so učenci za rabo tehnologij (še) zelo motivirani, po drugi strani pa raziskave kažejo upad motivacije za branje med osnovnošolci, predvsem med učenci tretjega triletja (Pečjak 2005), bi veljalo tesneje vključiti rabo IKT pri pouku slovenščine za razvijanje bralne zmožnosti, ki je običajno ključni pogoj za bralni pa tudi siceršnji učni uspeh učencev.

Zmožnost uporabe različnih bralnih strategij in uporaba raznolikih besedil, vključno z e-besedili, umetnostnimi in neumetnostnimi, vpliva na zmožnost fleksibilnega branja, hkrati pa krepi zmožnost branja z razumevanjem in tudi razvijanje bralne tehnike na višji ravni.

Motiviranje ima pomembno vlogo pri organiziranju začetnih učnih dejavnosti, zanemariti pa ne smemo niti pomena stalne vmesne motivacije. Slovenska didaktika književnosti izpostavlja uvodno motivacijo v fazi pred branjem umetnostnega besedila, kombinacijo različnih tipov motivacij pa priporoča tudi v vseh naslednjih fazah obravnave umetnostnega besedila, po metodi šolske interpretacije pa tudi v smislu širjenja bralne kulture izven neposrednega učnega okolja (Krakar Vogel 2004). Če želimo, da bi se učenci učinkovito pripravili na branje in literarnoestetsko doživetje, je motivaciji v primerjavi z drugimi fazami obravnave umetnostnega besedila treba nameniti več časa kot doslej⁷.

9. načelo: Problemsko-ustvarjalni pristop

Problemski pouk se uvršča med ključne sodobnejše učne strategije s t. i. *odprtim poukom* kot njihovim skupnim imenovalcem. Izhodišče problemskega pouka je problemska situacija, ki jo učenec rešuje, za kar je potrebno precejšnje intelektualno angažiranje, posledica pa je razvoj zmožnosti na višjih ravneh, tj. divergentno mišljenje, kritičnost, ustvarjalnost in inovativnost (Strmčnik 2003).

Da bi učitelj lahko organiziral rabo IKT pri pouku slovenščine tako, da bo pri učencih spodbujal miselne procese tudi na višjih ravneh znanja, je ob domišljenih metodah dela potreben sistematičen pristop k problemskemu pouku. Osnova za izvajanje problemskega pouka pri književnem pouku je stališče didaktike književnosti, da je »šolska interpretacija skupno branje in obravnava leposlovnih besedil v problemsko-ustvarjalni interakciji učitelja in učencev.« (Krakar Vogel 2004) Za uresničevanje problemsko-ustvarjalnega pouka kot didaktičnega načela predlaga Alenka Žbogar (2008) metodo razlage v povezavi z metodo pogovora, metodo pogovora ali problemski pogovor, metodo diskusije, metodo ustvarjalnega branja in metodo reševanja književnih problemov. Realizacija temeljnih literarnoteoretičnih pojmov poteka po naslednjih korakih (Žbogar 2008): oblikovanje motivirajočega učnega okolja, definiranje književnega problema, definiranje raziskovalnih metod, samostojno raziskovalno delo (zbiranje podatkov, procesiranje podatkov, uporaba/aplikacija podatkov), analiza in korekcija rezultatov ter nove naloge. Prehod od reproduktivnega k problemskemu pouku je mogoče izpeljati ob izhodiščnih umetnostnih in neumetnostnih besedilih na tradicionalnih kot tudi na e-nosilcih. Slednji, predvsem internetni viri, že zaradi svoje ekletične narave terjajo razvijanje bralnih in govornih zmožnosti ter zmožnosti poslušanja in pisanja na višjih, tudi najvišjih taksonomskih ravneh.

10. načelo: Sodelovalno učenje

Samo s tradicionalnimi vzorci predvsem monološkega frontalnega poučevanja temeljni sodobni pedagoški filozofiji sodelovalnega učenja, predvsem v e-okolju, ni mogoče slediti, primernejše so dialoške metode, npr. pogovor

⁷ Zgolj klasično pojmovanje in izvajanje motivacijskih dejavnosti s pretežno jezikovnimi sredstvi (domišljajska in izkušnjska motivacija) (Kordigel 2008) za branje e-umetnostnih besedil (predvsem tistih, ki obstajajo zgolj v elektronski obliki, npr. e-poezija) ne more biti popolnoma uspešno. Besedilo, beseda in črka v e-okolju namreč funkcionirajo popolnoma drugače kot v klasičnem okolju. Tudi brati (in pisati) jih ni mogoče le v tradicionalnem smislu, ampak jih je treba obravnavati z vizualnega, taktilnega (tipnega) in likovnega zornega kota (Strehovec 2004). Čeprav so za pouk slovenščine v tretjem triletnju zaradi besedne narave književnih besedil načeloma ustreznejše jezikovne motivacije, je glede na naravo e-besedil smiselno kombinirati jezikovne in nejezikovne motivacije, med njimi predvsem likovne in zvokovne, a taksonomsko na višji ravni kot v prvem in drugem triletnju.

med učiteljem in učenci in med učenci samimi, ki spodbujajo razvoj miselnih procesov in globlje razumevanje (Marentič Požarnik 2008).

Učenje v e-učnih okoljih je kompleksna dejavnost, ki jo je treba načrtno in sistematično razvijati. Poleg učitelja so v bližnji preteklosti navadno sodelovali še oblikovalci, administratorji in tehniki, danes pa uporabniško podporo učencem nudi učitelj večinoma sam. Kot enega od pogojev za doseganje interaktivnosti, tj. vzdrževanja sodelovanja med učiteljem in udeleženci, med udeleženci samimi ter udeleženci in učnim gradivom, lahko štejemo učiteljevo lastno zmožnost sodelovanja v e-učnih skupnostih tako na tehnološkem kot tudi pedagoškem področju.

Učenje slovenščine v e-učnem okolju poteka v virtualni učni skupnosti. Učenec izgrajuje znanje na individualni ravni, hkrati pa v pogovoru z učiteljem in drugimi udeleženci (t. i. vrstniški pogovor oziroma vrstniško učenje). Možnost komunikacije in sodelovanja med udeleženci učnega procesa je celo ena glavnih prednosti rabe IKT, kajti različna orodja IKT omogočajo sodelovanje ne glede na fizično lokacijo in čas vključitve. V preteklosti so se e-učna okolja uporabljala zgolj za učenje slovenščine na daljavo (npr. za učence, ki iz različnih razlogov niso bili fizično prisotni v klasičnem razredu), danes pa se vse bolj uveljavlja kombinirani klasični pouk in pouk slovenščine na daljavo v spletnih učilnicah. Spletne učilnice so primerne za dejavnosti in hrambo oziroma arhiviranje izdelkov učencev v posameznem razredu, predvsem pa omogočajo sodelovanje med učenci različnih razredov ali razredov različnih šol v posamezni državi ali v različnih državah. Dejstvo je tudi, da večina gradiv nastaja v e-obliki in se ne prenaša več na izvorni računalnik, ampak učenec s svojim osebnim računalnikom dostopa v e-učno okolje oziroma učno skupnost.

Učenec bo lahko učinkovito razvil zmožnost komunikacije in sodelovanja v širšem e-okolju, če bo imel tudi pri pouku slovenščine možnost vodenege in spontanega, a varnega sodelovanja v interaktivnem e-učnem okolju (intelektualne, čustvene in socialne interakcije), možnost rabe različnih komunikacijskih orodij IKT in multimedije, poleg naštetega tudi možnost kritične refleksije lastnega učenja. Med tehnologijami, ki podpirajo kvalitetno e-učenje, izpostavimo orodja IKT za razpravljanje (forum, klepetalnica idr.), blog, viki oziroma wiki, videokonferenco, skype in e-listovnik.

11. načelo: Refleksija in (samo)evalvacija

Da bi lahko učitelj pri učencih spodbujal zahtevnejše miselne procese, je potreben sistematičen pristop ne samo pri načrtovanju in neposrednem izvajanju pouka, ampak mora tudi preverjanje in ocenjevanje znanja temeljiti na istih osnovah kot učenje in poučevanje. Učitelj naj naloge, vprašanja oziroma dejavnosti za vrednotenje znanja torej oblikuje z istimi taksonomijami kot v učnem procesu (Rutar Ilc 2003).

Refleksija in evalvacija sta pri zagotavljanju kvalitetnega vrednotenja učencevega znanja v sodobni šoli zelo poudarjeni, med oblikami pa tiste, ki na ravni povratnega učinka spodbujajo razvoj mišljenja na višjih taksonomskih ravneh⁸. Alenka Žbogar (2008: 34) pri problemsko-ustvarjalnem pouku književnosti predlaga vsebinsko analizo projektnih nalog, ciljno naravnano

⁸ Učenec ima v e-okolju na voljo številna e-orodja za samovrednotenje in samooceno, ob katerih lahko poglobljeno razmišlja o svojih učnih dejavnostih in dosežkih, za slovenščino predvsem nenamenska orodja, namenskih formalnih orodij je manj. Učitelj slovenščine lahko za učenca izdela e-orodje za (samo)vrednotenje, lahko pa ga spodbudi k samovrednotenju s pomočjo e-orodij, ki jih je učenec izdelal samostojno. Učinkovito je tudi vrednotenje individualnih in skupinskih dosežkov v e-učnih skupnostih. Ne glede na obliko e-orodja za (samo)vrednotenje je učencu smiselno predlagati tudi natančno načrtovanje nadaljnjih korakov za izboljšanje učenja in učnih dosežkov.

skupinsko delo, mentorsko ocenjevanje, dnevnik raziskovalnega dela (mapa dosežkov) ter (samo)evalvacijo in vzajemno evalvacijo.

Poudariti je treba, da je tako pri klasičnem kot tudi e-vrednotenju pri pouku slovenščine izhodišče neumetnostno ali umetnostno besedilo. (Samo)vrednotenje razprave v spletnem okolju, npr. v razredni spletni učilnici ali v drugem e-učnem okolju, je smiselno organizirati ob izhodiščnem neumetnostnem ali umetnostnem besedilu (npr. ob izbrani knjigi domačega branja). Temeljne ustaljene oblike vrednotenja v e-okolju, npr. testi, kvizi, vprašalniki ipd., imajo nedvomno določene omejitve, predvsem pri predmetu slovenščina s temeljnim ciljem razvijanja sporazumevalne (in kulturne) zmožnosti, saj z njimi ne moremo spremljati in meriti vseh elementov učenčeve zmožnosti na vseh ravneh znanja. Zato je treba razmišljati tudi o uporabi takšnih e-orodij za (samo)vrednotenje, ki to omogočajo, npr. ocenjevanje razprav in izdelkov; projekti, kritika, e-listovnik.

12. načelo: Načelo celostnega pristopa

Pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju rabe IKT pri pouku slovenščine v osnovni šoli je potreben poglobljen razmislek o posameznih načelih rabe, po drugi strani pa je nujna tudi holistična obravnava vseh načel hkrati. Načela na izvedbeni ravni namreč na posameznega učenca součinkujejo različno: tako je krovno načelo načelo celostnega pristopa, tj. kombiniranje vseh načel glede na posameznega učenca.

4 Zaključek

Po pregledu in analizi predvsem tuje strokovne literature, ki temelji na konceptu IKT kot integralnega dela izobraževanja, je mogoče ugotoviti, da razumevanje in opredeljevanje vloge IKT v izobraževanju ni poponoma enoznačno, vedno pa sta v ospredju učenec oziroma njegove e-kompetence, učitelj oziroma njegove e-kompetence, poudarjena je tudi vloga e-učnih gradiv. Pomembna osnova razmišljanj o rabi IKT pri pouku so pedagoške postavke, načela rabe ter praktični primeri. Med pedagoškimi idr. vprašanji, ki ostajajo odprta, so vsaj še izvedbeni kurikulum, vrednotenje znanja, varnost učencev v e-okolju ter vloga staršev in avtorsko pravo.

Z zornega kota didaktičnih izhodišč za rabo IKT pri pouku slovenščine je vidno, da se slovenska didaktika ukvarja predvsem s parcialno rabo IKT. Slovenski pisci IKT pri pouku slovenščine upoštevajo, vendar ga večinoma vidijo kot dodatno možnost, predvsem za popestritev pouka ali nagrado, in IKT obravnavajo z določeno mero skepse in pogosto opozarjajo na možnost trivializacije. V zadnjem petletnem obdobju je prišlo do opaznega premika v pojmovanju rabe IKT pri pouku slovenščine, in sicer spodbujanja sistematične in osmišljene rabe IKT, predvsem zaradi sorazmerno dobre opremljenosti osnovnih šol s strojno in programsko opremo, kar je spodbudilo uporabo IKT pa tudi strokovno razpravo o iskanju učinkovitih metod in oblik rabe IKT za doseganje ciljev pouka slovenščine.

V tem prispevku je predstavljenih dvanajst načel rabe IKT kot integralnega dela pouka slovenščine. Upoštevani so izsledki pedagogike, psihologije

učenja, literarnih in jezikovnih ved, didaktike književnosti in jezika ter ved s področja računalništva in informatike, veljavni kurikularni dokumenti ter razvojni trendi v šolstvu. Spremenjena paradigma poučevanja slovenščine s pomočjo IKT – drugačna vloga znanja, učitelja in učenca, učnih gradiv, učnih metod in oblik, predvsem pa bolj centralno mesto IKT – predstavlja izhodišče za rabo IKT pri pouku slovenščine.

POVZETEK

V prispevku so predstavljena načela rabe IKT kot integralnega, tj. sestavnega dela pouka slovenščine v osnovni šoli. Oblikovana so na podlagi izsledkov pedagogike, psihologije učenja, literarnih in jezikovnih ved, didaktike jezika in književnosti, didaktike računalništva in informatike, upoštevani so tudi strateški ter operativni dokumenti na nacionalni in nadnacionalni ravni.

Viri in literatura

- Bender, Tisha, 2003: *Discussion-based online teaching to enhance student learning*. Virginia: Stylus Publishing.
- Beetham, Helen, Sharpe, Rhona, 2007 [ur.]: *Rethinking Pedagogy for a Digital Age*. London and New York: Routledge.
- Bogataj Jančič, Maja, 2008: *Avtorsko pravo v digitalni dobi*. Ljubljana: Pasadena.
- Brečko, Barbara Neža, Vehovar, Vasja, 2008: *Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Gerlič, Ivan, 2000: *Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Juwah, Charles, 2006: Interactions in online peer learning. V: *Interactions in online education*. Routledge. 171–190.
- Kellner, Douglas, 2007: Novi mediji in nove pismenosti: rekonstrukcija vzgojno-izobraževalnega dela za novo tisočletje. *Vzgoja in izobraževanje*, 4, 12–28.
- Kordigel Aberšek, Metka, 2008: *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Kreuh, N., Brečko, B., 2011: *Izhodišča standarda e-kompetentni učitelj, ravnatelj in računalnikar* [Elektronski vir]. [3. 5. 2012]. Dostopno na URL: http://www.sio.si/fileadmin/dokumenti/bilteni/E-solstvo_IZHODISCA_STANDARDA_web.pdf
- Krakar Vogel, Boža, 2004: *Poglavja iz didaktike književnosti*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marentič-Požarnik, Barica, 2003: *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Marentič-Požarnik, Barica, 2008: Pogovor v razredu kot nepogrešljivo sredstvo za razvijanje razumevanja in razmišljanja. V: *Jeziki v izobraževanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- McGreal, Rory [ur.], 2004: *Online Education using Learning Objects*. London, New York: RoutledgeFalmer.
- McVay Lynch, Maggie, Roecker, John, 2007: *Project Managing E-Learning*. London and New York: Routledge.
- Pečjak, Sonja, 2005: Dejavnosti učiteljev za spodbujanje bralne motivacije učencev. V: *Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ravenscroft, Andrew, Cook, John, 2007: New horizons in learning design. V: *Rethinking Pedagogy for a Digital Age*. Routledge, str. 205–218.

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December

2006 on key competences for lif elong learning (19. 6. 2008). Dostopno na URL: <http://eurlex.europa.eu/JOHtmL.do?uri=OJ:L:2006:394:SOM:EN:HTML>.

- Pisanski, Agnes, 2003.: Uporaba sodobnih tehnologij pri jezikovnem pouku. *Jezik in slovstvo* 48/3-4, 103-112.
- Rutar Ilc, Zora, 2003: Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Salmon, Gilly, 2004: E-moderating: The Key to Teaching and Learning Online. London, New York: RoutledgeFalmer.
- Sharpe, Rhona in Oliver, Martin, 2007: Supporting practitioners' design for learning. V: *Rethinking Pedagogy for a Digital Age*. Routledge. 117 -128.
- Stone Wiske, Martha, 2005: Teaching for Understanding with Technology. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Strehovec, Janez, 2004: Pismenost za svetovni splet: kako brati digitalna novomedijska besedila. *Jezik in slovstvo* 49/1, 83-96.
- Strmčnik, France, 2003: Didaktične paradigme, koncepti in strategije. *Sodobna pedagogika*. 54/1, 80-92.
- Tomič, Ana, 1997: Izbrana poglavja iz didaktike. Študijsko gradivo za pedagoško – andragoško izobraževanje. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje. Filozofska fakulteta.
- 2008: Učni načrt za pouk slovenščine za slovenske učence po svetu: prilagoditev Učnega načrta za predmet slovenščina: osnovna šola. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
-- 2011: Učni načrt: program osnovna šola. Slovenščina [Elektronski vir]. (27. 3. 2012). Dostopno na URL: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf; 111 str..
- Zupančič, Maja, 2004: Predmet in zgodovina razvojne psihologije. V: *Razvojna psihologija*: Ljubljana: Rokus. 6-27.
- Žbogar, Alenka, 2008: Osnove literarne teorije s problemsko-ustvarjalnim poukom. *Slovenščina v šoli*. 12/ 3, 28-36.
- Žveglič, Marija, 2010: Raba informacijsko-komunikacijskih tehnologij za doseganje ciljev pri pouku slovenščine v osnovni šoli (1. 5. 2012). Dostopno na URL: <http://skupnost.sio.si/course/view.php?id=88>.

Marijana Klemenčič Glavica, Gimnazija Bežigrad
Mojca Osvald, Gimnazija Bežigrad

O UPORABNOSTI IKT-ORODIJ PRI SLOVENŠČINI

➤ Avtorici v prispevku predstavljata za pouk slovenščine uporabna IKT-orodja: spletno učilnico (Moodle), HotPotatoes, X-Mind, Prezi, Glogster, i-tablo, Audacity, MovieMaker in različne videokonference. Nekatere orodja so zgolj omenjena kot možnosti za delo, ob bolj pogosto uporabljenih je navedenih tudi nekaj primerov dobre rabe.

Uvod

Splošni cilji predmeta slovenščina v gimnazijskem izobraževanju vključujejo kroskurikularne vsebine, kot so državljanska kultura, IKT (razvijanje digitalnih zmožnosti), knjižnično informacijska znanja, okoljska vzgoja, vzgoja za zdravje, vzgoja potrošnika, poklicna orientacija, prometna vzgoja ter kulturna vzgoja.

Na ravni vključevanja kroskurikularnih vsebin je v aktualnem učnem načrtu posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti dijakov/dijakinj, kar je tudi ena izmed ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja. Dijaki/dijakinje uporabljajo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti, in sicer :

- pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil,
- kot podpora kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti,
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij.

Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe ter internet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.

IKT-orodja

IKT-orodja so nedvomno najočitnejša pot za doseganje informacijske pismenosti. Ker obstaja pisana paleta različnih IKT-orodij, želiva spregovoriti o tistih, ki so po najinem mnenju za pouk slovenščine najbolj učinkovita tako za učitelja kot za dijake.

Ker je delo z IKT nemalokrat povezano s primerno opremo učilnice, naj najprej izpostavimo možnosti različnih učilnic, ki so učinkovite za tovrstno delo:

- multimedijška ali računalniška učilnica (računalniška učilnica je po navadi redko dostopna, multimedijško učilnico najbrž za posamezno izvedbo ure lažje dobimo, če to ni že naš vsakdan),

- učilnica z i-tablo, ki je idealna tako za delo z gradivi za i-tablo kot za delo z e-gradivi, seveda pa je tabla lahko izkoriščena tudi samo kot prostor za projekcijo.

Spletne učilnice Moodle

Poleg naštetega je seveda uporabna tudi spletna učilnica (Moodle). Slednja ni uporabna le kot odložišče različnih gradiv in kot najhitrejša pot do povezav z različnimi spletnimi stranmi, ki so zanimive za pouk književnosti in jezika (npr. SSKJ, Slovenski pravopis, različni slovarji, GOS, Wikivir, YouTube, TeacherTube ...), ampak tudi kot prostor, kjer dijaki prevzamejo aktivno vlogo pri učenju, učitelj pa je postavljen zgolj v vlogo mentorja. Naj predstaviva nekaj možnosti.

- a) Wiki: ponuja možnosti urejanja strani po različnih tematskih sklopih (dijaki npr. urejajo Wiki za poglavje Svetovna romantika; lahko ga zastavimo kot sintezni del obravnave učne snovi in ga imamo za orientacijo, koliko so se dijaki naučili; lahko pa Wiki nastaja sproti kot neke vrste zapiski o obravnavani snovi).
- b) Forum: omogoča ogromno dejavnosti, nama se je doslej najbolj obnesel za obravnavo domačega branja. Ena izmed izkušenj je bila, da so dijaki sestavili učni list z navodili za domače branje, ga ob pomoči sošolcev izboljševali, na koncu pa je vsakdo rešil učni list po lastnem izboru. Druga izkušnja je bila, da je dijakinja na forumu objavila svojo pesem in prosila sošolce za pomoč, kako naj jo izboljša. Razvila se je precej obsežna konstruktivna diskusija. Tretja izkušnja je povezana z nasveti za branje – katere knjige svetujemo kot odlične in po katerih ni smiselno posegati. Ta forum je živ celo med poletnimi počitnicami. Kot četrto možnost velja omeniti, da dijaki namesto v nabiralnik svoje naloge lahko oddajajo tudi v forum – tam vsak vidi vse in nalogo, še preden jo pogleda učitelj, lahko komentirajo drug drugemu.
- c) Kviz: je odličen pripomoček za hitro preverjanje snovi. Ker za grško antiko obstaja veliko spletnih virov različne kakovosti, sva se odločili za obravnavo s pomočjo spletnih virov. Dijakom sva pripravili učni list z vprašanji, odgovore so iskali po spletu. Zadnjih deset minut ure so reševali kviz v spletni učilnici. Ta je takoj pokazal dvoje: koliko so se dijaki naučili in kako dobro so presojali zanesljivost spletnih virov (o tem so se prej učili pri knjižnično-informacijskih znanjih).
- č) Nabiralnik: oddaja nalog in različnih gradiv za npr. govorne nastope (da ne zgublamo časa s ključki ali čim podobnim). Ko pa govorimo o nalogah – razen da prihranimo kar nekaj papirja, se izognemo tudi izgovorom, zakaj nekaj ni narejeno do roka (ob predpostavki, da so roki za oddajo nastavljeni racionalno). Glede na tipe nalog, ki jih dajemo (praviloma so esejske), rok nikoli ni krajši od enega tedna.
- d) Slovar: ustvarjanje slovarja je sicer priporočljivo ob medpredmetnih povezavah s tujim jezikom ali s stroko (pri samem pouku slovenščine pa je slovar zagotovo dobrodošel pri literarnih pojmi, narečnih izrazih ...).

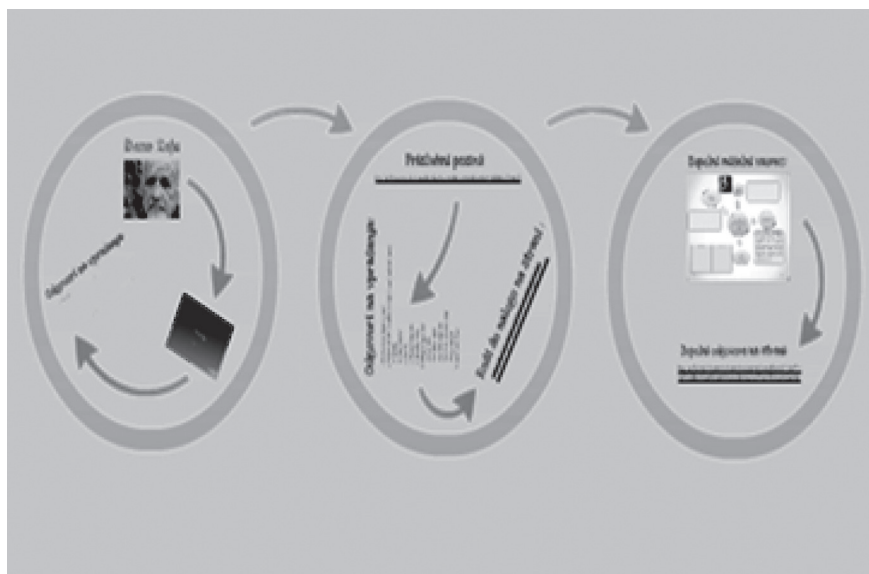
Spletna učilnica odpira še druge možnosti, predstavili sva le tiste, ki jih sami največkrat izbereva, ker so praviloma učinkovita pot do cilja.

Uporabni programi za pripravo gradiv

Ko razmišljamo o možnostih IKT-orodij pri pouku, je to največkrat povezano tudi s pripravami na uro. Lastna gradiva si seveda lahko pripravimo v Power Pointu ali pa s pomočjo programa HotPotatoes. Ampak ker verjameva, da sta oba precej poznana, o njiju in možnostih, ki jih ponujata, ne bi izgubljali besed. V zadnjem šolskem letu pa so se kot zelo uporaben pripomoček tako za učitelja kot za dijake pokazala naslednja orodja za ustvarjanje miselnih vzorcev: XMind (ki ima žal brezplačne možnosti precej okrnjene), Prezi (ki ponuja ogromno možnosti, le ko se prijavljamo, pazimo, da se prijavimo kot učitelji oziroma dijaki, ker je potem več brezplačnih možnosti; dostopen na: <http://prezi.com/>) ter Glogster (verjetno manj znan, ponuja pa možnost izdelave interaktivnega plakata; dostopen na: <http://edu.glogster.com>).

↘ Slika 1: Plakat (Glogster)

↘ Slika 2: Dane Zajc (Prezi)

S pomočjo vseh treh orodij si pripravimo izhodišča za obravnavo snovi (oziroma za govorne nastope za dijake). Omogočajo dodajanje slikovnega gradiva, zvočnih in video posnetkov, povezav na obstoječa gradiva (Wordove datoteke ali PP-predstavitve)... Še najmanj od naštetega ponuja XMind.

Različne možnosti za delo z gradivi

Zelo učinkovita gradiva si pripravimo s pomočjo različnih programov za i-table (ActivInspire, Smart, Hitachi, Interwrite, Mimio ...). V prvi vrsti kaže izkoristiti dejstvo, da je tabla interaktivni pripomoček – da torej tudi dijaku omogoča, da postane še bolj aktiven v procesu učenja. To prednost lahko izkoristimo na več načinov:

1. Uvodna motivacija. Za program ActivInspire obstaja programček, ki poljubno izbrano sliko razreže v puzzle (programček je brezplačen, dostopen pa je na naslednji povezavi: <http://www.prometheanplanet.com/en/Search/resources/language/english/?Keywords=fairbrother&SortField=relevance>). Na začetku ure pozovemo dijaka, naj pride k tabli sestavit sliko, nato pa skušamo definirati vsebino učne ure (za ponazoritev Sliki 3a in 3b). Predstavljeno možnost se da seveda izkoristiti tudi v kateri drugi fazi učnega procesa.

 Sliki 3a in 3b: Puzzle

2. Poprava šolske naloge (eseja). Vsi učitelji slovenščine vemo, da je poprava obvezen del učnega procesa, hkrati pa skušamo to fazo osmisлити na različne načine. Enega izmed njih ponuja tudi interaktivna tabla. Učitelj tako lahko npr. na tablo pripravi prosojnico z napakami, ki so se posameznim učencem zapisale v eseju. Hkrati pripravi imena učencev, ki bodo prihajali k tabli popravljat napake. Imena skrrije, da so dijaki bolj na trnih, kdo bo prišel naslednji k tabli (Sliki 4a in 4b). Ob tem primeru se lahko navežem na dejstvo, da tabla omogoča dolgotrajnejše spremljanje učnega procesa. Če nam npr. v eni uri zmanjka časa, lahko delo nadaljujemo naslednjo uro s točke, kjer smo končali. Poleg tega lahko na koncu nastalo tabelsko sliko shranimo in izvozimo v format pdf, ki ga lahko naložimo v spletno učilnico (kar je sicer verjetno še najbolj dobrodošlo za manjkajoče dijake, a tudi vsi ostali imajo možnost preveriti pravilne rešitve, če so lastno gradivo kam založili).

Trojanska vojna	
klub temu, da	
se je mogel odločiti	
nadaljno življenje	

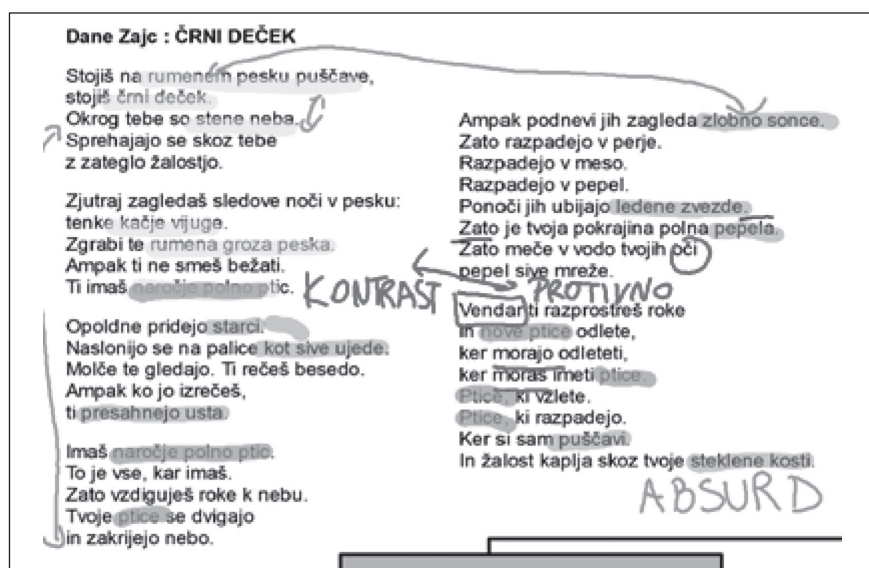
Trojanska vojna	Zakšek
klub temu, da	Aleksandrov
se je mogel odločiti	Flack
nadaljno življenje	Grilc

 Sliki 4a in 4b:
 Poprava šolske naloge

3. Utrjevanje snovi in preverjanje sprotnega dela. Gotovo je vsak med nami že doživel očitek, da če ne bi ravno njega vprašali točno tega, bi zagotovo odgovoril pravilno. Tabla nam omogoča, da za neko sliko, povezano z učno snovjo, skrijemo vprašanja, nato pa dijaki prihajajo k tabli in izvelečejo vprašanje po lastni izbiri (Sliki 5a in 5b). Ista vprašanja lahko izkoristimo večkrat, priporočljivo je le, da vmes zamenjamo razporeditev vprašanj.

Sliki 5a in 5b:
 Preverjanje sprotnega dela

Hkrati z interaktivnostjo prihaja pri pouku do izraza tudi večja nazornost, zlasti pri učenju interpretacije umetnostnih besedil. Še najlažje se da to izkoristiti za liriko, ker so besedila najkrajša. Če smo doslej pripravo na vodeno interpretacijo izvajali le v dialogu z razredom, lahko sedaj istočasno z dijaki podčrtujemo (možnosti različnih barv in prosojnosti) iskane elemente in sproti beležimo komentarje (ravno tako možnosti različnih barv). Tako smo lahko prepričani, da so dijaki dejansko označili vse, kar smo v besedilu izpostavljali med obravnavo. Tudi tovrstne prosojnice lahko izvozimo v format pdf in jih naredimo dostopne v spletni učilnici. Le ni preveč pametno, da dijakom to vnaprej povemo. Sama se največkrat pri odločitvah, ali bom dijakom gradivo naredila dostopno, ravnam po občutku, kako intenzivno spremljajo delo v razredu, ali pa po presoji o pomembnosti obravnavanega.

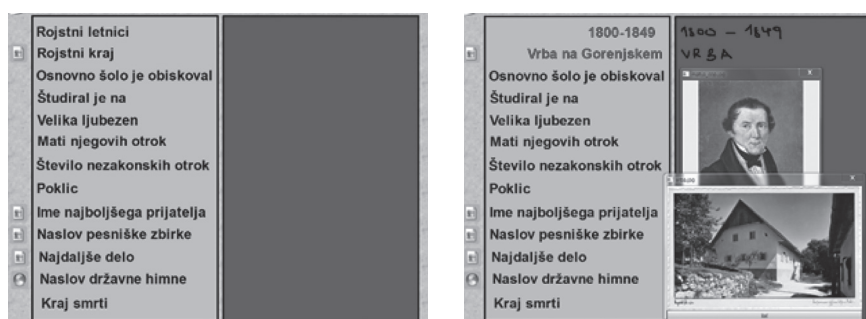
 Slika 6:
 Interpretacija lirskega besedila

Ko govorimo o nazornosti, je gotovo smiselno spregovoriti tudi o možnosti sprotnega nastajanja tabelske slike ali miselnega vzorca. Ta je lahko delno predpripravljen (npr. potrebno slikovno gradivo) ali pa v celoti nastaja sproti. Ker vemo, da obravnava neke teme nemalokrat traja dlje kot eno šolsko uro, je z uporabo klasične table nerodno to, da v vmesnem času na pol narejena tabelska slika izgine. Prosojnice interaktivne table pa so varno shranjene in naslednjič preprosto nadaljujemo nedokončano delo. Spodnja slika prikazuje predpripravljen miselni vzorec.

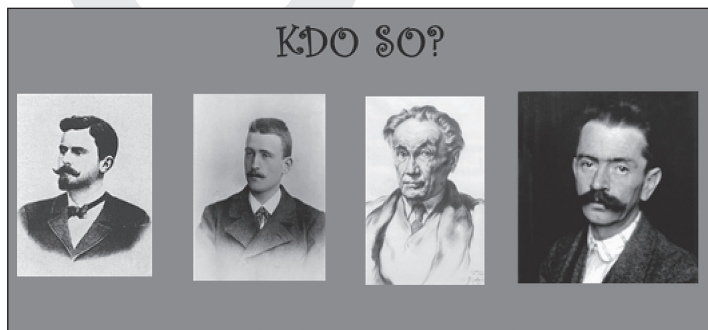
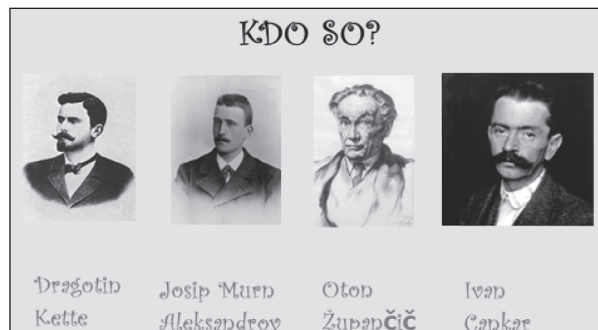

➤ Slika 7:
Predpripravljena tabelska slika

Interaktivna tabla omogoča tudi racionalizacijo prostora na eni prosojnici, kar je zagotovo prednost. Tako lahko objekte opremimo z animacijami, kot so: klik na nek objekt nam pokaže naslednjega, klik na nek objekt nam vzpostavi povezavo na nek dokument (za slovenščino uporabno zlasti Word in PP-predstavitve; dobro tudi zato, ker tako že obstoječe gradivo, ki ga imamo namen uporabiti, smiselno vključimo v delo z interaktivno tablo – ali z omenjanimi povezavami ali pa gradivo kar kopiramo), glasbeno datoteko ali spletno stran. Ob tem izpostavljam zlasti dejstvo, da programska oprema ActivInspire omogoča, da gradivo shranimo v sklopu datoteke, kar pomeni, da se gradiva odpirajo ne glede na to, na katerem računalniku smo. Slednjega žal ne omogočajo vse programske opreme (npr. Interwritova). Racionalizacijo prostora na eni datoteki omogoča še kar nekaj različnih animacij od osvetljevanja objektov do radiranja le-teh. Ob tem kaže morda izpostaviti še tako imenovani waw efekt. Nekatere animacije se namreč zdijo dijakom tako zanimive, da želijo na vsak način izvedeti, kako smo nekaj naredili. Takrat je smiselno, da si vzamemo minutko in razkrijemo 'skrivnost', sicer bomo imeli precej bolj dolgotrajne poskuse ugibanja, kako nekaj deluje. Ena izmed najbolj preprostih tovrstnih animacij je prikazana tudi na slikah 8a in 8b. Gre za to, da ustvarimo dva lika različnih barv. Potem v prvem liku začnemo trditve, ki naj jih dijaki dokončajo v drugem liku. Svojo rešitev potem preverijo tako, da začetno trditev odmaknejo v levo – in pokaže se rešitev, ki je bila sicer ves čas skrita pod barvo sosednjega lika, saj so bile črke natipkane z barvo, kakršno ima tudi lik. Še bolj enostavna možnost za preverjanje pravih rešitev pa je ta, da imamo rešitve natipkane z isto barvo, kot jo uporabimo za ozadje. Nato slednjega pač zamenjamo (sliki 9a in 9b).

➤ Slika 8a in 8b:
Animacija z dvema likoma

 Slika 9a: Izhodišče za spremembo ozadja

 Slika 9b: Rešitev s spremembo ozadja

Delo z obstoječimi e-gradivi. Za gimnazije so npr. dostopna e-gradiva, nastala pod okriljem Ministrstva za šolstvo in šport ter Evropskega strukturnega sklada pri EU, za drugi, tretji in četrti letnik na spletnem naslovu <http://gradiva.txt.si/slovenscina/> in za prvi letnik na naslovu <http://www.e-sola.mladinska.com/course/view.php?id=6>. Interaktivna tabla omogoča, da dijaki prihajajo pred tablo in rešujejo naloge, kar ostali dijaki ob učiteljevi pomoči komentirajo in vrednotijo. Če bi sicer želeli delati z e-gradivi, smo vezani na računalniško učilnico, ki pa po izkušnjah sodeč ravno pogosto ni na voljo. Predstavljena možnost pride do izraza tako za obravnavo snovi kot za utrjevanje le-te.

Priprava gradiv za i-tablo resda vzame kar nekaj časa, a ko je narejeno, je narejeno tako, da je pisano na kožo našemu načinu dela. Poleg tega se na portalu SIO v učilnici Zbiranje gradiv za i-tablo najde marsikaj uporabnega.

Lastna zvočna gradiva lahko pripravimo s pomočjo programa Audacity. Zvočno gradivo seveda lahko dopolnimo s slikovno podporo s pomočjo Movie Makerja ali katerega drugega programa za izdelavo filmov. Zvočnih gradiv je sicer resda dostopnih kar nekaj (gradiva.txt, e-univerza), a nemalokrat se nam zgodi, da z interpretacijami nismo zadovoljni, kot bi bili z lastno. In ko pridejo časi, ko smo na malo slabšem glasu, pride lahko shranjen zvočni posnetek še kako prav.

Ko govorimo o uporabnosti IKT v povezavi z višjimi standardi in manj pogostimi možnostmi, kaže izpostaviti dve: video konferenco in vox konferenco. Če sklepava po svojih izkušnjah, potem se zdi, da je videokonferenca bolj smiselni izbor, ko imamo neko temo, ki jo vodi moderator, slednji pa po posameznih šolah poziva k odzivu posamezne dijače. Vox konferenca pa je boljši izbor, če želimo v diskusijo vključiti hkrati več kot enega dijača. Obe možnosti prideta med poukom redko v poštev, bolj primerni sta za medšolske projekte, projektne dneve ali kaj podobnega. Pri tem je seveda pomembno omeniti, da za obe konferenci na šoli potrebujemo ustrezno opremo in tehnično podporo; v kolikor pa bi vendarle želeli sodelovalno poučevanje in povezovanje z drugo šolo, videokonferenčne opreme pa nimamo na razpolago, lahko uporabimo tudi skype konferenco, ki ima v zadnjem času vedno več opcij in možnosti, povezava pa je hitra in po navadi teče brez težav.

Zaključek

Z uporabo IKT in različnih programov, ki so dijakom velikokrat bolj znani in domači kot učiteljem, se spremeni odnos med dijaki in učitelji, prav tako pa odnos med učitelji. Sodelovalna strategija namreč ne prenese individualizma in tekmovalnosti, ampak gradi na sožitju in koristih vseh sodelujočih. IKT nam omogoča, da gradiva pripravimo skupaj (sploh delo v mehurčku, če smo že vnaprej pripravljeni svoja gradiva deliti z drugimi), jih dopolnujemo oziroma z vnaprejšnjimi dogovori v vlogi medpredmetnega ali timskega poučevanja razdelimo svoj delovni vložek (<http://www.stjost.org/arco/slovenscina.html#194>).

Ob tem je treba poudariti, da moramo biti pri takem delu pripravljeni na kompromise in upoštevati mnenje in želje vseh sodelujočih. Velja, da če delamo, tudi naredimo kakšno napako – in ob opozarjanju na morebitne napake, kritiko sprejmemo dobrohotno in svojo napako poskusimo popraviti ali pa delo v bodoče spremeniti ali izboljšati.

↘ POVZETEK

V 21. stoletju si težko predstavljamo poučevanje brez uporabe digitalnih tehnologij, ki nam v veliki meri pouk naredijo pestrejši in za učence zanimivejši. Zavedati se moramo, da naši učenci uporabljajo različne digitalne tehnologije že od ranega otroštva in da ni več dovolj, da jim posamezna dejstva med poukom le razložimo – dobro je, da jim novo znanje približamo tudi skozi vizualne, avditivne in druge pripomočke.

V navedenem članku avtorici predstavlja nekaj možnosti, s katerimi lahko učitelj popestri vsebino pouka – sama tema ob uporabi digitalnih tehnologij ne izgubi na kakovosti, saj so še vedno upoštevani vsi vidiki sodobnega pouka: strokovni, jezikovni- in književnodidaktični ter pedagoškokomunikacijski. Pri- kazani in naštetni so možni viri, programi in »oblaki«, ki nam lahko služijo kot sredstvo za doseganje ciljev: I-tabla, spletna učilnica, wiki, forum, kviz, nabiralnik v SU, slovar v SU, SSKJ, e-gradiva, Glogster, Prezi, različne spletne strani ...

Vsekakor pa sama orodja in pripravljena gradiva učitelja v razredu ne morejo nadomestiti – ravno ob uporabi digitalnih tehnologij učiteljeva iznajdljivost, veščine in didaktična podkovanost še bolj pridejo do izraza.

↘ Viri

- Poznanovič Jezeršek, Mojca idr., 2008: Učni načrt SLOVENŠČINA, Gimnazija, Splošna, klasična, strokovna gimnazija: MŠŠ.
- Prezi. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://prezi.com/>.
- Glogster. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://edu.glogster.com>.
- Ka.Pe. jezikovni studio. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://gradiva.txt.si/slovenscina/>.

Mojca Osvald, Gimnazija Bežigrad

MOŽNOSTI, KI JIH ZA POUK SLOVENŠČINE PONUJA SPLETNA UČILNICA (MOODLE)

✎ Avtorica v prispevku razmišlja o možnostih, ki jih spletna učilnica ponuja profesorju slovenščine bodisi kot odložišče bodisi za aktivne metode dela. Med slednjimi odpira možnosti tako medpredmetnega dela kot dela samo pri predmetu slovenščina. Poleg tega, da nakazuje, kje so v spletni učilnici posamezna orodja, za nekatera pokaže tudi primere dobre rabe.

1 UVOD

Na spletni strani Šolskega centra Velenje so zapisali, da je spletna učilnica »navidežno okolje, kjer se srečujejo izobraževanci, učitelji in učne vsebine. V spletni učilnici je na voljo več orodij, ki jih uporabljamo za izobraževanje, komunikacijo, izvajanje projektnih aktivnosti, predstavitev rezultatov ...« Spletna učilnica je torej po eni strani prostor, ki ga uporabljamo kot odložišče, po drugi strani pa je to prostor, ki odpira nemalo možnosti za aktiven pouk. V prispevku se bomo ukvarjali zlasti s slednjimi. V prvem delu prispevka želim na kratko spregovoriti o možnostih odložišča, v nadaljevanju pa nameravam več prostora nameniti predstavitvi aktivnih metod dela.

2 SPLETNA UČILNICA KOT ODLOŽIŠČE

V spletni učilnici si lahko pripravimo poti do gradiv, ki jih načrtujemo uporabiti pri svoji uri. Tako si npr. lahko naredimo povezave do obstoječih spletnih gradiv ali na dele le-teh (za gimnazije so tovrstna gradiva dostopna na Slovenskem izobraževalnem omrežju, veliko med njimi pa tudi na <http://gradiva.txt.si/slovenscina/>), povezave do prosto dostopnih besedil, ki jih potrebujemo bodisi za analizo bodisi za branje (npr. http://sl.wikisource.org/wiki/Glavna_stran), povezave do glasbenih interpretacij, ki jih potrebujemo npr. za motivacijo (poleg vsem znanega YouTuba bo za koga morda dobrodošlo tudi kaj s TeacherTuba), povezava do osebnega branja poezije v različnih jezikih (<http://lyrikline.org/index.php?id=51&L=3>) ter povezava do različnih spletnih priročnikov (SSKJ, Slovenski pravopis, Odzadnji slovar, Slovarček medmetov ...) ali večkrat obiskanih strani (npr. Digitalna knjižnica Slovenije, Dedi ...).

Poleg tega pa lahko zlasti za manjkajoče dijake pripravimo povezave do učnih listov ali drugih gradiv, ki smo jih potrebovali pri pouku. Tako lahko dijaki, ki želijo slediti, kaj se pri pouku dogaja, lahko sledijo »na daljavo«. Seveda pa ni potrebno, da vzpostavljamo le povezave do lastnih gradiv. Sama pogosto izkoristim to možnost tudi za povezave do gradiv, ki so jih za svoje govorne

nastope uporabili dijaki (učni listi, PP-predstavitve, spletni naslovi za Prezi ali Glogster¹...).

Da si učilnico uredimo kot odložišče, izbiramo možnosti, ki jih ponuja rubrika Dodaj vir.

➤ Slika 1: Dodaj vir

3 SPLETNA UČILNICA KOT PROSTOR ZA AKTIVNE METODE DELA

Spletna učilnica odpira možnosti tako za enega učitelja kot za timsko poučevanje.

3.1 Možnosti timskega in interdisciplinarnega poučevanja

Sama se velikokrat odločam za timsko delo s kolegom, ker se strinjam s stališčem Katje Pavlič Škerjanc, da »/s/tvarnost /.../ doživljamo kot celoto, ne pa strukturirano po kriterijih posameznih disciplin.« (Pavlič Škerjanc 2010: 19) Res pa je tudi, da mi fizično v razredu zaradi obsežnega učnega načrta zmanjka časa za interdisciplinarno delo. »Interdisciplinarna je tista večpredmetna kurikularna povezava, ki z dogovorjenim povezovalnim elementom oziroma elementi poveže sicer ločene in samostojne predmete, da tako – in le tako – uresničijo skupen, že integriran (povezan, združen) učni cilj.« (Pavlič Škerjanc 2010: 28) Problem rešujem tako, da del dela prenašam v spletno okolje, sintezne ure pa potekajo v živo v prisotnosti obeh profesorjev. Za timsko poučevanje so se doslej kot najbolj uporabni izkazali Wiki, Forum in Nalaganje ene datoteke/Napredno nalaganje datotek (v obeh primerih gre za oddajanje nekega dokumenta – Word, PP-predstavitve...), ki so tri izmed dejavnosti, ki jih najdemo v rubriki Dodaj dejavnost.

➤ Slika 2: Dodaj dejavnost

3.1.1 Wiki

Primer dobre prakse z Wikijem je npr. medpredmetna povezava med slovenščino in biologijo, ki je bila pod naslovom TIMSKO POUČEVANJE SLOVENISTA TER BIOLOGA V SPLETNI UČILNICI TER V KLASIČNI UČILNICI OB INTERAKTIVNI TABLI (avtorica Mojca Osvald) objavljena in predstavljena na mednarodni konferenci Sirikt 2012. Vsebina je urejanje Wikija s temo zdravilnih rastlin (opis s sliko, etimologija).

3.1.2 Forum

Za delo s forumom se odpira več možnosti, predstavila pa bom medpredmetno povezavo med slovenščino in sociologijo. Povezava je možna, če imajo dijaki sociologijo že v drugem letniku, sicer pa je možno, da po končani obravnavi svetovnega ali slovenskega realizma v drugem letniku povabimo sociologa na svojo uro. Cilj te ure je, da sociolog na kratko predstavi ključne

¹ Prezi je orodje za predstavitve (torej neke vrste nadgradnja PPT-ja z možnostjo zumiranja), Glogster pa je interaktivni plakat (torej nadgradnja papirnatega ali elektronskega plakata) brez možnosti natisa. Več o tem lahko preberemo v prispevku s Sirikta 2012, avtoric Marijane Klemenčič Glavica in Mojce Osvald: Prezi in Glogster kot uporabna oblika pri pouku slovenščine. Dostopen je na naslovu: http://prispevki.sirikt.si/datoteke/zbornik_sirikt2012.pdf (str. 446-52).

strokovne izraze, ki jih morajo dijaki poznati, da lahko suvereno sodelujejo na forumih. Nato v spletni učilnici odpremo štiri forume z naslednjo vsebino:

V delih svetovnega realizma poišči dve osebi, ki delujeta konformno. Svojo navedbo kratko utemelji.

V delih svetovnega realizma poišči dve osebi, ki delujeta odklonsko. Svojo navedbo kratko utemelji.

Navedi primer neformalne negativne sankcije in primer neformalne pozitivne sankcije. Primere poišči v delih svetovnega realizma. Ne pozabi na kratek komentar.

Utemelji trditev, da je deviantnost relativna – glede na čas (kdaj je bilo dejanje storjeno). V delih svetovnega realizma poišči dejanje, ki je bilo nekoč deviantno, pa danes ni več (lahko tudi obratno) – in svoj izbor utemelji.

Dijaki imajo na razpolago sedem do deset dni, da sodelujejo na vseh štirih forumih. Delo spremljata oba profesorja – praviloma samo kot opazovalca dogajanja, ki po potrebi posežeta v debato, če je le-ta preveč zašla z začrtane poti. Aktivnost je namenjena utrjevanju snovi tako pri slovenščini kot pri sociologiji. Sama tako preverim sprotno delo dijakov in ga tudi nagradim ali le z evidentiranjem dobrega sprotne dela, kar upoštevam najkasneje ob zaključevanju ocene na koncu šolskega leta (ker tovrstne aktivnosti spremljam vse šolsko leto) ali z odlično oceno, če se zgodi, da se posamezni dijak res nadpovprečno angažira. Pozorna sem na naslednje kriterije:

Ali je dijak sodeloval na vseh forumih? Je začel razpravo ali se le odzival?

Kako kakovostno je bilo dijakovo sodelovanje (površno ali natančno poznavanje del, sposobnost argumentacije in protiargumentacije)?

Jezikovna pravilnost in primernost.

Enake možnosti se odpirajo tudi profesorju sociologije.

3.1.3 Nalaganje datotek v nabiralnik

Zadnja predstavljena možnost je vezana na oddajo naloge – eseja, ki so ga dijaki odpisali po obravnavanju slovenske kratke proze, ki se dotika problema alkoholizma. Med obravnavo sklopa smo izvedli dve medpredmetni povezavi s sociologijo in psihologijo, da so dijaki dobili vpogled na problem alkohola tudi z dveh strokovnih vidikov, ne le literarnega. Nato so pisali esej, v katerem so si sami zastavili problem, na katerega so, po obveznih konzultacijah s profesorico slovenščine, odgovorili s primerjalno analizo dveh izbranih besedil, nujno pa so ob tem zajeli še ali psihološki ali sociološki vidik. Končni izdelek sta potem ocenili dve profesorici: za slovenščino ter psihologijo/sociologijo. V predstavljenem primeru so sicer dijaki dobili le oceno pri slovenščini, a je bila ta sooblikovana na spodaj prikazan način:

primerjalna analiza v kontekstu z izbranim problemom

strokovna obravnavo izbranega problema

zgradba primerjalnega eseja, jezik in slog

.....

Ocena:

Prvo in trejo rubriko je z ocenami od ena do pet ocenil slovenist, drugo pa ali psiholog ali sociolog. Končna ocena je bila oblikovana tako, da sta bili prvi dve oceni enakovredni, zadnja pa je odločala v primeru medocene ali ob zelo slabem dosežku oceno znižala, zvišati je ni mogla.

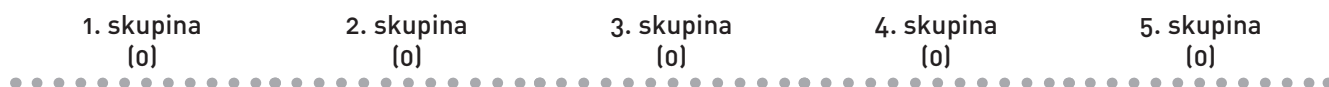
Oddajanje nalog v spletno učilnico je sicer gotovo ena izmed največkrat izkoriščenih možnosti, saj omogoča dijakom, da opravijo svoje obveznosti, če le imajo dostop do spleta in če smo jim dali dovolj razumen rok za oddajo. Tudi predstavljena možnost ni zaradi načina oddaje naloge nič posebnega, zanimiva je le kot primer timskega ocenjevanja.

3.2 Ostale dejavnosti za delo v spletnem okolju

3.2.1 Možnost

Ta dejavnost omogoča dijakom, da se razporedijo v skupine po ključu, ki ga določi profesor. Sama se praviloma odločam, da dijaki ne vidijo, s kom so v skupini, dokler si ne izberejo skupine. Ko si izberejo skupino, se jim odprejo naloge, ki so namenjene delu posamezne skupine (Forumi, Wikiji, Kviz ...).

Odgovori

➤ Slika 3: Možnosti, kot jih vidi profesor, preden se dijaki vpišejo

3.2.2 Kviz

To je dejavnost, pri kateri profesor sestavi kviz in določi parametre za reševanje. Praviloma ga uporabljam za preverjanje sprotne delo, ocenjevala tako še nisem. Ena izmed možnosti, ki je vezana na delo v računalniški učilnici, je:

Dijaki na učnem listu dobijo vprašanja v zvezi z grškim gledališčem. V nadaljevanju ure so jim na voljo knjižni in spletni viri na to temo. Praviloma se na začetku ure pogovarjamo o (ne)zanesljivosti spletnih strani in kako si pomagamo pri vrednotenju zanesljivosti le-teh. Sledi delo z učnim listom, zadnjih sedem minut pa je namenjeno reševanju kviza, s pomočjo katerega ugotovimo, kako dobro so dijaki raziskali obravnavano temo. Naslednjo uro vrednotimo, zakaj so imeli težave pri reševanju kviza (hitrost dela, težave z viri in različnostjo informacij ...).

Kako se imenuje stran stene, ki je služila za ozadje? Odgovori v povedi.

Answer:

[Preveri](#)

Že Grki so poznali ogromno rekvizitov za igranje.

Select one:

- ☐ Drži
- ☐ Ne drži

[Preveri](#)

Kdo je povečal število sodelujočih v zboru?

Select one:

- ☐ a. Ajshiles.
- ☐ b. Sofokles.
- ☐ c. Evripides.
- ☐ d. Aristoteles.

[Preveri](#)

➤ Slika 4: Izsek iz kviza o grškem gledališču

3.2.3 Slovar

Spletna učilnica ponuja kar nekaj možnosti ustvarjanja slovarja. Lahko ustvarjamo slovar literarnoteoretičnih pojmov, slovar vsebin literarnih del nekega obdobja, slovar tem in motivov nekega obdobja, slovar manj znanih besed, frazeološki slovar, slovar slenga ali žargona ...

Dodaj vnos / Izi

Tukaj bomo gradili slovar literarnoteoretičnih pojmov, ki bo uporaben vsa 4 leta. Zajema predstavitev literarnih zvrsti in vrst, literarnoteoretične pojme in kratke predstavitve literarnih obdobj. Na koncu je obvezno navajanje virov.

☒ Išči po polnem besedilu

Brskaj po slovarju z uporabo tega kazala

Posebno 1A1B1C1Č1D1E1F1G1H1I1J1K1L1M1N1
1O1P1R1S1Š1T1U1V1Z1Ž1 Vse

Stran 1 [2](#) [3](#) [4](#) [5](#) [6](#) [7](#) (Naslednja)
(Vse)

A

Aktualizacija

Aktualizacija je razmislek o besedilu, kjer temo iz nekega dela primerjamo s problematiko časa, ki ima opravka s to določeno temo.

Vir:

Hozjak M., 2006. Dober dan književnost: zbirka nalog za učence od 6. do 9. osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga

Ključne besede:

[Komentar](#)

➤ Slika 5: Primer literarnoteoretičnega slovarja

4 ZAKLJUČEK

Spletno okolje omogoča še veliko drugih aktivnosti, sama sem se odločila predstaviti izbor tistih, ki so se mi v nekajletni praksi uporabe spletne učilnice najbolje obnesli. Ključni pomislek za prenos dela v spletno okolje je verjetno vprašanje o dodatnem delu, ki si ga s tem naložimo. Res je, da je priprava učilnice sprva kar zajeten projekt, a ko delo enkrat steče in ko imamo že pripravljene učilnice za posamezne letnike, je dela precej manj (ni potrebno več nalagati npr. učnih listov, povezav do uporabnih spletnih strani ...). Nadaljnje delo je tako odvisno od naše odločitve, koliko stvari bomo počeli v spletnem okolju. Glede na to, da imajo dijaki najverjetneje več kot eno spletno učilnico, se za velike projekte odločam enkrat ali dvakrat na leto v času, ko so dijaki manj obremenjeni z ocenjevanjem. In vsekakor poskrbim, da imajo na voljo dovolj časa (štirinajst dni do tri tedne – odvisno od obsega dela). In največja prednost? Rok za oddajo je dejansko rok za oddajo. Tudi za dijake, ki pri pouku fizično niso prisotni. In zaenkrat lahko trdim, da se jih večina (končno) tudi drži.

POVZETEK

V članku o uporabnosti spletne učilnice za profesorja slovenščine razmišljam o možnostih, ki jih to okolje po eni strani nudi zgolj kot odlaganje posameznih datotek (Word, PPT ...), ki jih želimo narediti dostopne svojim dijakom, ali vzpostavljanje povezav do uporabnih spletnih strani (npr. gradiva.txt), po drugi strani pa so predstavljene možnosti aktivnega dela v spletni učilnici – tako za medpredmetne povezave (Wiki, Forum, Nalaganje datoteke) kot za siceršnje delo v 'razredu' (Možnosti, Kviz, Slovar). Na hitro sem se dotaknila tudi prednosti in pomanjkljivosti, ki jih zaznavam pri predstavitvi dela v spletno okolje.

Viri

- Ka.Pe. jezikovni studio. [online]. [Uporabljeno 5. 4. 2012]. Dostopno na URL: <http://gradiva.txt.si/slovenscina/>.
- Pavlič Škerjanc, Katja, 2010: Smisel in sistem kurikularnih povezav. *Medpredmetne in kurikularne povezave*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Poznanovič Jezeršek, Mojca idr., 2008: Učni načrt SLOVENŠČINA, Gimnazija, Splošna, klasična, strokovna gimnazija: Ljubljana: MŠŠ.
- Splošno o spletnih učilnicah. [Online], [uporabljeno 17. 4. 2012]. Dostopno na URL: http://merkur.jml.scv.si/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=43.

Monika Kovačič, I. osnovna šola Žalec, Žalec

SPLETNI ČASOPIS

✎ Sodobna tehnologija je del našega vsakdana, s sodobnimi multimedijskimi tehnologijami pa so naši učenci praktično rojeni. Učitelji se jim v tem delu lahko približamo ter jih z uporabo IKT-tehnologije dodatno spodbudimo k delu in učenju. A za dosego cilja mora biti sodobna tehnologija v učnem procesu dobro osmišljena, delo pa temeljito načrtovano, da učencem ne predstavlja zgolj zabave ampak tudi aktivno učenje in osvajanje standardov znanja. S sodobnim spletnim objavljanjem novic sem želela pritegniti učence k izbirnemu predmetu šolsko novinarstvo, hkrati pa oblikovati pouk šolskega novinarstva tako, da bodo učenci usvojili zahtevana znanja in veščine predmeta. Z blogom, ki ga uporabljamo za spletni časopis, mi je uspelo oboje, uporabniki spletnih strani pa lahko prebirajo šolske novice in spremljajo dogajanje na šoli.

Zakaj blog pri šolskem novinarstvu?

Blog ali spletnik (ang. weblog) je izraz za spletni zapis ali spletni dnevnik, ki ga lahko uporablja vsak, ki zna uporabljati svetovni splet. Danes je bloganje postalo priljubljeno sredstvo za množico spletnih uporabnikov, s katerimi lahko izražajo in delijo mnenja, se sporazumevajo, sodelujejo, razpravljajo in se odzivajo (Suhadolc 2007).

Ker je namen bloga objava vsebin, slik, zapisov itd., ki jih nenehno osvežujemo, da bi bili na vpogled vsem uporabnikom spleta, se mi je zdel zanimivo in uporabno spletno orodje za uporabo pri izbirnem predmetu šolsko novinarstvo. Dejstvo, da imajo učenci radi delo z računalnikom in da je spletno sporazumevanje in sporočanje mladim privlačno, sta mojo izbiro samo potrdili. Hkrati pa se mi zdi uporaba bloga prijazna in učinkovita rešitev tako za tiste, ki blog pišejo, kot za obiskovalce oziroma bralce. Z vnaprej pripravljenimi predlogami je za pisce besedil preprosto za uporabo, struktura spletnega mesta pa je za bralce pregledna. Blog je zelo privlačen tudi zaradi možnosti soustvarjanja oblike strani, izbire predloge, barv, dodajanja slik, zvočnih in video datotek in omogoča predstavljanje dela na vizualno privlačen način.

Pri šolskem novinarstvu so učenci prejšnja leta spremljali dogajanje na šoli in pisali prispevke, ki smo jih objavljali v lokalnih časopisih, ob koncu šolskega leta pa so bili prispevki objavljeni v šolskem glasilu. A včasih je minilo kar nekaj mesecev, da so učenci dejansko videli objavo svojega prispevka, da so videli rezultat svojega dela. Zato je začetna delovna vnema v drugi polovici šolskega leta pogosto popuščala, moje aktivnosti pri vodenju in spodbujanju učencev pa so se povečevale. Bil je potreben korak proti učencem, korak v njihov svet. Še vedno so želeli sodelovati pri ustvarjanju

časopisa, a ustvarjanju takega časopisa, s katerim bi resnično informirali ljudi. Potrebovali so več akcije, več bližnjih ciljev in več dosežkov, ki jih lahko sami in drugi vidijo v aktualnem času. Prav spletni časopis omogoča hitrejše posredovanje in obnavljanje informacij ter takojšnji učinek objave, hkrati pa zanj ne potrebujemo materialnih stroškov za tisk.

V blogu sem si zamislila šolski spletni časopis, saj omogoča objavljane vseh aplikacij in vsebin, ki naj bi jih učenci pri izbirnem predmetu spoznali. Učencem sem dala priložnost za aktivno sodelovanje in soustvarjanje časopisa, kar jim je zelo všeč. Z učenci blog urejamo, v njem objavljamo aktualne dogodke na šoli in druge prispevke, hkrati pa nam služi kot aktivno učno okolje. Blog kot novo tehnologijo za širjenje znanja med drugimi opisujejo tudi Park, Heo in Lee (2011), ki ga predstavijo kot odlično sredstvo za pomoč učencem pri pisanju in izražanju. Kot dobra izbira za učni proces se je izkazal tudi pri nas. Na šolski spletni strani namreč vodi povezava do bloga, kjer se lahko vsakdo seznani z dogajanjem na šoli ali delom učencev pri šolskem novinarstvu.

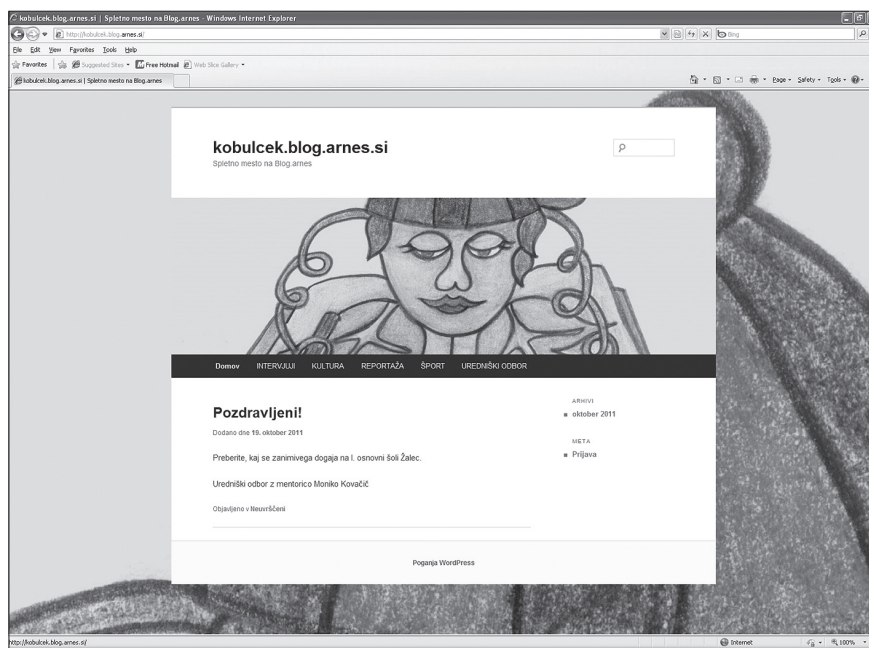
Od ideje do izdelka

Učenci so bili nad idejo navdušeni in kot mentorica sem morala najprej zagotoviti nekaj tehničnih podrobnosti. Blog sem ustvarila pri Arnesu, ker je preverjeno spletno mesto in zagotavlja omrežne storitve organizacijam s področja raziskovanja, izobraževanja in kulture. Za razliko od preostalih ponudnikov za ustvarjanje blogov blog na blog.arnes ne vsebuje reklamnih sporočil in nepreverjenih povezav, kar je za uporabo v vzgoji in izobraževanju zelo pomembno.

S soglasjem staršev in vodstva šole sem pridobila arnesove spletne naslove in gesla za učence, saj lahko blog.arnes aktivno uporabljajo samo arnesovi uporabniki. Torej učenci in drugi uporabniki spleta, ki nimajo @guest.arnes.si, lahko blog uporabljajo samo za branje in v njem ne morejo aktivno sodelovati s komentarji. To je za blog dobro, ker zmanjšuje možnost zlorabe in neprimerne komentiranja, mentor ima večjo preglednost nad uporabniki in njihovim objavljanim prispevkom ter komentarjem.

Po pridobljenih naslovih in geslih sem ustvarila blog, oblikovala videz s kratko predstavitevijo na uvodni strani, zasnovala nekaj kategorij in učencem dodelila vloge. Najprej sem se morala seznani z blogom in usvojiti nekatere osnove bloganja. Sledila je učna ura v računalniški učilnici. Učenci so se s pridobljenimi gesli vpisali v ustvarjen blog in se seznanili z osnovnimi orodji, ki jih pri objavljanju prispevkov potrebujejo. Osnovne veščine dela z blogom so hitro usvojili, prav tako tudi osnovna orodja bloga.

➤ Slika 1: Začetna stran bloga
– spletnega časopisa (vir: <http://kobulcek.blog.arnes.si>)

Z učenci smo se dogovorili za časopisne rubrike in bloganje se je začelo. Pri pouku (enkrat na teden ena šolska ura) so učenci spoznavali različna publicistična besedila, različne oblike novinarskega sporočanja in druga teoretična znanja, predpisana z učnim načrtom, temu pa je sledilo praktično delo. Učenci so, razdeljeni v uredniške odbore za različna področja (šport, kultura, aktualno, obšolsko dogajanje ...), z jasno določenimi nalogami, samostojno spremljali šolsko in obšolsko dogajanje ter prispevke objavljali v spletnem časopisu. Tako sledijo različnim šolskim dogodkom, o katerih morajo napisati prispevek. S tem utrjujejo znanje o publicističnih besedilih in se preizkušajo pri tvorjenju takih besedil. Usvojeno znanje praktično uporabijo, z napisanim besedilom pa se širša javnost lahko seznani s šolskim dogajanjem. Prispevke učenci urejajo celostno, saj k publicističnim besedilom (novice, vesti, reportaže, intervjuji ...) dodajajo slike, zvočne in video posnetke, ki jih morajo za objavo tudi predhodno oblikovati. Spletni časopis je zanimiv, aktualen in dopolnjen z drugimi mediji (slike, audio ali video posnetki, druge spletne povezave). Tako pokrivamo dva cilja: učenje in sporočanje novic širši javnosti.

V sklopu učnega okolja sem uporabila tudi možnost komentiranja v blogu, in sicer zato, da bi izboljšala pisno izražanje in izmenjave mnenj. S komentarjem ob objavljenem prispevku sem učence spodbujala k popravkom, ko pa je bil prispevek ustrezen, sem možnost komentiranja izključila. Komentarje pa smo uporabljali tudi kot izmenjavo mnenj pri prispevkih, za katere smo ocenili, da bi lahko z objavljenimi izmenjavami mnenj k razmišljanju spodbudili tudi bralce. Tako je bilo npr. pri oceni gledališke predstave, ki so si jo učenci ogledali. V takem primeru ostanejo komentarji vidni in jih ne odstranjujem.

Delo z blogom in urejanjem spletnega časopisa je utečeno. Učenci so ga povsem sprejeli in so tako samoiniciativni, da sami navajajo ideje, kaj bi še lahko napisali in kako. Sledijo dogajanju na šoli in predlagajo, kdo bo napisal članek. Delo in učenje potekata zelo spontano, nastajajo dobri prispevki, učencem pa je tak način dela v veselje.

Ugotovitve

Pri tako zastavljenem delu sem se izpopolnjevala in strokovno napredovala pri rabi in uporabi IKT; najprej sem se morala sama naučiti, da sem lahko učila, in ob delu prihajam vedno znova do novih spoznanj. Seveda se mi je porajalo vprašanje, ali bo sodoben in po eni strani zelo sproščen način dela prinesel zahtevano raven znanja, ki jo učenci vendarle morajo doseči. Po nekajmesečnem delu je odgovor zelo spodbuden.

Ugotovila sem, da so učenci močno motivirani za delo. Zavedam pa se, da imajo učenci navadno pri izbirnih predmetih izrazitejšo učno in delovno motivacijo, ker se običajno vključijo k izbirnemu predmetu, ki jih veseli in ki jim je všeč. A učencem lahko z njihovo vključenostjo v delo povečujemo motiviranost (Marentič Požarnik 2003), uporaba sodobne tehnologije, ki je učencem blizu, pa motiviranost še dodatno povečuje (Liu, Horton, Olmanson, Toprac 2011). Z uporabo bloga kot učnega okolja dajemo učencem možnost aktivnega sooblikovanja in vplivanja na stvarnost in osmislimo teoretično pridobljeno znanje. Blog kot sodobna spletna možnost je primerna za objavljanje vsebin za potrebe spletnega časopisa, učencem pa je blizu in zato še bolj zanimiva. Četudi morajo napisati nekaj za šolo, je to veliko bolj zabavno, ker lahko to storijo na način, ki jih spominja na klepet s prijatelji.

»Naloge za novinarstvo so vedno tako zabavne. Prijavim se v Kobulčka (blog – spletni časopis, op. a.), pregledam, kaj so napisale sošolke, in potem natipkam, kar je treba. /.../ Ja, včasih moram popravljati in pisati ponovno, ker dobim komentar od učiteljice, a je to spet fajn, ker tipkam /.../«
(Alekseja, 7. razred)

Prvi poskusi pisanja novic in člankov so bili okorni in učenci so jih morali večkrat popravljati. Nestrpno so čakali moj komentar in potem prizadevno izboljševali besedila, dokler niso dosegli zahtevane ravni. Z nenehnim popravljanjem so se urili v pisanju in nevede izboljševali svoje pisno izražanje. Zdaj je mojih komentarjev manj, učenci pa pišejo vsebinsko bogatejše in daljše prispevke.

Tudi pravopisno so zapisi bolj ustrezni in pravilni. Najprej so jim velike preglavice povzročala ločila in njihova stičnost. Ugotovila sem, da učenci – kljub zelo pogosti uporabi računalnika v najrazličnejše namene – ne znajo pravilno zapisovati besedil in so zelo nevedski dela z urejevalnikom besedil. Zato sem eno učno uro izpeljala v računalniški učilnici in jo namenila razlagi o stičnosti ločil in urejanju besedil v osnovnem urejevalniku besedil, učenci pa so morali praktično izvesti nekaj osnovnih vaj. Opazila sem, da se pri objavah v blogu izboljšuje tudi pravopisna ustreznost zapisanega, kar kot pozitiven učinek navajata tudi Vebrianto in Osman (2011).

Čeprav so učenci vešči uporabe različnih spletnih omrežij in aplikacij, so pridobili tudi znanja na tem področju. Predvsem pri urejanju bloga in dodajanju različnih gradiv. Pridobitev najrazličnejših znanj so omenjali tudi sami:

»Ker blog uporabljam tudi sama, se pri tem nisem naučila veliko novega. Sem pa pokazala sošolki, kako se to dela.«
(Manca, 8. razred)

»Veliko stvari sem že znala /.../, urejanje bloga je bilo pa novo.«

(Špela, 9. razred)

»Komentirati znamo vsi, samo dodati sliko sem se morala pa naučiti.«

(Timeja, 7. razred)

Opazila sem, da so bili učenci pri objavljanju najprej zadržani in da niso povsem sproščeno komentirali dogodka, ker so se zavedali, da bodo to brali tudi drugi. O tem smo se pogovarjali pri pouku in povedali so, da vedo, da ne morejo napisati vsega. Spodbujala sem jih k pristnemu izražanju njihovih misli. Tako smo neprestano utrjevali tudi novinarsko etiko. Ozavestili so tudi dolžnost do odgovornega objavljanja prispevkov in izjav. Samokontrola misli je začela delovati.

»Sem kar nehala toliko komentirati po facebooku. Potem pa vsi berejo tiste neumnosti. Zdaj vedno pomislim, komu pišem in kdo vse lahko to bere. Pa ni več zabavno /.../, je pa fajn napisati kdaj kaj takega, ko je bilo tako zabavno, da hočem, da vsi izvedo.«

(Lejla, 9. razred)

»Sedaj znam bolje presoditi, kaj je primerno za objavo in kaj ne.«

(Katja, 7. razred)

Zaključek

Sodobna tehnologija in sodobni načini sporazumevanja imajo prednosti in so lahko odlična spodbuda za delo, učenci lahko tudi s pomočjo takšnih sodobnih učnih okolij pridobijo kakovostno znanje. A ne smemo pozabiti, da še vedno potrebujejo odrasle – učitelje, da bdimo nad njihovimi »dejanji« in jih usmerjamo. Tudi izvedba sodobnega pristopa s sodobno tehnologijo je odvisna samo od dobrega učitelja, ki bo znal z idejo, možnostmi in pristopom pripraviti tako gradivo, ki bo od učencev zahtevalo aktivnost in usvajanje znanja. Pomemben del učiteljevega dela je tudi posredovanje povratnih informacij, s katerimi učence usmerjamo k zastavljenemu cilju. Za učitelja vsekakor to ni lažja pot, ker zahteva veliko dela, priprav in nenehnih izboljšav. Se pa izplača, še zlasti, če vsaj kakšen učenec reče:

»Res je »ful fajn«, ker se ni treba učiti za spraševanje in teste. Pri pouku se pogovarjamo, potem sprašujemo, fotografiramo ... na koncu pa na blog pišemo.«

(Anja, 8. razred)

Blog je vsekakor primerna sodobna spletna aplikacija tudi kot učno okolje. Primeren je za uporabo v vzgojno-izobraževalne namene in za spodbujanje aktivnega dela učencev, če sta delo in učni proces z njim ter v njem dobro načrtovana in osmišljena. Učitelji ga lahko pri različnih predmetih prilagodijo učnemu procesu in ciljem, ki naj jih učenci usvojijo.

POVZETEK

Poučevanje v družbi znanja in za družbo znanja predstavlja pred učitelje nove naloge. Učitelji morajo biti odprti za spremembe, pri delu inovativni ter motivirani za pridobivanje novih kompetenc. Z aktivnim procesom poučevanja se lažje približamo »sodobnim učenjem«. V prispevku je predstavljena uporaba bloga pri izbirnem predmetu šolsko novinarstvo. Z blogom kot sodobnim učnim okoljem so se učenci srečali prvič, a so ga prevzeli kot način aktivnega sodelovanja pri ustvarjanju spletnega časopisa. Z analizo tega primera sem poskušala ugotoviti, kako je uporaba tega sodobnega učnega okolja vplivala na aktivnosti učencev in posledično na njihovo znanje. Ugotovila sem, da so učenci poleg močne motivacije za delo pridobili vsa znanja po učnem načrtu, hkrati pa so izboljšali pisno izražanje, pravopisni zapis napisanega in pridobili večšine uporabe sodobne tehnologije, dela z blogom ter sporazumevanja v spletnem okolju. Ozavestili pa so tudi dolžnost, da so odgovorni za objavljane prispevkov in izjav na spletu.

Viri

- Arnes. [online]. [Uporabljeno 31. 3. 2012]. Dostopno na URL: <http://www.arnes.si/> in <http://www.arnes.si/storitve/splet-posta-strezniki/blogarnes.html>.
- Liu, M., Horton, J., Olmanson, J., Toprac, P., 2011: A study of learning and motivation in a new media enriched environment for middle school science. Published online: 27 February 2011, *Association for Educational Communications and Technology 2011 Education Tech Research Dev* 2011/59. 249–265.
- Marentič Požarnik, B., 2003: *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Park, Y., Heo, G. M., Lee, R., 2011: Blogging for Informal Learning: Analyzing Bloggers' Perceptions Using Learning Perspective. *Educational Technology & Society* 14/2. 149–160.
- Spletni Kobulček – spletni časopis učencev I. OŠ Žalec. [online]. [Uporabljeno 31. 3. 2012]. Dostopno na URL: <http://kobulcek.blog.arnes.si/>.
- Suhadolc, J., 2007: *Nove priložnosti e-komuniciranja*. Ljubljana: GV založba.
- Vebrianto R. in Osman K., 2011: The effect of multiple media instruction in improving students' science process skill and achievement. *Social and Behavioral Sciences* 15. 346–350.

Bojana Modrijančič Reščič, Tehniški šolski center Nova Gorica, Elektrotehniška in računalniška šola

GOVORNI NASTOPI DIJAKOV V SREDNJI STROKOVNI ŠOLI

✎ Prispevek, h kateremu so me spodbudili 22. Primorski slovenistični dnevi oziroma ena izmed tem Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe, govori o tem, kako pomembni so v srednji strokovni šoli govorni nastopi oziroma referati neklasičnih literarnih del, s katerimi spodbudimo mladega bralca k samostojnemu delu. Hkrati mladostnik najde rdečo nit, ki neklasično literaturo povezuje s klasično in sili v nadgradnjo.

Primorski slovenistični dnevi kot izziv branja

Letošnje 22. Primorske slovenistične dneve v Kopru so zaznamovale zanimive teme: Istrska slovenska književnost, Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe ter »Primorščina«. Kot srednješolski profesorici slovenščine na Elektrotehniški in računalniški šoli na Tehniškem šolskem centru v Novi Gorici mi je svojevrsten izziv pomenila tema Slovenistične strokovne novosti in njihova vključenost v šolske programe, saj sem v svojem referatu spregovorila o branju na strokovni šoli. O branju, ki bi oblikovalo mladostnikovo osebnost, samozavest, predvsem pa zavedanje, da knjiga ni nekaj nepotrebne v moderni dobi, v kateri živimo. V današnjih časih mladi radi posežejo po medmrežju, kjer, kot pravijo, najdejo odgovore na skoraj vsa svoja vprašanja. Izvedo tudi vsebine klasičnih literarnih del; prepišejo jih, le da zadostijo težnji po »prebranjem delu«. Torej se po njihovem mnenju na netu oziroma na spletni strani dijaški.net vse dobi. Ne odnehajo niti tedaj, ko ugotovijo, da jim medmrežje ne ponuja natančnih podatkov. Spomnim se, da sem že brala »novo« različico Shakespearove tragedije Romeo in Julija, leta 2006 pa sem tedanje dijake 2. letnika smeri Računalniški tehnik vprašala, kdo je prebral Jurčičev roman Deseti brat. V razredu 25 dijakov jih je dvignilo roko 5, nato pa sem vprašala še, kdo izmed petih ni prebral zapisa na medmrežju. Ni se dvignila nobena roka. Odločila sem se, da bodo dijaki morali poleg klasičnega literarnega dela prebrati tudi neklasično, ki ga bodo morali predstaviti z referatom. Vsak je dobil svoje slovensko ali tuje literarno delo, mladinsko, osebnoizpovedno, zgodovinsko, ljubezensko, napisano po resničnih dogodkih. In bilo je neverjetno, da so vsi dijaki prebrali predlagano literaturo, posegli pa so tudi po prvem slovenskem romanu, a priznali, da je delo 19. stoletja težko, ker je npr. ljubezenska zveza

nemogoča, jezik nerazumljiv, Lovre neaktiven, vaškega posebneža Krjavlja pa ima vsaka slovenska vas. Prebrana neklasična literarna dela so predstavili sošolcem v razredu z govornimi nastopi, hkrati pa so morali svoje razmišljanje zapisati v programu Word. Priznali so, da jim je tako branje pomenilo svojevrsten izziv, saj niso mogli verjeti, da so v rokah držali knjigo in jo tudi prebrali, predvsem pa razmišljali o njej. Vendar je to za profesorja slovenščine pomenilo dodaten napor: knjigo je moral prebrati, dijaka poslušati pri pripovedovanju, ga voditi, usmerjati z dodatnimi vprašanji, če je bilo potrebno. Sama dijakom najraje pustim, da so samostojni, da sami poiščejo t. i. rdečo nit dela, ki jo razvijajo in dopolnjujejo s svojim pripovedovanjem, z ugotovitvami in s samostojnim zapisom.

Govorni nastopi oziroma referati o neklasičnih literarnih delih

Od leta 2006 dalje so se referati zaradi branja neklasičnih literarnih del uveljavili, iz leta v leto pa jih skušam še izboljševati, zato jim dodajam nove zahteve. Seveda jih tudi ocenim. Najprej so morali dijaki knjigo prebrati, o njej pripovedovati sošolcem, vse pa tudi zapisati v programu Word. Nekako spontano je obveljalo, da mora dijak pripovedovalec zapisati tudi mnenje o prebrani knjigi. Najprej so bili ti zapisi skromni, a so se kmalu razširili. Še več: dijaki so se velikokrat poistovetili z naslovnim junakom, z malenkostno podrobnostjo v tekstu (npr. rojstni dan naslovnega junaka je bil istega dne kot dijakov), primerjali so določene trenutke v knjigi s svojim življenjem na vasi, v mestu.

»Novejša znanja o branju so za učitelja pomembna predvsem zato, ker razkrivajo pomen učenčevega dejavnega sodelovanja pri branju in njegovo lastno odgovornost za tvorjenje besedilnega pomena. Če učencem ne pomagamo sistematično ozaveščati njihove lastne vloge pri branju in na tej osnovi razviti kritične bralne zmožnosti, ne bodo razvili zadostne pismenosti za uspešno delovanje v 21. stoletju. Pomen branja pa učencem lahko skladno z njihovo razvojno stopnjo odstira le učitelj, ki sam dobro pozna dejavno vlogo bralca in pomen branja.« (Grosman 2006: 109)

Pripovedovanje, razumevanje, vrednotenje prebrane literature je tako tvorilo zaokroženo celoto domačega in šolskega dela dijakov. Eden izmed njih mi je celo zaupal, da res prav vsak v razredu prebere knjigo in se o njej tudi pogovarja s sošolci: mogoče izpostavi drobec v zgodbi, značilnost literarne osebe, reakcije le-te, skupek dejavnikov, ki so vodili v nepredvidljiv konec. Dijaki so tako postali kritični bralci in pripovedovalci, ki jim lastni zapis ni ostal tuj oziroma nekaj nepredstavljivega, predvsem pa nemogočega. Tudi za učitelja so pripravili nekaj novega – postali so bralci, ki so se razlikovali od njega oziroma od odraslega bralca. Opozorili so ga na določena dejstva, ki jih je prezrl, npr. da je delo izšlo s pomočjo Ministrstva za kulturo, a v njem najdemo tudi kulturno sporne stvari. Neposredno so se spopadli npr. tudi z vprašanjem družinskih odnosov in zahtev. To se je pokazalo v delu A. M. H. Jack, ko ostaneta sin in mati brez očeta in moža, saj slednji prizna, da je istospolno usmerjen. Četrtošolec smeri Elektrotehnik/elektronik, ki ga poučujem samo v letošnjem šol. letu 2011/12, je zapisal:

»Moram priznati, da že nekaj časa nisem prebral knjige in kaj šele da bi užival v branju. Knjiga me je zelo pritegnila, saj so me sošolci videli z njo v rokah. Tematika dela je zanimiva, ker se nekako dotakne teme Družinskega zakonika. V knjigi je prikazano življenje homoseksualnih ljudi najprej na slab način, ko Jack ne more sprejeti dejstva, da je gej, a na koncu se vse obrne, saj dojame, da tudi homoseksualni ljudje niso slabi. Sam mislim, da je bolj naravno

živeti z žensko; na nek način obravnavam homoseksualnost kot bolezen. V Sloveniji je Družinski zakonik padel zaradi ljudi, med katere sodim tudi jaz, ki živijo na podeželju in se jim (nam) to ne zdi normalno. Čeprav skušam biti čim bolj odprt glede homoseksualnosti. Če bi bil jaz Jack, bi najbrž tudi tako reagiral: sovražil bi očeta, zame bi bila to sramota, ne bi se preveč kazal v javnosti, vsaj sprva ne. A kmalu bi mogoče kot Jack dojel, da je moj oče homoseksualec in tega ne morem več spremeniti. Sam košarke ne maram preveč, ni tudi pravično, da v ZDA lahko delaš izpit pri 16. letih. Celotna knjiga pa mi je bila zelo všeč. Zato jo priporočam vsem, ki berejo vsak dan in tudi tistim, ki že dolgo niso prebrali nobene knjige. Mednje na žalost spadam tudi sam.«

Dijak 1. letnika smeri Računalniški tehnik je v letošnjem šolskem letu 2011/12 povedal, kasneje pa tudi zapisal, kako si predstavlja dobro mamo:

»Jackova mama je bila zelo čudna, saj ni pomivala posode, med pitjem kave je prebirala časopis in ostanke cigaret otrešala v pomivalnik. Čez nekaj časa je spoznala, da bi morala sina imeti rada že prej, ne pa da ga ima šele sedaj. Tudi zajtrk mu je začela pripravljati, saj je trdila, da odrasča in mora biti močan.«

Njegov sošolec pa je o pravilni odločitvi družine, ki je vplivala na odraščajoče fante v delu Celovečerni film Gorana Gluviča razmišljal:

»Mislim, da so Igorjevi, Darkovi in Viktorjevi starši ravnali pravilno, da so poslali sinove na kmetijo k Ledini, saj so se fantje vsaj naučili delati nekatera opravila, ker v današnjih časih mladina zapravi veliko časa pred računalnikom in drugimi napravami, kot je npr. telefon. Knjiga mi je bila všeč, ker se na tako malo straneh zgodi veliko zanimivih stvari.«

Res je, da so dela po težavnostni stopnji različna za različne bralce: nekateri z lahkoto berejo tudi zahtevnejše knjige, zopet drugi zelo preproste. A sami priznajo, da so brali pozno v noč, dokler niso prišli do konca, saj jih je privlačila. Všeč jim je tudi, da postajajo samostojnejši, saj »moraš res prebrati, da o delu tudi kaj napišeš.« Za branje navdušijo še ostale člane družine:

»Po tem ko sva se z mamo pogovarjala o prebranem, je knjigo prebrala tudi sama. Tudi sestro je zanimalo, kaj beremo v šoli. Nato mi je povedala še svoje mnenje, ki ni bilo enako mojemu.«

Knjiga, ki jo nato predstavi dijak v razredu, potuje iz rok v roke. Nekateri jo le bežno prelistajo, drugi berejo odlomke, spremno besedo, zadnjo platnico, nekateri pa se ojunajo, dvignejo roko in glasno preberejo odlomek, ki bi ga radi izpostavili, ter ga komentirajo. Dijaka, ki pripoveduje, izzovejo s svojimi stališči, tudi vprašani. Zanimive so tudi njihove predstavitve v programu PowerPoint, saj so zelo različne. Slabši dijaki to naredijo suhoparno, hkrati pa se zavejo, da morajo izboljšati svoj besedni zaklad, predvsem pa si priznajo, da so do sedaj premalo brali, niso pa nikoli počeli ničesar sami oziroma so jim mogoče pomagali tudi starši. Mnogi dijaki v razredu opozorijo sošolce na pravopisne napake, sprašujejo, če jim v predstavljenem delu določena dejstva niso jasna. Največkrat tudi tisti, ki nikakor niso brali, priznajo, da jim je bila knjiga všeč.

Medpredmetno povezovanje

Slovenščina je jezik in hkrati šolski predmet, ki se lahko poveže z zgodovino, umetnostjo in računalništvom. Od skromnih začetkov govornih nastopov in zapisov v programu Word sem prešla na zahtevnejšo stopnjo. Delo morajo dijaki predstaviti v računalniškem programu PowerPoint, saj se izobražujejo v

smeri Računalniški tehnik. Ob tem povedo, da mora biti na slidu do 6 opornih točk, ki morajo zajeti bistvo. Pri svojem delu samostojno dodajajo fotografije z medmrežja, amaterske posnetke, zvočne zapise, lastne fotografije, v Wordovem zapisu pa tudi citirajo literarne osebe, pričevanja udeležencev vojn, prinesejo stare fotografije, celo brskajo po starih dokumentih. V letošnjem šolskem letu 2011/12 je obravnava Cankarjevih črtic Gospod stotnik in Kostanj posebne sorte spodbudila dijake, da so v svojih referatih zajeli ne samo 1. svetovne vojne, pač pa tudi drugo in krvavo balkansko. Ne samo da so prebrali Finžgarjevo delo Prerokovana, Morrisa Gleitzmana Nekoč in Potem, Šarotarjev roman Biljard v Dobrayu, Szpilmanovo pričevanje v zgodbi Pianist, Gallowayev zapis o balkanski vojni v Sarajevu Sarajevski čelist, zbrali so tudi stare fotografije, sami fotografirali pokopališča 1. svetovne vojne, spraševali ljudi (npr. muslimanko v sarajevskem taborišču), ki so preživelih balkansko morijo. Predvajali so tudi zasebne amaterske posnetke vojne v Sarajevu, izrazili željo, da bi si skupaj ogledali film Pianist. Ob prizoru, ko se taboriščnica z vprašanjem obrne na paznika in jo ta ustreli, je dijak nezavedno ušla kletvica. Nato je pojasnil, da se je zgrozil ob dogodku in ne more verjeti, da se je to res zgodilo. Hkrati pa so dijaki svoja opažanja dopolnili pri pouku zgodovine. Priznali so, da v zgodovinskih knjigah najdejo zanimive podatke, ki dopolnijo znanje zgodovine pri pouku. Za profesorja slovenščine pa je predvsem zanimivo, ko se ob branju neklasičnih del mladostniki spomnijo tudi na klasična in nekatere dele, osebe primerjajo med seboj. Dijak, ki je prebral Jurčičevo povest Hči mestnega sodnika, je priznal, da mu je ta bolj všeč kot roman Deseti brat. Dopolnil je svoje vedenje o srednjem veku, plemičih in meščanih, naslovno junakinjo Heleno pa je primerjal z Emo Bovary oziroma z naslovno junakinjo v delu francoskega realista Gustava Flauberta:

»Ob branju knjige Hči mestnega sodnika se mi je ves čas pred očmi prikazovala Bovaryjeva Ema, saj je glavna književna junakinja Helena predvsem v ljubezni ravnala podobno kot Ema, ko ji ni bil dovolj zvesti mož Charles, pač pa se je pustila zapeljati bogatemu Rudolphu, ki jo je na koncu razočaral. Za Heleno bi bilo najbolje, če bi se poročila s Simonom in ga ljubila, saj je bil pošten in delaven mož, ki bi zanjo dobro skrbel in jo ljubil. A Heleni to ni bilo dovolj; bolj so jo zanimale avanture in pestro življenje z Benečanom Cirianijem, ki je bil zanjo nekakšen simbol razkošnega in zanimivega načina življenja, čeprav ni slutila, kako je pokvarjen in podel. Ko jo je ugrabil, se je zavedela izgubljene sreče, ki jo je imela pred očmi.«

Dijak 3. letnika smeri Računalniški tehnik pa se je ob branju Cankarjeve črtice Gospod stotnik spomnil na prebrano delo Dušana Šarotarja Biljard v Dobrayu. Obraz gospoda stotnika je brez mesa in kože, prav tak pa je obraz voznika poštne kočije v delu Biljard v Dobrayu, ko ga najdejo mrtvega po 2. svetovni vojni, »o kateri smo se pogovarjali tudi pri zgodovini, a smo se tudi tam spomnili na obravnavano snov pri slovenščini.«

Nadgrajevanje branja

Kako branje še lahko nadgradimo tudi na strokovni šoli? Ta izziv sem sprejela že leta 2006, ko sem na Elektrotehniški in računalniški šoli v Novi Gorici osnovala t. i. bralni klub, v katerem smo se enkrat mesečno pogovarjali o dodatnem prebranem »nešolskem« delu, kot so me prosili dijaki. A že takrat so se jim odpirala nova vprašanja: Ali je avtor sam doživel vse, kar je napisano? Se je res zgodilo? Kako bi pisatelj komentiral določeni odlomek? Kaj nam je hotel

sporočiti? Slovenski znani in še neznani avtorji so sprejeli izziv in nas obiskali v bralnem klubu. V letošnjem šolskem letu 2011/12 so nas tako obiskali slovenski avtorji Irena Velikonja, Dušan Dim, Dušan Šarotar, Igor Karlovšek. Navdušeni so bili nad predstavitvami dijakov v programu PowerPoint, dijaki pa so bili veseli, da so z avtorjem dopolnili svoje razmišljanje. Dijak 3. letnika Računalniški tehnik je v šolskem letu 2011/12 prebral delo Nostalgija, ki ga je napisal Dušan Šarotar. Ko nas je avtor obiskal v bralnem klubu, ga je bralec vprašal:

»V delu so štiri kratke zgodbe: Haustor, Lastovka, Vrnitev, Ladja. Ali prav razmišljam, da so to zgodbe o odhajanju in prihajanju? Imajo tudi tipične naslove. Nekdo torej odide in se zopet vrne.«

Pisatelj mu je zatrdil, da se je prav odločil. Dijaku 4. letnika istega programa, ki je prebral Šarotarjev roman Biljard v Dobrayu, se zdi tajnik vojaškega sodišča Jozsef Sardy, ki poveljuje zadnjemu oddelku madžarskih vojakov v Soboti, duševno neuravnovešen, saj ga navdušuje davljenje:

»Lahko bi rekli, da ga je takega naredila vojna, vendar pa lahko v knjigi zasledimo, da temu ni tako, saj je pobil golobe v kletki, še preden je sploh opravil razgovor za službo. V hotelu poveljuje skupini vojakov, ki ne ve, kaj bi sama s seboj.«

Do take odločitve je prišel z natančnim branjem, hkrati pa od pisatelja izvedel, da je bilo od spomladi pa do jeseni leta 1944 iz Madžarske in Prekmurja prepeljanih v Auschwitz 500 ljudi, a se jih je vrnila le peščica, med njimi je bil tudi njegov ded Franc Švarc, njegova žena in sin pa sta za vedno ostala tam daleč...

Referati neklasičnih del?

Zakaj torej referati neklasičnih literarnih del? Strokovna šola ponuja dijakom veliko strokovnega znanja; pri strokovnih predmetih uporabljajo računalnik, ključek USB, medmrežje ... Učitelji slovenščine imamo na taki šoli zahtevnejše delo, saj moramo dijake spodbujati k branju, razmišljanju, ustvarjalnem pisanju. Dijaki nam sami povedo, da je njihov besedni zaklad zelo šibek, da slovenščina ni zanje, da ne bodo nikoli pismeni. Dijak 4. letnika smeri Računalniški tehnik mi je v letošnjem šolskem letu 2011/12 celo zaupal, da se je prej spomnil angleškega izraza za zavore in šele kasneje slovenskega. Vendar je roman Šepet, ki ga je napisala nemška pisateljica Isabel Abedi prebral in povedal, da delo ponuja marsikaj zanimivega, saj spoznamo zanimivo družino, v kateri živijo mati, hči in mamin homoseksualni prijatelj, ki je zelo skrben in se mu partneričina hči pogosteje zaupa kot materi. Poudariti moram, da dijak na začetku svojega šolanja ni govoril skoraj ničesar, vedno je gledal v klop in bil prepričan, da predmeta slovenščine ne bo nikoli osvojil. Z velikim potrpljenjem si je dokazal, da se je zmotil. Hkrati taka dela, ki so za dijake zanimiva, spodbujajo k branju, razmišljanju in ustvarjalnem pisanju, medpredmetnem povezovanju, povezovanju s klasičnimi deli. »Prav vsi v razredu dela preberejo in v njih najdejo marsikaj zanimivega. Predvsem pa o delu razmišljamo in se o njem pogovarjamo,« mi je zaupal četrtošolec smeri Računalniški tehnik v šolskem letu 2010/11. Res pa je, da je branje neklasičnih literarnih besedil velik napor za slovenista. Prebrati mora dela, ki jih ponudi v branje svojim mladostnikom, čeprav jih je v razredu 30. Dijake

mora usmerjati, saj radi zaidejo v narečje in sleng. Včasih jim je pri pripovedovanju nerodno, a s spodbujanjem učitelja bodo premagali tudi to vrzel. In slednjo bodo izgubili tudi pri pisanju, saj jim besede ne bodo več tuje. Res pa je, da vsi dijaki niso enaki bralci – učitelj jih mora poznati in izbrati različna dela za različno težavno stopnjo branja. Le tako bodo brali, razmišljali in pisali vsi srednješolci.

➤ POVZETEK

V svojem prispevku sem spregovorila o govornih nastopih pri pouku slovenščine, ki mladostnika v obliki referatov neklasične literature spodbudi k branju knjig. Ker je na strokovni šoli težje prijeti knjigo v roke, mora biti tudi učitelj tisti spodbujevalec, ki dijaka vodi od začetnega branja do končnega izdelka – predstavitev dela v programih PowerPoint in Word. Seveda ne vpliva na njegov način dela, vse naloge pa tudi oceni. Dijak ob tem spozna, da branje ni nepotrebno, pač pa pomaga pri oblikovanju njegovega znanja pri predmetu slovenščine in povezovanja z ostalimi šolskimi predmeti. Vodi pa tudi v nadgrajevanje – bralni klub.

➤ Viri in literatura

- Grosman, Meta, 2006: Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost. Branje kot dejavna jezikovna raba. Ljubljana: Karantanija.
- Homes, M. A., 2011: Jack. Izola: Grlica. (Na robu).
- Gluvič, Goran, 2011: Celovečerni film. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Jurčič, Josip, 1995: Hči mestnega sodnika. Ljubljana: Karantanija. (Zbirka Lastovka: najlepše zgodbe sveta).
- Šarotar, Dušan, 2010: Nostalgija: Murska Sobota: Franc-Franc. (Knjižna zbirka Križpotja. Proza).
- Šarotar, Dušan, 2007: Biljard v Dobrayu. Ljubljana: Študentska založba. (Knjižna zbirka Beletrina).
- Pavlič, Darja idr., 2008: Berilo 2: Učbenik za slovenščino – književnost v 2. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih šol. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pavlič, Darja idr., 2009: Berilo 3: Učbenik za slovenščino – književnost v 3. letniku gimnazij. UMETNOST BESEDE. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Katalog znanja, Slovenščina, Srednje strokovno izobraževanje, 2007.

Zdenka Holsedl, Ljudska univerza Murska Sobota

POUK SLOVENŠČINE V OSNOVNI ŠOLI ZA ODRASLE

✚ Članek prinaša predstavitev pouka slovenščine v osnovni šoli za odrasle. Takšen pouk poteka med drugim tudi na Ljudski univerzi Murska Sobota. Gre za izobraževanje, ki je prilagojeno potrebam odraslih; program je javno veljaven ter poteka po predmetniku osnovne šole za odrasle. Dodane so obravnave učnih ur, in sicer književna ter jezikovna vsebina, ki pripomoreta k lažjemu razumevanju poučevanja.

Uvod

V vsakdanjem življenju je danes skorajda nujno, da ima vsak državljan končano osnovnošolsko izobraževanje. V preteklosti je bilo to 8-, danes je v veljavi 9-letno izobraževanje. Če pa kdo ni končal kateregakoli programa, ima možnost na različnih ustanovah to po javno veljavnih predpisih dokončati in si omogočiti nadaljnje izobraževanje ali se zaposliti.

1 Ljudska univerza Murska Sobota

Ljudska univerza Murska Sobota je zavod za permanentno izobraževanje, kar pomeni, da zajema vse generacije izobraževanja, torej ima neomejeno, dolgo obdobje. Izvaja številne in raznovrstne programe, saj zagotavlja kakovostno izobraževanje znanja vsem svojim udeležencem. V letu 2011 je organizacija praznovala 50 let obstoja in delovanja, kar ji daje še dodatne vzpodbude za delo v prihodnosti.

Z zaposlenimi in ostalimi predavatelji deluje na področju različnih projektov, izvaja različne srednješolske, študijske in računalniške programe, strokovna usposabljanja in ostale izobraževalne oblike, med katerimi izstopajo študijski krožki (izvajan bralni in zeliščarski krožek), Poseben program za etnično skupino Romov, učne pomoči in učni programi ter priprave na maturo. Velik poudarek dajejo jezikovnemu izobraževanju, ki vključuje raznovrstno populacijo, in sicer od najmlajših do najstarejših. Prav tako se zavzemajo za dvig pismenosti, kar dosegajo z izobraževalno obliko v osnovni šoli za odrasle (www.lums.si).

2 Osnovna šola za odrasle

Organizacija izobraževanja je prilagojena potrebam odraslih, kjer se nudi tudi dodatna učna pomoč in svetovanje izobraževanja za nadaljnje izobraževanje. Šola je za udeležence brezplačna, saj jo financira Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Program osnovnošolskega izobraževanja je javno veljaven in poteka po predmetniku osnovne šole za odrasle. Namenjen je tistim, ki so v preteklosti iz različnih razlogov (ekonomski, socialni, zdravstveni) prekinili osnovnošolsko izobraževanje, in tistim, ki so opustili šolanje ali bili izključeni. Program lahko torej obiskujejo vsi, ki nimajo dokončane osnovnošolske izobrazbe, imajo pa izpolnjeno osnovnošolsko obvezo in so stari več kot 15 let. Program daje izobrazbo enakovredno redni osnovni šoli in s tem omogoča nadaljevanje v srednješolskem izobraževanju. S končano osnovno šolo si udeleženci lažje poiščejo delo, hkrati pa si odprejo vrata za naprej. Ob koncu 9. razreda so udeleženci deležni tudi nacionalnega preverjanja znanja, kjer dobri rezultati kažejo na kakovost delovanja. Prednost izobraževanja osnovne šole za odrasle na Ljudski univerzi Murska Sobota se kaže tudi v oddelkih, saj so ti manjši, kar zagotavlja večjo kakovost dela (www.lums.si).

3 Pouk slovenščine v osnovni šoli za odrasle

Slovenščina je materni jezik za večino prebivalstva v Sloveniji, vendar se ga prav tako moramo učiti in ga spoštovati. Na območju Prekmurja živi precej Romov, zato njihov materni jezik ni slovenščina, ampak so se najprej naučili romščine. To poudarjam, ker je v skupini osnovnošolskega izobraževanja več kot polovica udeležencev Romov, zato se je treba na pouk slovenščine še posebej pripravljati.

Udeleženci so pri pouku potrebovali zvezek, pisalo, berila in delovne liste; vse učne pripomočke so dobili na ustanovi. Pouk slovenščine sem izvajala ločeno, in sicer en sklop književnosti in potem drugi sklop jezika. Pri vseh učnih vsebinah je imela pomembno vlogo motivacija, ki je udeležence pritegnila in jih navdušila. Prilagoditi je bilo treba takšno obliko motivacije, ki je bila učinkovita za mlajše in starejše. Najpogosteje sem za motivacijo uporabila pogovor z udeleženci, anekdoto, primer iz izkušenj ali življenja ali postavitev različnih vprašanj. Večkrat je bila zanimiva križanka o znanju iz prejšnjih ur, predstavitev slikovnega gradiva, aktualne zgodbe in novice, ki jih lahko uvedemo v učno uro. Za udeležence je zelo učinkovita vizualna motivacija, saj sem s sabo prinesla različne predmete, ki smo jih uvedli v učno snov z različnimi razlagami. Kot motivacijo sem uporabila tudi posnetek kakšne glasbe, videoposnetek ali zemljevid.

Pouk književnosti je največkrat potekal tako, da sem v zaključnem razredu najprej predstavila književno obdobje in šele nato sem se lotila obravnave posameznih avtorjev. Sledila je predstavitev avtorjevega življenja in dela. Udeleženci so ga imeli možnost dojemati tudi vizualno, in sicer na video posnetkih, kjer je bilo to mogoče. Največkrat smo skupaj sestavili in zapisali miselni vzorec, ki je zajemal bistvene podatke o avtorju in njegovem delu. V nadaljevanju sem obravnavala izbrano delo avtorja, ga prebrala, interpretirala in analizirala. Udeleženci so prav tako imeli možnost glasno in tiho brati ter podati svoje mnenje, ugotovitve in opažanja. Slovenščino sem

izvajala po štiri šolske ure strnjeno, kar je bilo ravno dovolj za obravnavo obdobja, avtorja, dela in na koncu sinteze ter utrditve snovi. Pri jeziku je delo potekalo nekoliko drugače, saj se že snov razlikuje od književnosti, in tudi vsebina udeležencem ni tako blizu kot književna besedila. Ker večine snovi ne poznajo, sem jim najprej učno snov razložila, šele nato so snov zapisali v zvezke. Razlaga se je začela tako, da sem vedno najprej na tablo zapisala primer (npr. primer stavčnega člena), šele nato sem primer podkrepila s strokovno terminologijo (npr. povedek, osebek). Izkušnje so pokazale, da je takšen način dela boljši, saj udeleženci lažje dojamejo snov, če najprej slišijo primer in potem določeno poimenovanje. Po razlagi in zapisu je sledilo veliko vaj iz obravnavane učne snovi in utrjevanje po določenem obravnavanem sklopu. Velikokrat sem predvsem za področje jezika pripravila dodatne delovne liste, ki sem jih prilagodila skupini. Izbrala sem takšne naloge, ki so udeležencem delale največ težav, in primere, ki bi jim v življenju koristili.

Pouk slovenščine sem korelirala tudi z drugimi predmeti, in sicer velikokrat z zgodovino, geografijo, likovno vzgojo ter državljansko vzgojo in etiko. Nekatere učne vsebine sem povezala tudi z biologijo in kemijo.

Sledilo je ocenjevanje znanja po manjših sklopih. Književnost sem ocenjevala ustno, kjer so udeleženci dokazovali izražanje, sposobnost ustnega mišljenja, razmišljanja in branja besedil. V slovnici so dokazovali pisno sposobnost podajanja odgovorov s praktičnimi primeri, ki so bili že znani ali pa so si izmislili nove. Prav tako so pokazali sposobnost pisanja različnih besedilnih vrst; posebno pozornost sem namenila tistim, ki jim bodo v življenju prišle najbolj prav (življenjepis, prijava, prošnja, reklamacija, vabilo).

4 Primeri učnih ur z izbrano vsebino

V nadaljevanju predstavljam potek dveh učnih ur, ko sem z udeleženci obravnavala književno besedilo Ivana Cankarja, in sicer Na peči, ter potek slovnice učne ure o predlogu.

Književni učni uri (sklop 2 ur)

Artikulacijska stopnja	Aktivnosti učitelja	Aktivnosti udeležencev	Učne metode in oblike učne vsebine učila
1.			
Motivacija in uvajanje	Udeležence vprašam. Ali imate brata oziroma sestro? Sta/ste se kdaj pogovarjala/li sam/a brez prisotnosti staršev? O čem sta/ste se pogovarjali/la? Vas je bilo kaj strah?	Več udeležencev odgovori na isto vprašanje. Odgovore primerjajo in jih argumentirajo.	razgovor, življenjska vprašanja
Napoved učnih ciljev	Povem, da bomo v današnji uri spoznali delo Ivana Cankarja, in sicer črtico Na peči.	Udeleženci poslušajo razlago in odprejo učbenike na strani 166.	razlaga

2. Usvajanje nove učne snovi	Ponovitev snovi Udeležence vprašam o življenju, delu in pomenu Ivana Cankarja. Spomnim jih, da gre za najpomembnejšega slovenskega pripovednika in dramatika, ki je v obdobju moderne ustvaril največ. Opozorim jih, da letnica njegove smrti predstavlja konec moderne.	Udeleženec navede pomembne podatke iz Cankarjevega življenja. Izpostavi pomembna dela: pesniška zbirka Erotika, romani Na klancu, Hiša Marije Pomočnice, Martin Kačur, Kurent, zbirka črtic Podobe iz sanj, drame Hlapci, Kralj na Betajnovi in Za narodov blagor. Udeleženci poznajo življenje in delo avtorja ter značilnosti moderne.	frontalna oblika, moderna, Ivan Cankar
	Ivan Cankar, Na peči Udeležencem povem zgodbo. Razložim jim, da gre za zelo kratko pripovedno delo z enim osrednjim dogodkom. Pripovedovalec se bo v njej odzival zelo subjektivno in dodajal svoja čustva. Opozorim jih, da naj bodo pozorni tudi na jezik in slog. Povzamem, da so to značilnosti črtice.	Udeleženci poslušajo fabulo, si jo poskušajo zapomniti, predvsem pa so pozorni na osebe. Spoznajo značilnosti črtice. Udeleženci odprejo učbenike na str. 166.	frontalna oblika, razlaga, vsebina razlaga, Na peči, črtica učbenik, str. 166
	Povem, da bomo prebrali črtico v učbeniku.		
	a) Interpretativno branje besedila Preberem črtico.	Udeleženci poslušajo in spremljajo interpretativno branje besedila.	razgovor, frontalna oblika, vsebina
	b) Čustveno spoznavni premor		
	c) Izpoved doživetja O prebrani zgodbi jim postavljam vprašanja. Ali ste vsebino razumeli? Kakšna se vam zdi? Ali vam je bilo všeč?	Udeleženci se o prebranem besedilu pogovarjajo. Izrazijo svoje doživetje ob prebranem besedilu (občutja, zaznave, predstave). Udeleženec prebere neznane besede.	frontalna oblika, razgovor
	č) Interpretacija Povem, da bomo zgodbo še enkrat prebrali in jo vsebinsko razčlenili. Udeležencem pomagam razviti in obnoviti fabulo. Opišejo osebe in njihove značaje. Obudijo spominske podobe, ki jih otroci ob pogovoru čutijo in izrazijo otrokovo hrepenenje iz revščine in pomanjkanja.	Udeleženci glasno preberejo zgodbo. Razčlenjujejo literarno besedilo, dopolnjujejo prvotno doživetje s poglobljenim razumevanjem. Povzemajo tematske in sporočilne sestavine. Udeleženci prepoznajo idejo, znajo določiti jezik in slog črtice.	

	Izpostavijo praznika, ob katerih si zaželi različnih dobrin. Razmišljajo o koncu črtice, in sicer o odnosu matere do njih.	Udeleženci ob branju besedil spoznajo temeljne literarnoteoretične pojme	frontalna oblika, vprašanja, individualno delo
	Ponovim značilnosti črtice, ki si jih udeleženci zapišejo v zvezke.	Iz črtice so sposobni poiskati povedi, v katerih se kaže avtorjevo subjektivno izražanje.	
		Udeleženci si v zvezke zapišejo značilnosti črtice.	
	d) Nove naloge Udeleženci si zapišejo nekaj vprašanj o črtici Na peči, na katera bodo v zvezke napisali odgovore. Dam jim navodila za delo, jih spremljam in jim pomagam pri odgovarjanju.	Udeleženci poslušajo navodila za delo. Udeleženci individualno v zvezke napišejo odgovore na vprašanja o črtici.	razgovor, frontalna oblika
	Skupaj pregledamo rešitve. Dopolnim nejasnosti.	Udeleženec prebere rešitve.	
	Spremljam njihovo delo, jim nudim pomoč in razložim, če je še kaj potrebno.		
3. Urjenje, vadba ponavljanje, utrjevanje	Ob branju črtice ste lahko opazili, da ima knjiga zelo kratko zgodbo, zato želim slišati obnovo.	Eden od udeležencev pove kratko vsebino dela.	frontalna oblika, pogovor, Na peči
	Pregledamo učna vprašanja, ki so jih udeleženci rešili. Ob vsakem vprašanju sledi pogovor.	Eden od udeležencev bere vprašanje, drugi bere rešitev. Udeleženci si izmenjajo različna mnenja ob nekaterih vprašanjih.	frontalna oblika, vprašanja, razgovor

Ivan Cankar, Na peči

Črtica je vzeta iz zbirke z naslovom Podobe iz sanj.

Na peči (berilo, str. 166)

Cankarjeva zgodba govori o hrepenjenju otrok.

Odgovorite na vprašanja.

1. Kakšne so spominske podobe, ki jih otroci obujajo v pogovoru?
2. Po čem hrepenijo iz revščine in pomanjkanja?
3. Kako avtor opiše otroke?
4. Kakšni se vam zdijo opisi oseb in značajev?
5. Kako si razlagate hrepenenje otrok po praznikih? Kaj želijo?
6. Pripovedovalec na koncu pove, da so otroci ob materini vrnitvi umolkneli in se spogledali. Zakaj so to storili? Kaj tako izvemo o njihovem odnosu do matere?
7. Besedilo umestite v literarno obdobje, literarno zvrst in vrsto.

ZAPIS

Črtica je pripovedna vrsta, ki je zelo kratka. V njej nastopa malo književnih oseb, malo je dogajanja in gre večinoma za avtorjeve subjektivne (čustveno obarvane) vtise, obrise dogodkov. Večina Cankarjevih črtic je avtobiografsko obarvanih.

Jezikovna učna ura

Artikulacijska stopnja	Aktivnosti učitelja	Aktivnosti udeležencev	Učne metode in oblike učne vsebine učila
1. Motivacija in uvajanje	Udeležencem pokažem svinčnik in prazno škatlo. Svinčnik postavljam v različne položaje, in sicer v škatlo, za škatlo, ob škatlo, pod škatlo, na škatlo. Besede, ki so jih udeleženci našli, kje je škatla, napišem na tablo.	Udeleženci opazujejo položaj svinčnika glede na škatlo in odgovarjajo na vprašanja.	razgovor, pogovor
Napoved učnih ciljev	Povem, da bomo v današnji uri spoznali nepregibno besedno vrsto, in sicer predlog.	Učenci pripravijo zvezke in učno gradivo ter pripravijo delovni list z vajami.	razlaga, delovni list
2. Usvajanje nove učne snovi	Ponovitev bistvenih značilnosti nepregibnih besednih vrst. Udeležencem napišem položaj svinčnika v povedih, predloge obkrožim in zapišem še definicijo te nepregibne besedne vrste. Na tablo zapišem še druge najpogostejše primere predlogov. Posebej izpostavim rabo predloga z/s in k/h. Dam navodila za reševanje nalog o predlogu. Naloge pregledamo in se pogovorimo.	Eden od udeležencev povzame značilnosti nepregibnih besednih vrst in našteje še preostale, ki so jih že spoznali, in sicer medmet, členek in veznik. Učenci si v zvezke zapišejo primere o predlogu in razumejo, kakšna nepregibna besedna vrsta je predlog. V zvezke si zapišejo še druge najpogostejše predloge. Zapišejo si rabo predlogov z,s,k in h. Udeleženci v dvojicah rešijo vse naloge.	frontalna oblika, nepregibne besedne vrste razlaga, predlog posebnosti predlogov z/s, k/h, individualno delo, zapis delo v dvojicah, delovni list
3. Urjenje, vadba ponavljanje, utrjevanje	Pregledamo delovni list, ki so ga udeleženci rešili. Ob vsakem odgovoru sledi pojasnjevanje napak. Vprašam, kaj je predlog in kdaj ga rabimo.	Udeleženci preberejo rešitve o predlogu in si napake popravijo. Nejasnosti vprašajo in odgovorijo na vprašanja.	frontalna oblika, pogovor, predlog delovni list, razgovor

Predlog

Delovni list

1. Narišite položaj pike v razmerju do pravokotnika.

- pika **v** pravokotniku,

- pika **pod** pravokotnikom,

- pika **ob** pravokotniku,

- pika **nad** pravokotnikom.

2. Vstavite ustrezne predloge.

..... sestro grem v trgovino. Na izlet gremo avtobusom. Prijazno stopi gospoda in ga pozdravi. stolom leži pes. opravljeni nalogi boš gledal televizijo. testom se boš moral še veliko učiti. Pogledj gnezdu, če kaj manjka. Obrnila sem se gospe.

3. Vstavite ustrezen predlog z/s ali k/h.

Šel sem mami na kosilo. Po pomoč sem šel gozdarju. muho si nisem prijatelj.

..... sadju sem priložil še pecivo. Poletel sem balonom. sestro grem v trgovino.

..... opravljeno nalogo sem zadovoljen, saj mi je uspelo.

4. V naslednjih povedih obkrožite predloge.

Hiša stoji na griču ob manjši cesti. Okrog nje se razprostirajo veliki travniki, na katerih se igrajo otroci. Vsak otrok je s svojimi idejami šel do učitelja in povedal predloge, ki se jih je spomnil v zvezi z zahtevano nalogo.

POVZETEK

Program osnovne šole za odrasle postaja v današnjem času precej priljubljena oblika izobraževanja za tiste, ki v preteklosti iz kakršnihkoli razlogov niso uspešno dokončali tedanje 8- ali današnje 9-letne osnovne šole. Program je javno veljaven in poteka po predmetniku osnovne šole za odrasle.

Za lažjo ponazoritev poučevanja sem v okviru Ljudske univerze Murska Sobota predstavila program osnovne šole za odrasle in pouk slovenščine v omenjeni organizaciji. Ugotovila sem, da je lahko poučevanje v takšni obliki, kjer se srečajo različni udeleženci, tako po spolu, starosti kot po socialni pripadnosti, zelo pestro in prilagodljivo, saj se mora učitelj zelo potruditi pri motivaciji in doseganju učnih ciljev. Prav tako so pomembne metode in oblike dela, s katerimi mora učitelj dobiti povratno informacijo s preverjanjem in ocenjevanjem znanja.

Delo sem dokazala z dodanimi učnimi pripravami; ponazorila sem potek obravnave knjižnega besedila Ivana Cankarja, in sicer Na peči, ter jezikovno uro s predlogom. Obe izvedeni obravnavi sem primerjala in ugotovila, da udeleženci bolj dojemajo književno besedilo, saj jim je bližje kot pa teoretično jezikovno snov.

Viri in literatura

- Honzak, Mojca, 2005: Skrivno življenje besed: berilo za deveti razred osnovne šole. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- www.lums.si

Lea Lehner, Zavod RS za šolstvo

SLOVENIJA, SPOZNAJ JO S SLOVENŠČINO

✎ V prispevku je predstavljena medpredmetna povezava slovenščine z geografijo s pomočjo fleksibilnega predmetnika. Izvedli smo medpredmetno povezavo na temo Republika Slovenija in oba učitelja, ki sva izvajala učno enoto, sva pristopila k problemu celostno. Pri geografiji so obravnavali novo učno snov, pri slovenščini smo učno snov ponavljali. Predstavila bom načrtovanje učne ure, učni pripomoček in izvleček evalvacije.

Medpredmetne povezave so nujne

Cilji sodobne šole narekujejo, da kompetenc ni mogoče uresničevati samo pri določenem predmetu ali sklopu predmetov, saj jih izgrajuje posameznik v procesu učenja. Je pa mogoče znotraj posameznih sklopov pripraviti strategije poučevanja in dejavnosti, ki v večji ali manjši meri podpirajo razvoj posamezne kompetence. Vsako predmetno področje ni enako primerno za razvoj katerekoli kompetence, temveč lahko k njenemu razvoju prispeva večji ali manjši delež. (Martinšek in drugi 2008).

Tradicionalni učni načrti so bili usmerjeni predvsem k poučevanju vsebin enega predmeta. Kakovosten pouk pa ne zahteva le dobre izbire najprimernejše učne snovi. Pokazati mora tudi povezavo med različnimi poglavji in znanji ter navajati na iskanje bistvenega. Prav tako je pomembno uporabiti pridobljeno znanje v različnih okoliščinah, zato morajo posamezni učni predmeti iskati smisel v povezanosti z drugimi, v dopolnjevanju in prepletanju ciljev ter vsebin, ki pomagajo razumeti nek pojav ali problem z različnih vidikov.

Učitelji moramo dobro poznati cilje različnih predmetov in predmetnih področij ter poiskati optimalne organizacijske oblike, saj imajo vse možnosti za uresničevanje teh ciljev.

Medpredmetno povezovanje in kroskurikularni pristop sta pomembna elementa sodobnih pogledov na vzgojno-izobraževalni proces. V skladu s humanistično-konstruktivističnimi pogledi spodbujata samostojno in aktivno pridobivanje učnih izkušenj. Potekata v celoviti dejavnosti učenca, vključujoč njegove spoznavne, čustvene in telesne funkcije. Takšno učenje je za učenca posebno pomembno in vodi v uvidevanje globljih odnosov med pojavi¹.

Fleksibilni predmetnik, ki smo ga izvajali na šoli², nama je z učiteljem geografije omogočal, da sva strnila pedagoške ure.

Učna enota z naslovom Slovenija, spoznaj jo s slovenščino je bila temelj, da sva lahko izvedla medpredmetno povezavo. Strnila sva tri pedagoške ure in oba učitelja sva bila prisotna ves čas trajanja pedagoškega procesa. Učitelj je imel strnjeni uri geografije v prvem polletju v 7. razredu, strnjeno uro slovenščine smo imeli v drugem polletju.

¹ B. Sicherl Kafol, (2007): Procesni in vsebinski vidiki medpredmetnega povezovanja. V: KREK, Janez (ur.), HODNIK ČADEŽ, Tatjana (ur.), VOGRINC, Janez (ur.), SICHERL KAFOL, Barbara (ur.), DEVJAK, Tatjana (ur.), ŠTEMBERGER, Vesna (ur.). *Učitelj v vlogi raziskovalca: akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli*. (Projekt partnerstvo fakultet in šol, model 4). Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2007, str. 112–130.

² Dvojezična osnovna šola Prosenjakovci, na kateri sem poučevala slovenščino.

Pri načrtovanju ure sva izhajala iz naslednjega:

1. prepoznati bistvene cilje;
2. narediti evidenco dela, dejavnosti;
3. načrtovati učni proces, da bo vsak učenec dosegel svoj cilj.

Seveda sva upoštevala tudi: temo, učne strategije, koherentnost.

V pomoč nama je bila tabela, s katero sva načrtovala dejavnosti. Vsak je za svoj predmet vpisal standard, učenčevo predznanje (VEM), dejavnosti (VEM/DELAM) in zastavljene cilje (ŽELIM).

Z učiteljem geografije sva izvedla načrt, po katerem sva udeležila medpredmetno povezavo, pri kateri so pri geografiji obravnavali novo učno snov, pri slovenščini pa smo snov ponavljali. Najprej sva primerjala učna načrta, cilje, dopolnila tabelo o načrtovanju dejavnosti, potem pa uskladila učne dejavnosti, ki naj bi potekale pri izvedbi učne enote z medpredmetnim povezovanjem. Težila sva k temu, da bi v učencih vzbudila pripravljenost na vseživljenjsko izobraževanje (z navajanjem na samostojno učenje, z razvijanjem sposobnosti za sodelovanje z drugimi, z oblikovanjem delovnih navad ...). Prav tako je bil najin cilj, da povečava s tako obliko dela tudi kakovost in trajnost pridobljenega znanja (s povezovanjem vedenja, z razvijanjem različnih strategij mišljenja...).

Cilji pri slovenščini so bili:

- uporaba znanja iz geografije in drugih virov,
- pomnjenje bistvenih podatkov,
- dopolnjevanje svojih rešitev,
- povzemanje osnovnih značilnosti opisa države,
- obnavljanje posnetega besedila (pretvarjanje preglednice v besedilo),
- ustno opisovanje poljubno izbrane države,
- utrjevanje pravopisa³.

Za učence sva pripravila učne liste. Pri evalvaciji dela sva se oba strinjala, da učnih listov ne bi več pripravljala, saj z njimi nisva dosegla najinega širšega cilja, da bi učence navadila na samostojno učenje in učenje učenja.

Težila sva k temu, da sva bila ves čas usmerjena v vsakega učenca, da sva v slehernem učencu spodbujala aktivno vlogo pri oblikovanju izvedbe, da sva v njih vzbudila problemsko mišljenje in upoštevala in spodbujala multiperspektivni pristop k reševanju problemov.

V nadaljevanju je v prilogi predstavljeno izhodiščno besedilo, iz katerega je izhajalo skupno delo. Z učiteljem geografije sva poskrbela za aktivnost vseh učencev (od učencev s posebnimi potrebami do nadarjenih učencev).

Spodaj predstavljene naloge so bile na učnem listu. ki so ga pri ponavljanju in obravnavi imeli pred seboj učenci – poleg učnih gradiv obeh predmetov. Naloge na učnih listih so različnih taksonomskih stopenj. Po količini in glede na učno enoto so prilagojene predznanju učencev. Tako so lahko cilji uresničeni hitreje in kakovostno.

³ Drusany, N., Cajhen, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter, M., 2007: Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.

Slovenija, spoznaj jo s slovenščino

POUK z medpredmetnim povezovanjem

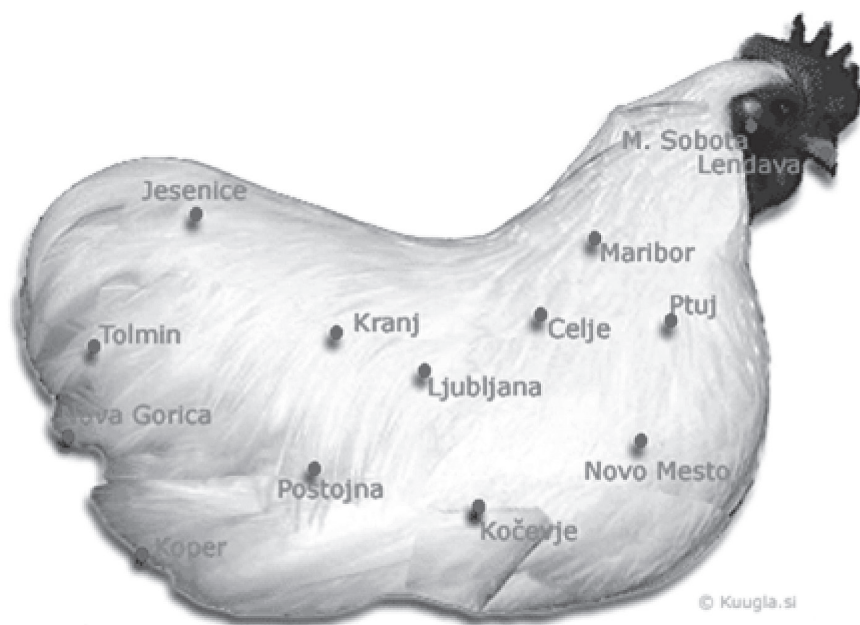
DOŠ Prosenjakovci

KÁI Pártosfalva

RAZRED - OSZTÁLY: 7.

➤ Slika 1: Vir: <http://focusnewsinfo.wordpress.com>
(pridobljeno s spleta 19. 12. 2008).

Slovenija

Slovenija je država v Srednji Evropi. Njeno uradno ime je Republika Slovenija. Glavno mesto je Ljubljana.

Slovenija je velika 20 265 km² in ima 2 milijona prebivalcev. Leži na prehodu med Alpami, jugozahodno Evropo in Sredozemljem na povprečni nadmorski višini 600 m. Meji na Avstrijo, Hrvaško, Italijo in Madžarsko. Najdaljšo mejo ima s Hrvaško (670 km), najkrajšo pa z Madžarsko (102 km). Ima tudi morsko obalo, ki je dolga samo 46,6 km.

Slovenija je zelo gorata dežela. Najvišji vrh je Triglav, ki meri 2864 m, najvišji gorski prelaz pa je Vršič s 1611 m. Oba sta v Julijskih Alpah. Svet pozna ta del Slovenije po Planici in znanih smučarskih skokih. V tem gorskem delu je tudi zavarovano območje Triglavski narodni park. Tu izvirajo najdaljša slovenska reka Sava, Soča in druge alpske reke, ki zbirajo vodo iz slapov, kot so Boka, Savica idr. Po najlepših brzicah in čistosti pa je znana reka Krka. Slovenija ima tudi jezera. Največje presihajoče jezero je Cerkniško jezero na Notranjskem, na Gorenjskem pa sta naravni jezera Bohinjsko jezero, ki

je najgloblje in največje, in Blejsko jezero na Bledu, ki velja za eno najlepših alpskih letovišč.

V Sloveniji je veliko podzemnih jam in brezen. Danes jih je registriranih skoraj 7000. Najdaljša je Postojnska jama; Škocjanske jame so vpisane v seznam svetovne naravne dediščine pri UNESCO.

Slovenija je dežela gradov in cerkva, ki so bogato poslikane s freskami. Ima galerije, muzeje, univerzitetni knjižnici in druge kulturne spomenike.

Slovenija je dežela različnih pokrajin, ima pa tudi tako različna podnebja, kot jih lahko najdemo le redko po svetu. Alpe, ki s svojimi grebeni segajo v Slovenijo na severnem in severovzhodnem delu, na vzhodu preidejo v vinorodno gričevje na obrobju Panonske nižine. Majhen košček slovenskega ozemlja pa po robu Dinarskega gorovja na jugu sega do Jadranskega morja. Podnebje je zato alpsko, panonsko in sredozemsko. Zaradi tako različne in lepe pokrajine je zelo razvit turizem.

Slovenija je razdeljena na osem pokrajinskih enot. To so: Gorenjska, Štajerska, Koroška, Prekmurje, Primorska, Notranjska, Dolenjska in Bela krajina. Uradni jezik v državi je slovenščina. V pokrajinah se je ohranilo okoli petdeset narečij, ki so tako različna, da bi prebivalci med seboj težko sporazumevali.

Domača obrt, ki je nekoč oskrbovala človeka z izdelki za gospodinjstvo, osebno rabo in gospodarstvo, je danes zelo pomembna sestavina slovenske kulturne dediščine. Med najbolj znanimi so ribniška suha roba, dražgoški kruhek in idrijske čipke.

Slovenija ima tudi zelo dobro razvito gospodarstvo, zlasti elektrogospodarsko, lesno in kovinskopredelovalno industrijo, živilskopredelovalno industrijo, proizvodnjo električnih strojev in aparatov, gradbenega materiala, predelovanje usnja idr.

Slovenija se ponaša z velikimi možmi, kot so: Primož Trubar, utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika, skladatelj Jakob Gallus, Janez Vajkard Valvasor, prvi slovenski zgodovinopisec in geograf, matematik Jurij Vega, pesnik France Prešeren, slikar Rihard Jakopič, arhitekt Jože Plečnik in še mnogi drugi.

Slovenija je samostojna država od 25. junija 1991. Za svojo himno so si Slovenci izbrali pesem Zdravljica, ki jo je napisal France Prešeren.

Država ima svojo zastavo, na kateri je grb. Zastava je bela, modra in rdeča, v grbu pa je Triglav, morje in tri zvezdice.

Za svoje plačilno sredstvo so si Slovenci izbrali slovenski tolar. Tega je leta 2007 zamenjal evro.

Prerejeno besedilo⁴, november

Naloga 1 je bila namenjena temu, da so učenci pokazali, ali znajo najti bistvene podatke v neznanem neumetnostnem besedilu in utemeljiti, zakaj je besedilo opis.

⁴ Drusany, N., Cajhen, N., Kapko, D., Križaj Ortar, M., Bešter, M., 2007: Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.

1. Iz besedila izpišite ustrezne podatke o Sloveniji.

OPIS DRŽAVE:

- ✓ LEGA
- ✓ MEJNE DRŽAVE
- ✓ VELIKOST
- ✓ GLAVNO MESTO
- ✓ ZASTAVA
- ✓ GRB
- ✓ HIMNA
- ✓ PLAČILNO SREDSTVO
- ✓ DRŽAVNI JEZIK (PIŠEMO Z MALO ZAČETNICO!)
- ✓ POKRAJINE
- ✓ NAJVIŠJA GORA
- ✓ VEČJE REKE
- ✓ VEČJA JEZERA
- ✓ KULTURNI SPOMENIKI
- ✓ DOMAČA OBRT
- ✓ POMEMBNE OSEBNOSTI

Utemelji, zakaj je besedilo opis.

V nadaljevanju je naloga 2 zahtevala od učencev, da so prepoznali števnik, jih razporedili med glavne in vrstilne ter glavne zapisali s črkami.

2. Iz drugega odstavka s črkami prepisi glavne števnik.

Tretja naloga je zahtevala znanje stopnje pridevnika (gre za ponovitev snovi nižjega razreda).

3. Iz tretjega odstavka prepisi pridevnike v presežniku.

Četrta naloga je zahtevala, da so učenci prepoznali okoliščine nastajanja besedila.

4. Dopolni.

Besedilo je bilo objavljeno v mesecu _____.

Prepoznavanje samostalnikov, spola in sklanjatev pa je zahtevala naloga 5.

5. Iz drugega odstavka izpiši samostalnike, razvrsti jih v preglednico in jim pripiši sklanjatev.

Moški spol

Ženski spol

Srednji spol

Izkazalo se je, da je bil učni list v pomoč (le) učno slabšim učencem, ki sva jim pri delu pomagala na primer z izpisanimi samostalniki, kot kaže primer.

6. Iz drugega odstavka izpisane samostalnike razvrsti v preglednico in jim pripiši sklanjatev.

Slovenija, milijona, prebivalcev, prehodu, Alpami, Evropo, Sredozemljem, višini, Meji, Avstrijo, Hrvaško, Italijo, Madžarsko, mejo, Madžarsko, obalo

Moški spol

Ženski spol

Srednji spol

S tako obliko pouka sva oba učitelja vsebine iz učnih načrtov obravnavala celostno in problem osvetlila z različnih vidikov. Izvajala sva torej različne, posredno povezane dejavnosti.

Sklep

Fleksibilni predmetnik omogoča združevanje, spreminjanje pouka izvajanje medpredmetnih povezav. Omogoča večjo avtonomijo učitelja pri načrtovanju, pripravi in izvajanju pedagoškega dela. Z izvedbo aktivnih oblik dela omogoča večjo aktivnost in motiviranost učencev pri pouku. Seveda ne gre spregledati vseživljenjskega učenja, za katero se mora v učencu vzbuditi želja po samoiniciativnosti. Le tako je lahko učenec aktiven in motiviran za dodatno, drugačno delo.

Uspešno medpredmetno povezovanje (doseganje zastavljenih ciljev) zahteva vsaj naslednje:

1. Učitelj mora natančno vedeti, **katere cilje posameznih predmetov ali predmetnih področij želi doseči** z medpredmetno povezavo.
2. Zato mora **poznati cilje in vsebine različnih predmetov**, ki so v predmetniku določenega razreda (njihove korelacije).
3. Potrebno je **skupno sodelovanje učiteljev različnih predmetov**.

4. Izbira vsebin, način posredovanja znanja ter organizacija izpeljave morajo biti **prilagojeni razvojni stopnji in predhodnemu znanju otrok**.
5. Vsaka medpredmetna povezava naj bo **skrbno načrtovana** ter dobro vsebinsko in organizacijsko izpeljana; čim bolj naj vključuje tudi samostojno delo učencev.
6. Na koncu učitelj (učitelji) vedno **analizirajo** uresničevanje postavljenih ciljev
5. **Učenci** naj bodo **dejavno vključeni** v vse faze učnega procesa (izbira teme, priprava medpredmetnih povezav, izpeljava, analiza).⁵

↘ POVZETEK

Prispevek predstavlja medpredmetno povezovanje v 7. razredu. Medpredmetne povezave so nujna oblika poučevanja v vsaki šoli, ki želi biti šola za življenje. Taka učencem ponuja, da ti vidijo določeno temo z več zornih kotov.

↘ Viri in literatura

- Drusany, Nevenka, Cajhen, Nana, Kapko, Dragica, Križaj Ortar, Martina, Bešter, Marja, 2007: Slovenščina za vsakdan in vsak dan 7. Samostojni delovni zvezek za slovenski jezik v sedmem razredu osnovne šole. Ljubljana: Rokus.
- Drake, Susan, 1993: Planing integrated Curriculum, the call to Adventure. Alexandria, Virginia: ASCD.
- Drake, Susan, Burns, Rebecca, 2004: Meeting standards Through Integrated Curriculum. Alexandria, Virginia: ASCD.
- Nolimal, Fani, 2008: Fleksibilni predmetnik – pot do večje avtonomije, strokovne odgovornosti in kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Giles, Corrie, 1994: Da bi razumeli načrte in načrtovanje. Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela . XXV, št. 2. 3–7.
- Jacobs, Hayes, 1989: Interdisciplinary Curriculum: Design and implementation. Alexandria, Virginia: ASCD.
- Kovač, Marjeta, Starc, Gregor, Jurak, Gregor, 2003: Medpredmetno in medpodročno povezovanje pri športni vzgoji. Šport, 51 (2), 11–15.
- Martinšek, Maja, Golob, Nika, Repnik, Robert, Šorgo, Andrej, 2008: Izhodišča za operacionalizacijo naravoslovnih kompetenc. Maribor: Fakulteta za naravoslovje in matematiko. Str. 1–5.
- Predmetna kurikularna komisija za slovenščino, 2005: Učni načrt Slovenščina. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

⁵ Kovač, Marjeta, Starc, Gregor, Jurak, Gregor, 2003: Medpredmetno in medpodročno povezovanje pri športni vzgoji. Šport, 51 (2), 11–15.

- Sicherl Kafol, Barbara, 2007: Procesni in vsebinski vidiki medpredmetnega povezovanja. V: Krek, Janez (ur.), Hodnik Čadež, Tatjana (ur.), Vogrinc, Janez (ur.), Sicherl Kafol, Barbara (ur.), Devjak, Tatjana (ur.), Štemberger, Vesna (ur.): Učitelj v vlogi raziskovalca: akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli. (Projekt partnerstvo fakultet in šol, model 4). Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Str. 112–130.

Marija Jerše, Biotehniški center Naklo

SODELOVALNO UČENJE

▾ Vsak učitelj si prizadeva, da dijake pri svojem vzgojno-izobraževalnem delu čim bolj motivira. Prispevek govori o tem, da imajo različni izobraževalni programi različne možnosti povezovanja med splošnimi in strokovnimi predmeti. Dijaki tretjega letnika srednje strokovne šole v izobraževalnem programu hortikulturni tehnik so imeli nalogo, da se pred obravnavo Cankarjevega dela *Kostanj* posebne sorte razdelijo v skupine in poiščejo podatke, ki se hkrati navezujejo tudi na njihovo strokovno področje – dendrologijo.

Potek učne ure

Za motivacijo, kot uvod v obravnavo Cankarjevega dela *Kostanj* posebne sorte, smo potrebovali dve šolski uri. Dijaki so se razdelili v skupine. Vsi so dobili delovne liste. Želela sem, da bi dijaki poleg iskanja po spletu vzporedno brskali tudi po literaturi. Rezervirala sem računalniško učilnico, ki je dijakom najljubša izmed vseh učilnic na šoli.

Kot obliko dela sem izbrala sodelovalno učenje. Vsak član v skupini je imel svojo nalogo (npr. iskanje slikovnega gradiva na svetovnem spletu in v strokovnih knjigah ...), tako da so bili vsi aktivni in so sodelovali. Uspeh skupine je bil odvisen od dela vseh članov v skupini. Dijaki so morali izdelati izkaznico pravega kostanja (njegovo latinsko ime, umestitev v kraljestvo, deblo, razred ...). Poiskali so njegovo domovino in pripravili opis kostanja (velikost, starost, oblika listov, skorja, plod), poiskali so bolezni, ki pestijo to drevesno vrsto, ter poiskali podatke, katero rastišče tej drevesni vrsti najbolj ustreza, ter zdravilne lastnosti jesenskih plodov. Predstaviti so morali postopek sajenja drevesa, ki je v marsičem drugačen od sajenja sadnega drevja, kar so spoznali pri praktičnem pouku. Iskali so tudi jedi, ki vsebujejo kostanj. Vsaka skupina je morala poiskati pet receptov za jedi iz kostanja, omejitev je bila, da ne smejo biti vse jedi sladice ali juhe. Vse prispevke so morali tudi opremiti s primernim slikovnim gradivom.

Napisati so morali tudi nekaj haikujev ali zgodbo *Šel/šla sem v žerjavico po kostanj*. Pomen frazema v naslovu so poiskali v slovarskem sestavku gesla kostanj, ki je bil na delovnem listu (gl. prilogo).

Sklepni del ure (10 minut) je bil namenjen izmenjavi informacij med vsemi štirimi skupinami. Delo so nadaljevali doma; morali so oblikovati plakat ali pripraviti predstavitev v Power Pointu. Ker so se začele jesenske počitnice, so imeli dovolj časa, da so predstavitev ustrezno pripravili.

In izkušnje? Navdušeni so bili predvsem tisti, ki so podatke iskali po spletu, preveč pa se niso pritoževali niti tisti, ki so podatke iskali po literaturi.

Na dogovorjeni dan nobena izmed skupin ni imela opravičila, da jim česa ni uspelo izdelati, niti da svojega dela ne želijo predstaviti.

Vodje skupin so poročali o delitvi dela in o opravljenem delu. Sošolci so poslušali poročanje svoje skupine in prisluhnili drugim. Skupina, ki je poročala, je tudi odgovarjala na vprašanja učencev in učitelja. Dijaki so predstavili tudi haikuje in kratke zgodbe, ki so jih napisali. Vsaka skupina je morala navesti tudi vire, ki so jih uporabljali pri svojem delu.

Sklep

Izkazalo se je, da so bili dijaki navdušeni nad tako obliko dela. Tako so med poročanjem odkrili nekaj napak, npr. dijakinja je območje, s katerega izhaja kostanj, prikazala na napačnem zemljevidu, dijaki druge skupine so napačno pretvorili podatke, ki so jih našli na spletni strani, v tretji skupini so ob nekem receptu pokazali napačno sliko jedi. Izkazalo se je, da so dijaki dobro poslušali in opazovali, saj so napake prepoznali in tistega, ki je poročal, nanje tudi opozorili.

POVZETEK

V svojem prispevku sem želela predstaviti primer sodelovalnega učenja v srednjih strokovnih šolah. Možno je zasnovati skupni cilj, s tem pa približati dijakom določeno temo z več zornih kotov. Tako pridobljeno znanje je celovitejše in uporabno. Prav slednje je v izobraževalnih programih, kot je srednje strokovno izobraževanje, še posebej pomembno. Splošne vsebine so načrtovane v povezavi s stroko in tako tudi izvedene. Tako je dijakom omogočeno usposabljanje za poklic, sodelovanje v družbi in pridobitev izhodišč za nadaljnje izobraževanje. Dijak ima možnost vodenega, a vendar samostojnega dela. Utrjuje si samozavest, motiviran je z uspešno opravljenim delom, povezuje že znano z novo pridobljenim, razvija odgovoren in ustvarjalen odnos do dela.

Tudi sama sem bila z delom zadovoljna. Cilji, ki sem si jih zastavila, so bili uresničeni.

PRILOGA: Delovni list

Jesen je najlepša ob sladkem moštu in dišečem pečenem kostanju

Delo si razdelite, na spletu ali v literaturi poiščite ustrezne podatke in izdelajte plakate ali pripravite PP-predstavitev. O rezultatih vašega dela bo naslednjič poročal vodja skupine.

1. IZDELAJTE OSEBNO IZKAZNICO PRAVEGA KOSTANJA

- ✓ latinsko ime pravega kostanja (KRALJESTVO, DEBLO, RAZRED, RED, DRUŽINA, ROD)
- ✓ domovina kostanja
- ✓ opis, listi, skorja, plod
- ✓ rastišče, cvetenje, bolezni
- ✓ količina plodov, razmnoževanje in sorte
- ✓ sajenje, uporaba

2. DODAJTE SLIKE: drevesa, listov cveta in plodov.

3. Predstavite pet ZANIMIVOSTI, ki bi zanimale širše občinstvo.

4. Napišite 3 kratke pesmi oziroma HAIKUJE (3 verzi – 5, 7 in 5 zlogov).

5. Poiščite pet najzanimivejših receptov različnih JEDI IZ KOSTANJA.

6. Če želite, lahko napišete ZGODBO ŠEL/ŠLA SEM V ŽERJAVICO PO KOSTANJ (pomagajte si s člankom iz SSKJ).

kôstanj -ánja m (ó á) *drevo s suličastimi listi in drobnimi rumenkasto belimi cveti v socvetjih ali njegovi užitni sadovi: kostanj* že cvete; nabirati **kostanj**; jesti kuhan, pečen **kostanj** / pravi **kostanj** · ekspr. za druge hoditi po **kostanj** v žerjavico *opravljati nevarna dela, od katerih imajo drugi koristi* ♦ bot. divji **kostanj** *okrasno drevo z belimi, rumeno ali rdeče lisastimi cveti v piramidastih socvetjih, Aesculus hippocastanum* ♪

7. Ne pozabite na vire in njihovo pravilno citiranje.

Veliko ustvarjalnega navdiha vam želim.

Reading literacy with fiction and non-fiction school-book texts in primary school and in gymnasium

As reading literacy provides the foundations for the acquisition of new knowledge, developing reading literacy has increasingly been looked upon as important. Considering that Slovenian primary and secondary school students have not been very successful in international studies of reading literacy (PISA, PIRLS) the question is in place what factors in the process promote developing reading literacy. The results of research in the present assignment have shown that judging from the responses of the surveyed ninth grade primary and third grade secondary students to the questions about their attitudes to the textbook itself and about its use, it seems the textbook has not been exploited sufficiently as a resource for developing reading literacy. Textbooks can be an efficient medium of improving reading literacy, provided they are treated and used appropriately; i.e. they follow modern curricula that encourage the development of reading literacy, from the aspect of sort and content they include a broad variety of fiction and non-fiction texts, they are used properly by the teacher, and they are taken into hand frequently enough by the primary or secondary student. Through the lens of four variables (the kind of school-book text, gender, education level, and the level of reading understanding assignment) the results of the research in two target groups have shown better reading capabilities of girls in relation to boys and gymnasium-students when compared to primary school students. Both primary and secondary school students have been more successful with tasks involving school-book non-fiction texts than with those involving fiction. On average primary school students have been best in solving lower level reading understanding tasks and less successful with those requiring higher levels of reading understanding. With gymnasium students, however, success has depended on the kind of text: with fiction they solved lower-level tasks more efficiently while with non-fiction results were better on higher levels of reading understanding.

Marija Žveglič, PhD

Putting information and communication technology in place as an integral part of teaching Slovenian

In the article the principles of using ICT as an integral, i.e. constituent part of teaching Slovenian in primary school, are presented. They have been designed on the bases of findings in pedagogics, psychology of learning, literary and linguistic sciences, didactics of language and literature, didactics of computer and information sciences while considering also the strategic and operational documents on national and supranational levels.

Marijana Klemenčič Glavica, Mojca Osvald

On the usefulness of ICT tools with Slovenian

In the 21st century it is difficult to imagine teaching without using digital technologies, which make learning much more variegated and more interesting for students. We must realize our students have used different digital technologies since early childhood and it is no longer enough during lessons we only explain them certain facts – it is good to bring the new knowledge closer to them using visual, auditive and other media.

In the present article the authors present a few possibilities, how to make the content of the teaching more variegated – without losing quality of the theme itself as all aspects (professional, linguistic, literary didactic, that of pedagogic communication) of modern teaching, are still taken account of. Shown and enumerated are possible resources, programmes and “clouds” that can serve as a means for attaining the goals: the i-WhiteBoard, the Internet Classroom (IC), Wiki, forum, quiz, the mailbox in the IC, the dictionary in the IC, the digital dictionary of Slovenian, e-materials, Glogster, Prezi, various websites ... Certainly, the tools and ready made materials alone cannot replace the teacher in the classroom: indeed with the use of digital technologies in the classroom the teacher’s resourcefulness, skills and didactic proficiency find their full expression.

Mojca Osvald

The potential offered to the teaching of Slovenian in an Internet Classroom (Moodle)

In the article about the usefulness of the Internet Classroom from the teacher’s point of view the author considers the potential this environment offers on the one hand purely as a storing place for different files (Word, PPT ...) to be made accessible for students or for establishing links to useful websites (e.g. gradiva.txt), while on the other hand its potential for active work in the Internet Classroom – both for cross-curricular links (Wiki, Forum, Nalaganje datoteke) as well as for other work in the classroom (Možnosti, Kviz, Slovar) is presented. She also briefly touches upon the strengths and weaknesses she comes across while transferring her work into the Internet environment.

Monika Kovačič, MA

An Internet magazine

Teaching in and for the knowledge society poses new challenges for the teachers. They must be open to change, innovative in their work and motivated for acquisition of new competences. By introducing active teaching and learning processes it is easier to approach "today's students". In the article the use of blog with the optional school subject of school journalism is presented. The students have been confronted with the blog as a modern learning environment for the first time, but they have accepted it as a way of active cooperation in creating a school magazine. With the analysis of the case the author has tried to find out, in what ways the use of the modern learning environment has affected the students' activities, and their knowledge as a result. She has found that along with strong motivation for work the students have acquired all the knowledge foreseen by the curriculum while improving their written production, their spelling, and developed the skills required for the use of modern technology, the work with the blog and the communication in the Internet environment. They have also become aware of the responsibility for publishing articles and statements on the net.

Bojana Modrijančič Reščič

Speaking presentations by students in secondary professional school

In her contribution the author discusses speaking presentations in the form of reports on non-classical literature in classes of Slovenian that encourage the students to read books. As in professional school it is less usual to reach for a book, the teacher needs to be the one who encourages and leads the student from initial reading to the final product – a presentation of the work in PowerPoint or Word. Of course the teacher does not try to exert influence on the work, yet he/she does evaluate all the work done. In the process the student realizes reading is not unnecessary, that it supports him/her in building the knowledge in the subject of Slovenian and to bring it into connection with other subjects and it also leads to upgrading – membership in the reading club.

Zdenka Holsedl

Teaching Slovenian in primary school for adults

Primary school courses have become a quite popular education path for those who in the past for any reason were not able to successfully finish the former eight year or the present nine year course. The course ends up with a national certificate and is carried out according to the certified syllabus for adults. To exemplify the teaching in this course more easily, the author has prepared a presentation of the course in the Public University of Murska Sobota and of the teaching of Slovenian in this organisation. She has found the teaching in such form, where students differing in gender and age as well as in their social statuses participate, must be extremely variegated and flexible; to reach the set teaching goals the teacher has to employ efficient ways of motivating the learners. Also important are the teaching

methods and techniques with which to provide feedback of the assessment of knowledge. Lesson plans have been attached as evidence of the work and the discussion of a literary text (Ivan Cankar's *Na peči*) and of the use of the proverb as an example of a lesson on the language described. By comparing the two lessons the author concludes the participants understand the literary text better: it is more familiar to them than the theoretical language theme.

Lea Lehner

Slovenia, get to know it through Slovenian

The article describes cross-curricular teaching in the 7th grade of the primary school. Cross-curricular themes are an indispensable form of teaching in every school that wishes to be school for life. Such teaching makes it possible for the students to perceive a theme from different points of view.

Marija Jerše

Cooperative learning

In her article the author wishes to present a case of cooperative learning in secondary professional school. It is possible to design a shared goal, thus bringing a specific theme closer to the students from different angles. The knowledge acquired in this way is more complete and useful. Especially the latter is extremely important in the courses offered by secondary professional schools. Academic topics are designed and implemented hand in hand with the profession. This allows the students to get trained for their future jobs, participation in the society and acquiring foundations for further education. The students are offered guidance while allowed to work independently. Their self-confidence is strengthened, motivation improved through successfully accomplished work, the newly learned content is linked to the existing knowledge; responsible and creative attitude toward work is developed. As the goals set were attained, the author herself was also satisfied with what was accomplished.

NAVODILA AVTORJEM

- Prispevke za objavo v Slovenščini v šoli pošljite uredništvu revije na naslov: Zavod RS za šolstvo – OE Nova Gorica (za revijo Slovenščina v šoli), Erjavčeva 2, 5000 Nova Gorica.
- Poslati jih je treba v izpisu in na CD-ju v enem od uveljavljenih urejevalnikov besedil (Word for Windows). Na listu naj bo 30 vrstic, tj. povprečno 300 besed oz. 1900 znakov.
- Besedilo na CD-ju naj bo levo poravnano in ne pretirano računalniško oblikovano (sprejemljiva sta le polkrepki in ležeči tisk ter podčrtavanje; tudi naj ne bo paginirano in besede naj ne bodo deljene. Avtorske napotke in želje sporočite uredniku/oblikovalcu bodisi z obliko izpisa bodisi z drugimi navodili.
- Dolžina prispevkov: za temeljne strokovno-teoretične članke do 16 strani po 30 vrstic (4800 besed), za poročila o poteku projektov, prispevke iz prakse za prakso (šolske interpretacije, intervjuji, opisi inovativnih modelov jezikovnega in književnega pouka idr.) do 8 strani (2400 besed), za poročila o metodičnih izkušnjah in recenzije novih učnih knjig do 4 strani (1200 besed).
- Slikovno in grafično gradivo priložite na posebnih listih (v originalih, ne fotokopirano), vsako sliko s svojo številko, v tipkopisu pa naj bo označeno, kam katera sodi. Podnapise k slikam vključite na ustrezno mesto kar v osnovno besedilo članka. Označiti je treba tudi tiste (krajše) dele besedila, ki naj bi bili posebej izpostavljeni in poudarjeni.
- Članek mora vsebovati poleg naslova, imena avtorja in ustanove, na kateri deluje, tudi sinopsis (30 do 50 besed), povzetek ter navedbo virov in literature.
- Ponazarjalni zgledi se v izpisih podčrtajo. Podnaslovi naj bodo izpisani polkrepko (zaželeno je, da so označeni tudi z vrstilnimi števiki). Daljši navedki (nad 5 vrstic) naj bodo odstavčno ločeni (navednice tedaj niso potrebne). Izpuste označimo s tremi pikami v poševnem oklepaju. Opombe naj bodo pod črto, v njih ne citiramo literature. Le-to navajamo v oklepaju tekočega besedila, kot kaže zgled: (Zorman 2000: 54). Tak navedek razvežemo v seznamu literature:

za knjigo:

Zorman, Marina, 2000: *O sinonimiji*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

za zbornik:

Ivšek, Milena (ur.), 2001: *Materni jezik na pragu 21. stoletja. Mednarodni simpozij. Portorož, 2.-4. december 1999*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

za članek v zborniku:

Kranjc, Simona, 2003: Pouk slovenskega jezika v osnovni šoli. Krakar Vogel, Boža (ur.): *Slovenski jezik, literatura in kultura v izobraževanju. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

za članek v reviji:

Krakar Vogel, Boža, 2002: Branje – pogoj za uspešno pisanje. *Slovenščina v šoli* 7/2. 15–22.

za spletno stran z znanim avtorjem:

DIMEC, J. 2000. Avtomatsko opisovanje vsebine dokumentov na internetu. *COBISS Obvestila* 4 [online]. [uporabljeno 2004-03-17]. Dostopno na URL: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/2000_4/index.html.

JAKOPIN, P. 1999. *Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v slovenskem jeziku: doktorska disertacija*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za elektrotehniko, [online]. [uporabljeno 2002-02-20]. Dostopno na URL: <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/>.

za anonimno spletna stran:

Veronika z Malega gradu. [online]. [uporabljeno 2002-02-20]. Dostopno na URL: http://www.kamniskaveronika.net/e_knjiga_fs.html.

Geabios. Servis: Naslovi hitro in... [online]. [uporabljeno 2002-02-20]. Dostopno na URL: <http://www.geabios.com>.

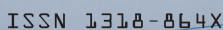
- Če je sestavni del članka tudi učenčev izdelek, vas prosimo, da pridobite soglasje učenčevih staršev ali polnoletnega dijaka za objavo izdelka in ga priložite članku.
- Vsi prispevki, objavljeni v reviji, so recenzirani. Od avtorja se pričakuje, da pri dokončni obliki članka upošteva pripombe recenzenta/-ov in uredništva.
- Z oddajo prispevka uredništvu Slovenščine v šoli avtor prenese avtorske pravice na založnika Zavod RS za šolstvo. Pri morebitni kasnejši objavi svojega besedila v drugi reviji mora pri tem avtor vedno navesti prvotno objavo v Slovenščini v šoli in o tem prej pisno obvestiti uredništvo. Avtor prejme avtorski izvod revije.
- Avtor naj pošiljki uredništvu priloži izpolnjen obrazec Prijavnica prispevka za objavo v reviji, ki ga dobi pri odgovorni urednici (Mirjam.Podsedenshek@zrss.si), pri urednici založbe (Simona.Vozelj@zrss.si) oz. na naslovu <http://www.zrss.si/doc/prijava-prispevka.doc>

Uredništvo rokopisov ne vrača.

PROSIMO, DA UPOŠTEVATE TA NAVODILA, SICER PRISPEVKA NE BOMO MOGLI OBJAVITI.

**Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo**

9 771318 864004